

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

**Ο ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΠΑΡΟΥΣΑΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Ουζούνογλου Ραλλού, Α.Μ. 175

Επιβλέπων: Δρ. Τριχάς Νικόλαος

©
2017

TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF CRETE

SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS

DEPARTMENT OF COMMERCE KAI MARKETING

**THE WINTER TOURISM IN GREECE AS
AN ALTERNATIVE FORM OF TOURISM.
INVESTIGATION OF THE CURRENT
SITUATION AND DEVELOPMENT
PROSPECTS.**

DIPLOMA THESIS

Student : Ouzounoglou Rallou, A.M. 175

Supervisor : Dr. Trihas Nikolaos

©
2017

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο χειμερινός τουρισμός εντάσσεται στο πεδίο των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και αφορά τουριστικές δραστηριότητες οι οποίες πραγματοποιούνται τη χειμερινή περίοδο. Βασικός στόχος της πτυχιακής εργασίας είναι η διερεύνηση των χαρακτηριστικών του χειμερινού τουρισμού, η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά την ανάπτυξή του στην Ελλάδα, καθώς και η παρουσίαση καλών πρακτικών και υποδομών τουριστικής ανάπτυξης σε χειμερινούς προορισμούς. Τα προβλήματα του χειμερινού τουρισμού είναι ποικίλα και σύνθετα, διότι σχετίζονται όχι μόνο με την έντονη εποχικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και τη δυσμενή επίπτωση στην αποδοτικότητα του επενδυμένου κεφαλαίου, αλλά και με το ίδιο το μέγεθος του αλλοδαπού τουριστικού πλήθους που επισκέπτεται τη χώρα μας. Ο χειμερινός τουρισμός ως εναλλακτική μορφή τουρισμού βρίσκεται σε αντιδιαστολή με το μοντέλο του μαζικού τουρισμού (ήλιος – άμμος – θάλασσα) που έχει επικρατήσει στην Ελλάδα. Η ανάπτυξή του ενδεχομένως να συμβάλλει στις μακροχρόνιες προσπάθειες των φορέων τουρισμού της χώρας για επέκταση της τουριστικής σαιζόν, αύξηση ανταγωνιστικότητας και ποιοτικής αναβάθμισης του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, ορθολογικότερη χωρική κατανομή της τουριστικής ανάπτυξης, προσέλκυση ποιοτικότερων τουριστών, προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της πτυχιακής εργασίας, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο των συνεντεύξεων σε βάθος.

Λέξεις Κλειδιά: εναλλακτικές μορφές τουρισμού, χειμερινός τουρισμός, τουριστική ανάπτυξη, Ελλάδα.

ABSTRACT

Winter tourism is placed in the field of special and alternative forms of tourism and concerns touristic activities which take place during the winter period. The main purpose of the thesis is the research of the characteristics of winter tourism, the analysis of the current situation in Greece as far as its development is concerned as well as the presentation of the appropriate methods and facilities of touristic development in winter destinations. The problems of winter tourism are varied and complicated. This happens not only because they are related to the highly seasonal character of touristic product and the negative consequence in the efficiency of the invested capital, but also because of the number itself of foreign tourists who visit Greece. Winter tourism as an alternative form of tourism is contradicted to the typical mass tourism model (sun, sand, sea) which is highly dominant in Greece. Its development might contribute to the efforts of prolonging the touristic period in the long run and to the increase of competition and qualitative upgrading of the offered touristic product. In addition, it might contribute to a more logical special distribution of touristic development, to the attraction of more qualitative tourists and finally to the protection of natural and cultural environment. In order for the purpose of this thesis to be accomplished, primary qualitative research took place with in-depth interviews.

Key Words: alternative forms of tourism, winter tourism, tourism development, Greece.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	9
ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	10
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	11
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	14
ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	144
1.1. Εισαγωγή	144
1.2. Η ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου	155
1.3. Έννοια και διακρίσεις του τουρισμού.	19
1.4. Έννοια του τουρίστα και τα κίνητρα επιλογής του τουριστικού προορισμού.	211
1.5. SWOT ANALYSIS του ελληνικού τουρισμού.	223
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	27
ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	27
2.1. Εισαγωγή	27
2.2. Ο μαζικός τουρισμός	277
2.3 Ο τουρισμός των ειδικών ενδιαφερόντων.....	28
2.4. Ο εναλλακτικός τουρισμός.....	29
2.4.1. Τα προσδιοριστικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού και του εναλλακτικού τουρίστα.....	30
2.4.2. Η αειφόρος ανάπτυξη	31
2.4.3. Οι επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού	33
2.5. Διαφορές μεταξύ μαζικού κι εναλλακτικού τουρισμού.....	356
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	378

Ο ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – Ο ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	378
3.1. Εισαγωγή	378
3.2. Ιστορική αναδρομή.....	378
3.3. Μορφές χειμερινού τουρισμού	390
3.3.1. Χιονοδρομικός τουρισμός	390
3.3.2. Τουρισμός παραχείμασης	401
3.3.3. Τουρισμός χειμερινών αθλημάτων	412
3.4. Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα.....	434
3.5. Χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα.....	512
3.6. Προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα.....	67
3.7. Άλλες χειμερινές δραστηριότητες στην Ελλάδα	71
3.7.1. Ορειβασία και Αναρρίχηση (Ε.Ο.Ο.Α.)	71
3.7.2. Πεζοπορία.....	76
3.7.3. Ορεινή Ποδηλασία	80
3.7.4. Rafting.....	82
3.7.5. Κανόε – Καγιάκ (Canoe – Kayak)	85
3.7.6. Μόνοραφτ (monorraft) και Hotdog.....	89
3.7.7. Ιππασία	89
3.7.8. Τοξοβολία	91
3.7.9. Οργάνωση κυνηγιού.....	92
3.8. Ειδικές τουριστικές υποδομές και χειμερινός τουρισμός.....	94
3.8.1. Αγροτουρισμός	95
3.8.2. Ιαματικός τουρισμός	97
3.8.3. Επαγγελματικός – Εκθεσιακός και Συνεδριακός τουρισμός	99
3.8.4. Θρησκευτικός τουρισμός	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

3.8.5. Κοινωνικός τουρισμός	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
4.1. Εισαγωγή	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
4.2. Σκοπός και χρησιμότητα της ποιοτικής έρευνας	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	09
4.3. Διαδικασία της ποιοτικής έρευνας.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	0
4.4. Μεθοδολογία της έρευνας.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	1
4.5. Περιορισμοί έρευνας.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	3
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		1157
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ		1157
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	9
Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	9
Β. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	20
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	3

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο ανά δεκαετία (1950- 2000).	19
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Διαφορές μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού.....	367
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Μερίδιο Χειμερινού Αλλοδαπού Τουρισμού σε Επιλεγμένες Χώρες.....	456
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα από Επιλεγμένες Κύριες Χώρες Προέλευσης.....	478
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών κατά Μέσο Μεταφοράς.....	501
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 Βαθμοί δυσκολίας ποταμού	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 Ιαματικές Πηγές της Ελλάδας.....	980

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1 Κατανομή Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών από Επτά Κύριες Χώρες Προέλευσης ανά Τουριστική Περίοδο.....	490
---	-----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ.Ε.Σ. = Γενικό Επιτελείο Στρατού

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Κ.Α. = Εκθεσιακό Κέντρο Αθηνών

Ε.Κ.Ε.Π. = Εκθεσιακό Κέντρο HELEXPO (Θεσσαλονίκη)

Ε.Ο.Ι. = Ελληνική Ομοσπονδία Ιππασίας

Ε.Ο.Ο.Α. = Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας- Αναρρίχησης

Ε.Ο.Σ. = Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος

ΕΟΤ = Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Ε.Σ.Κ.Α. = Εκθεσιακό και Συνεδριακό Κέντρο Αθηνών

Ε.Σ.Κ.Ι.Β. = Εκθεσιακό και Συνεδριακό Κέντρο «Ι. Βελλίδης»

Ε.Φ.Ο.Τ. = Ελληνική Φίλαθλο Ομοσπονδία Τοξοβολίας

Η.Π.Α. = Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΙΚΑ = Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΙΤΕΠ = Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων

κ.α. = και άλλα

Κ.Ε.Ο.Α.Χ. = Κέντρο Εκπαίδευση Ορεινού Αγώνα και Χιονοδρόμων

κ.λπ. = και λοιπά

κ.τ.λ. = και τα λοιπά

ΚΨΜ = Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδας

μ. = μέτρο

ΟΗΕ = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ο.Λ.Π. = Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς

ΠΕΠ = Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Π.Ο.Τ. = Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

π. Χ. = προ Χριστού

π.χ. = παραδείγματος χάριν

Σ.Ε.Γ.Α.Σ. = Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων

ΣΕΤΕ = Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Σ.Ε.Φ. = Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας

Χ.Κ. = χιονοδρομικό κέντρο

χλμ. = χιλιόμετρο

BITS = Bureau Internationale de Tourisme Social (Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού)

FEI = Federation Equestre Internationale (Διεθνής Ομοσπονδία Ιππασίας)

F.I.S. = Federation International de Ski (Διεθνής Ομοσπονδία Χιονοδρομίας)

ICF = International Canoe Federation (Διεθνής Ομοσπονδία Κανόε)

ILD = International Labour Office (Διεθνής Γραφείο Εργασίας)

IRK = Internationalla Representantskapet for Kanot-Idrott (Διεθνής Ομοσπονδία Κανόε)

M.E.C. = Mediterranean Exhibition Center

UIAA = International Climbing and Mountaineering Federation (Διεθνής Ένωση Αλπινισμού και Αλπινιστών)

WCED = World Commission on Environment και Development (Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρωτίστως θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Τριχά Νικόλαο, που δέχτηκε να με αναλάβει και στάθηκε κοντά μου στην υλοποίηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας με την πολύτιμη βοήθειά του.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την υπομονή και τη στήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ και μία συγνώμη στην πολύ καλή μου φίλη Ευαγγελία Κουλαξίζη, για την εμπιστοσύνη της, τη στήριξη και την ενθάρρυνσή της, καθώς και στο ότι στάθηκε δίπλα μου σε κάθε μου στραβοπάτημα ή πισωγύρισμα.

Αφιερώνω την πτυχιακή εργασία μου στο σύζυγο και στα παιδιά μου.

*«Τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο στη ζωή,
όσα εμπόδια κι αν παρουσιαστούν,
αρκεί να το θελήσεις και να το πιστέψεις πραγματικά...»*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1.1 Εισαγωγή

Το ταξίδι δεν αποτελεί μία πρόσφατη δραστηριότητα του βιομηχανικού πολιτισμού μας, αντιθέτως είναι μία δραστηριότητα η οποία ακολούθησε την εξέλιξη και τις μεταβολές της ανθρωπότητας κατά τη διάρκεια αρκετών χιλιετηρίδων. Ενσωματώνεται σε μία ευρύτερη δραστηριότητα, τον τουρισμό, ο οποίος αρχίζει να οριοθετείται εννοιολογικά από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Στις μέρες μας ο τουρισμός αποτελεί ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Η ταχύτατη ανάπτυξη, η χωρική εξάπλωση και η κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, τον όρισαν ως ένα αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας.

Η ενηλικίωση του τουριστικού φαινομένου συμπίπτει με τη μαζικοποίηση και τη μεγέθυνσή του. Η μεγάλη οικονομική και κοινωνική σημασία του όμως, αμφισβητείται συχνά λόγω της ετερογένειας και της συνθετότητάς του.

Ο τουρισμός αποτελεί το σημαντικότερο οικονομικό τομέα, με πολυεπίπεδες επιπτώσεις στην κοινωνία, στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον σε παγκόσμια κλίμακα, αντιπροσωπεύοντας το 10 – 12% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος (Βαρβαρέσος, 2000: 15 – 16).

Η ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έστω και εποχιακά, στην πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων σε έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής, στην αντιμετώπιση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας της περιφέρειας και στη δημιουργία εσόδων για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, για το κράτος και για την τοπική αυτοδιοίκηση (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998: 37).

1.2 Η ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου

Το τουριστικό φαινόμενο, ως ανάγκη του ανθρώπου να φύγει από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, να ανακαλύψει καινούργιους κόσμους και να αποκτήσει νέες εμπειρίες ξεκινά από την αρχαιότητα και φτάνει μέχρι σήμερα. Σε όλα τα στάδια της εξελικτικής του πορείας συνδέεται με την εξέλιξη των μέσων μεταφοράς και προϋποθέτει συνθήκες ειρήνης, δυνατότητα επικοινωνίας και οργανωμένη κοινωνία (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 18).

Παρ' όλο που ο τουρισμός, από την αρχαιότητα έως σήμερα στηρίχτηκε στον ελεύθερο χρόνο και τη μετακίνηση, παρουσίασε διαχρονικά μία μορφολογική εξέλιξη και μία διευρυνόμενη χωρικά διάρθρωση. Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη, ο ελεύθερος χρόνος απεικόνιζε την προέλευση και την κοινωνική τάξη των πολιτών που ήταν ελεύθεροι και οικονομικά εύποροι, απαλλαγμένοι από κάθε εξαναγκαστική απασχόληση.

Η εργασία αντίκειται στο πνεύμα της πολιτείας και του πολιτεύματος και εμφανιζόταν ως συναφής με τον απολιτικό χαρακτήρα που έδιναν στον πληβείο. Ουσιαστικά, ο ελεύθερος χρόνος συνδεόταν με τις ευγενείς απασχολήσεις και ήταν απόρροια μιας πολιτικής σκέψης. Οριοθετούσε λοιπόν, το τι είναι ελευθερία και τι όχι. Όσοι διέθεταν ελεύθερο χρόνο είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε διαφόρων τύπων ταξιδιωτικές μετακινήσεις. Χαρακτηριστικά, τέτοιου είδους μετακινήσεις αποτελούν τα ταξίδια αναψυχής των αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων στην Αίγυπτο, καθώς και οι εσωτερικές μετακινήσεις τους για να παρευρεθούν σε αθλητικούς αγώνες, θεατρικές παραστάσεις, εορτές κ.τ.λ. Την περίοδο αυτή, η φιλοξενία έχει την ισχύ νόμου.

Ο Ηρόδοτος (480 – 421 π. Χ.) περιγράφει στις περιηγήσεις του γεωγραφικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά των τόπων που επισκέπτεται και μπορεί να χαρακτηριστεί σύμφωνα με την τουριστική τυπολογία που διαμορφώνεται το 19^ο αιώνα ως «μοντέλο τουρίστα». Αυτήν την περίοδο εμφανίζονται τα πρώτα κρατικά πανδοχεία, που παρείχαν δωρεάν τις υπηρεσίες τους στους ταξιδιώτες και τα πρώτα πανδοχεία κερδοσκοπικής μορφής. Στα πρώτα χρόνια εμφανίζονται αυτόνομα κατά μήκος των μεγάλων οδικών αξόνων, ενώ προς το τέλος της αρχαιότητας εμφανίζονται οι πρώτες τάσεις

εμπορευματοποίησης των ταξιδιωτικών μετακινήσεων (Βαρβαρέσος, 2000: 16 – 17).

Κατά το Μεσαίωνα, το τουριστικό φαινόμενο σχετίζεται κυρίως με τις θρησκευτικές εκδηλώσεις και τους προσκυνητές, με τη δημιουργία μίας νέας τάξης εμπόρων με κέντρο την Κωνσταντινούπολη και με τις Σταυροφορίες (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 21).

Το Μεσαίωνα επικράτησαν δύο μορφές τουρισμού (Βαρβαρέσος, 2000: 17):

- ❖ Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο οποίος αναπτύχθηκε ιδιαίτερα γύρω από τα πανεπιστημιακά κέντρα της Ευρώπης, το Παρίσι, το Μονπελιέ, την Οξφόρδη, το Κέμπριτζ κ.α.
- ❖ Ο τουρισμός των μεγάλων θρησκευτικών γεγονότων και εορτών. Η ελβετική και η γερμανική ξενοδοχεία απέκτησε μεγάλη φήμη, χάρη στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, ενώ στη Γαλλία η γαστρονομία συμβάλλει στην περαιτέρω εξειδίκευση του ξενοδοχειακού προϊόντος συνδέοντας την παραμονή με την ψυχαγωγία.

Στην Αναγέννηση σημαντικό ρόλο για την εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου έπαιξαν οι τέχνες, οι εφευρέσεις και οι ανακαλύψεις νέων χωρών. Η Εκκλησία παρά το γεγονός ότι είχε χάσει αρκετή από την ισχύ της μετά τη Μεταρρύθμιση, εξακολουθούσε να υποστηρίζει τις τέχνες, χρηματοδοτώντας διάσημους Ιταλούς καλλιτέχνες όπως τον Μικελάντζελο, τον Λεονάρντο Ντα Βίντσι και τον Ραφαήλ, των οποίων τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα εξακολουθούν και στις μέρες μας να αποτελούν μέρος της Ευρωπαϊκής τουριστικής εμπειρίας (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 23).

Εφευρέσεις όπως η πυξίδα και ο αστρολάβος βοήθησαν της ανθρώπους να ταξιδεύουν σε άγνωστες θάλασσες ενισχύοντας την περιέργειά τους. Ένας νέος τύπος πλοίου, η караβέλα με χωρητικότητα μεγαλύτερη από τα προηγούμενα, μπορούσε με τη σταθερότητά του να αντιμετωπίσει καλύτερα τους κινδύνους του ωκεανού (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 23).

Κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης, ο τουρισμός εμπλουτίζεται με νέα κίνητρα. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν με κύριο σκοπό την ευχαρίστηση, καθώς και από «διανοουμενίστικη περιέργεια. Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών μετακινήσεων των

Αγγλων ευγενών, δημιουργούνται στη Γαλλία δύο είδη περιηγήσεων: η «μικρή περιήγηση – petit tour» που περιλάμβανε το ταξίδι στο Παρίσι και τη νοτιοδυτική Γαλλία και η «μακρά περιήγηση – grand tour» που εκτός των παραπάνω, συμπεριλάμβανε τη Βουργουνδία, τη νότια και τη νοτιοανατολική Γαλλία (Βαρβαρέσος, 2000: 18).

Το 1800 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά η λέξη tourist, για να χαρακτηρίσει τα άτομα που συμμετείχαν στη μακρά περιήγηση. Το 1811 πρωτοεμφανίζεται η λέξη tourism, για να δηλώσει κατά επεξηγηματικό τρόπο την πρακτική του να ταξιδεύει κανείς από ευχαρίστηση.

Το 1839 εκδίδονται οι πρώτοι τουριστικοί οδηγοί του “Beaudecker”, οι οποίοι αναφέρονται σε όλα εκείνα τα στοιχεία που αφορούν την πραγματοποίηση «ενός ταξιδιού στο Ρήνο». Την ίδια σχεδόν περίοδο, ο J. Murray εκδίδει στην Αγγλία ένα «εγχειρίδιο για ταξιδιώτες στην Ελβετία».

Μεταξύ 1840 και 1860, τα χαρακτηριστικά του τουρισμού και η κινητικότητα των τουριστών μεταβάλλονται με την ανακάλυψη και την εξάπλωση του σιδηροδρόμου, που υπήρξε και το πρώτο μέσο μαζικής μεταφοράς. Σε διάστημα μικρότερου του μισού αιώνα, ολόκληρη η Ευρώπη διακατέχεται από τον πυρετό της εξάπλωσης των σιδηροδρομικών δικτύων και τον πολλαπλασιασμό των τουριστικών οδηγών (Βαρβαρέσος, 2000: 18).

Μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες του 19^{ου} αιώνα ήταν ο Thomas Cook, ο πρώτος επαγγελματίας τουριστικός παραγωγός και πράκτορας. Η συνεισφορά του υπήρξε σημαντική στην οργάνωση και ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και του λεγόμενου τουριστικού πακέτου (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 24). Ο Thomas Cook, το 1841 οργανώνει στην Αγγλία το πρώτο ταξίδι με οδηγούς, ενώ το 1845 δημιουργεί στο Λέισεστερ το γραφείο ταξιδιών “Thomas Cook και Son”, που στη συνέχεια θα ιδρύσει υποκαταστήματα σε 68 χώρες του κόσμου.

Στα τέλη του αιώνα, παρατηρείται μία χωρίς προηγούμενο ανάπτυξη των ξενοδοχείων πολυτελείας Grand Hotel της Ρώμης το 1893, Ritz του Παρισιού και Carlton του Λονδίνου το 1898.

Ο 19^{ος} αιώνας αποτελεί τη χρονική περίοδο – σταθμό για τη μεταγενέστερη εξέλιξη

του τουριστικού φαινομένου. Οι θεσμικές, οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις που επιτελούνται στα πλαίσια της βιομηχανικής επανάστασης προσδιορίζουν όχι μόνο τη μελλοντική μορφολογία του τουρισμού, αλλά συμβάλλουν επίσης στην εμφάνιση των πρώτων τάσεων της μαζικοποίησης και της εμπορευματοποίησής του (Βαρβαρέσος, 2000: 18- 19).

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το τουριστικό φαινόμενο μεταβάλλεται. Σε αυτό συμβάλλουν, σύμφωνα με τον Βαρβαρέσο (2000), οι ακόλουθοι λόγοι:

- ❖ Η οικονομική συγκυρία της περιόδου 1905-1914.
- ❖ Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918), όπου εξαφανίστηκαν οι αριστοκράτες και οι μονάρχες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.
- ❖ Οι πληθωριστικές τάσεις, που αφάνισαν ολοκληρωτικά τους εισοδηματίες που αποτελούσαν την *touristy society* του 19^{ου} αιώνα.
- ❖ Η οικονομική κρίση του 1929, η οποία κατέστρεψε οριστικά τον αριστοκρατικό τουρισμό του 19^{ου} αιώνα.

Παρ' όλα αυτά, ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίστηκε κι από άλλα σημαντικά γεγονότα, όπως η πραγματοποίηση υπερατλαντικών επιβατικών ταξιδιών, η μαζική παραγωγή του αυτοκινήτου, η χρήση του αεροπλάνου, η θεσμική θωράκιση των κοινωνιών και η βελτίωση των τεχνολογιών στον τομέα των μεταφορών, των επικοινωνιών και της πληροφορικής, τα οποία έφεραν σημαντικές επιπτώσεις στην εξέλιξη του τουρισμού ενισχύοντας τα ταξίδια αναψυχής σε Ευρώπη και Αμερική (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 25).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο ανά δεκαετία (1950- 2000).

	Παγκόσμια	Μεταβολή ανά δεκαετία	Ευρώπη (σε εκ)	Μεταβολή ανά δεκαετία	Ελλάδα (σε χιλ)	Μεταβολή ανα δεκαετία
1950	25,3		16,8		33,30	
1960	69,3	174,11%	50,4	199,70%	399,40	1.098,33%
1970	15,8	139,25%	117,3	133,01%	1.609,20	302,87%
1980	286,0	72,50%	188,3	60,50%	5.271,10	227,56%
1990	457,2	59,86%	282,7	50,13%	8.873,00	68,33%
2000	696,8	52,41%	402,5	42,38%	13.095,55	47,59%

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2003

1.3 Έννοια και διακρίσεις του τουρισμού.

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, πολλοί διεθνείς οργανισμοί, όπως η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) και πολλοί ειδικοί του τουρισμού προσπάθησαν να ορίσουν την έννοια του τουρισμού και κατά συνέπεια του τουρίστα. Οι σχετικές προσπάθειες διαφοροποιούνταν κυρίως στις επιμέρους κατηγοριοποιήσεις των τουριστών αφού δεν υπήρχε ομοφωνία στο κίνητρο του ταξιδιού, στη μετακίνηση, στο σκοπό του ταξιδιού και στη διάρκεια παραμονής (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 42).

Από τα κύρια χαρακτηριστικά του τουρισμού, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998: 84- 85):

- ❖ Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών.

- ❖ Οι διάφορες μορφές τουρισμού περιέχουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία, το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένης και της διατροφής.
- ❖ Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- ❖ Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους μέσα σε λίγες μέρες, εβδομάδες ή μήνες.
- ❖ Οι άνθρωποι επισκέπτονται διάφορους τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για άλλους λόγους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Συνδυάζοντας τα κύρια χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν, προκύπτει ότι ο τουρισμός είναι *«ένα πολυπρισματικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο συμβαίνει όταν τα άτομα αλλάζουν φυσικό περιβάλλον και ρυθμούς ζωής που τους ικανοποιούν ψυχοσωματικές ανάγκες και πνευματικές περιέργειες, μέσα από συνειδητή και αποκλειστικά για το σκοπό αυτό πρόσκαιρη μετακίνηση σε ξένο γεωγραφικό χώρο και παραμονή τους σε αυτόν για χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος, όπου αναπτύσσονται συγκεκριμένες δραστηριότητες αναψυχής, διακοπών, επιχειρηματικές, θρησκευτικές, κ.τ.λ.»* (Λαγός, 2005: 42).

Διεθνώς, υπάρχουν οι εξής διακρίσεις του τουρισμού (Λαγός, 2005: 42- 43):

- ❖ Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism), που αφορά τους κατοίκους μίας δεδομένης χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν μόνον εντός αυτής.
- ❖ Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism), που αφορά τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε άλλη χώρα.
- ❖ Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism), που αφορά τους αλλοδαπούς οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα.

- ❖ Διεθνής τουρισμός (international tourism), ο οποίος περιλαμβάνει τον εξερχόμενο και τον εισερχόμενο τουρισμό.

Πέραν όμως από τις ανωτέρω μορφές, υπάρχουν και οι ακόλουθες διακρίσεις:

- ❖ Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism), ο οποίος καλύπτει τόσο τον εγχώριο, όσο και τον εισερχόμενο τουρισμό.
- ❖ Εθνικός τουρισμός (national tourism), ο οποίος καλύπτει τόσο τον εγχώριο, όσο και τον εξερχόμενο τουρισμό.

1.4 Έννοια του τουρίστα και τα κίνητρα επιλογής του τουριστικού προορισμού.

Τουρίστας είναι ο προσωρινός επισκέπτης που μένει τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες σε συλλογικό ή ιδιωτικό κατάλυμα στη χώρα που επισκέπτεται και οι σκοποί της επίσκεψής του μπορεί να είναι η αναψυχή και οι διακοπές, η επαγγελματική και η επιχειρηματική δραστηριότητα ή άλλες δραστηριότητες, όπως για σπουδές, υγεία-θεραπεία, θρησκεία κ.τ.λ.

Στην έννοια του τουρίστα περιλαμβάνονται οι ακόλουθες κατηγορίες (Λαγός, 2005: 45):

- ❖ Αλλοδαποί τουρίστες - μη μόνιμοι κάτοικοι, που είναι τα άτομα τα οποία επισκέπτονται μία χώρα διαφορετική από τη δική τους για τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες και παραμένουν σε αυτήν μέχρι ένα έτος.
- ❖ Υπήκοοι κάτοικοι εξωτερικού, που είναι τα άτομα που μένουν μόνιμα στο εξωτερικό και επισκέπτονται και διαμένουν στη χώρα καταγωγής τους για τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες.
- ❖ Μέλη πληρωμάτων αλλοδαπών πλοίων ή αεροσκαφών - μη μόνιμοι κάτοικοι, που είναι τα άτομα τα οποία διακόπτουν προσωρινά το ταξίδι τους για ανεφοδιασμό και διαμένουν στη χώρα που επισκέπτονται για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των είκοσι τεσσάρων ωρών και πραγματοποιούν μία τουλάχιστον διανυκτέρευση χρησιμοποιώντας για τη διαμονή τους τα καταλύματα της χώρας υποδοχής.

Η συμπεριφορά των ανθρώπων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προσπάθεια να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Όταν σε ένα άτομο δημιουργηθεί κάποια ανάγκη τότε ενεργοποιείται μία έντονη επιθυμία ικανοποίησης αυτής της ανάγκης που δραστηριοποιεί ή υποκινεί το άτομο και το αναγκάζει να διαμορφώσει μία συμπεριφορά και να προβεί σε ενέργειες με σκοπό την επίτευξη του επιθυμητού στόχου, την ικανοποίηση της ανθρώπινης ανάγκης ή της συνειδητής ή υποσυνειδητής επιθυμίας.

Συνεπώς, τουριστικό κίνητρο είναι το σύνολο των εσωτερικών παραγόντων που υποκινούν και ενεργοποιούν τον τουρίστα- ταξιδιώτη να διαμορφώσει την ανάλογη συμπεριφορά και να προβεί σε ενέργειες που θα ικανοποιήσουν τις τουριστικές του ανάγκες (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 46). Όπως είναι γνωστό, οι άνθρωποι ταξιδεύουν συνήθως για περισσότερους από ένα λόγο, παρακινούμενοι κατά συνέπεια από πολλά κίνητρα. Τα τουριστικά κίνητρα σχετίζονται με τα φυσικά και κλιματολογικά στοιχεία που επικρατούν σε έναν τουριστικό προορισμό, με την πολιτισμική του κληρονομιά, με την εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου για μία αλλαγή, αλλά και με το συνολικό κόστος του τουριστικού πακέτου (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998: 57- 58).

1.5 SWOT ANALYSIS του ελληνικού τουρισμού.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ (STRENGTHS)

- Αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον.
- Ήπιες κλιματολογικές συνθήκες.
- Πλούσια πολιτισμική κληρονομιά.
- Πολυάριθμα νησιωτικά συμπλέγματα.
- Απέραντες σε μήκος και ποικιλομορφία νησιωτικές και ηπειρωτικές ακτές.
- «Ήλιος και θάλασσα» αποτελούν τη μεγαλύτερη τουριστική αγορά στην Ευρώπη.
- Η αναβάθμιση της οικονομικής, τουριστικής και κοινωνικής δομής της χώρας, χάρη στην άψογη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.
- Η ανάπτυξη του γρήγορου Internet.
- Φιλοξενία, αλληλεγγύη, ανθρωπιά.
- Υψηλό επίπεδο επαναλαμβανόμενου τουρισμού - διαφήμιση Word-of-Mouth (από στόμα σε στόμα).
- Η Ελλάδα βρίσκεται στην επικαιρότητα.
- Εκπαιδευμένο προσωπικό με τουριστική συνείδηση.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (WEAKNESSES)

- Άνιση γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας.
- Έντονη εποχικότητα.
- Συνεχώς αυξανόμενη επιρροή των μεγάλων διεθνών tour operators.
- Ανεπαρκής υποδομή σε αεροδρόμια, λιμάνια, οδικά δίκτυα, καθώς και στις υποστηρικτικές υποδομές.
- Το προσφυγικό μειώνει τη θετική αντίληψη για τη χώρα.
- Έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού, οργάνωσης, προγραμματισμού και

μεθοδικότητας.

- Μεγάλη απόσταση της Ελλάδας από τις χώρες προέλευσης των τουριστών.
- Έλλειψη επιχειρηματικού ενδιαφέροντος από αεροπορικές εταιρίες χαμηλού κόστους.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (OPPORTUNITIES)

- Διαφοροποίηση μέσα από την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Η αξιοποίηση της αρχαιολογικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.
- Προσέλκυση τουριστών από τις χώρες του Ανατολικού Μπλοκ, τη Ρωσία και την Κίνα.
- Συνεχής αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας.
- Προώθηση της νέας τεχνολογίας σε ακόμη μεγαλύτερο εύρος παροχής υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα.
- Προβολή αξιών όπως η αλληλεγγύη, η εμπιστοσύνη, η αξιοπιστία.
- Ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος μέσω ενίσχυσης των επενδύσεων και προώθηση στις μεγαλύτερες ξενοδοχειακές μονάδες.
- Μείωση της παραοικονομίας.

ΑΠΕΙΛΕΣ (THREATS)

- Ανάδειξη νέων ανταγωνιστών.
- Η οικονομική κρίση οδήγησε στην κατακόρυφη πτώση του εγχώριου τουρισμού.
- Η κλιματική αλλαγή.
- Αναξιοπιστία της Ελλάδας.
- Μη σταθερό οικονομικό περιβάλλον και αποθάρρυνση επενδύσεων.
- Πολιτική αστάθεια κι έλλειψη αισθήματος ασφάλειας.
- Έξοδος από τη συνθήκη Σέγκεν.
- Αυξανόμενη και συνεχής ροή προσφύγων στην Ελλάδα.

(Πηγή: Προτοπαπαδάκης, 2013: 66- 68,¹²)

¹ <https://sites.google.com/site/tourismosmarketingellada/analyse-swot>

² www.protothema.gr/greece/article/523526/cnbc-apeili-gia-ton-elliniko-tourismo-to-prosfugiko/

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός διακρίνεται σε μορφές με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως τη μαζικότητα των μετακινήσεων, το βασικό και ειδικό κίνητρο καθώς και τον χρόνο εμφάνισης της κάθε μορφής. Οι διάφορες μορφές του τουρισμού δηλαδή, σχετίζονται με τα κίνητρα και τις ανάγκες των τουριστών, προσδιορίζοντας την οργανωτική και λειτουργική τους δομή.

Οι άνθρωποι ταξιδεύουν γιατί είναι υποχρεωμένοι να μετακινηθούν για επαγγελματικούς, θρησκευτικούς, φιλικούς και οικογενειακούς λόγους ή ακόμη και για λόγους υγείας, είτε γιατί επιθυμούν την αναψυχή, όπως να διασκεδάσουν, να ζήσουν την περιπέτεια, να αποδράσουν από την καθημερινότητα ή να ξεκουραστούν.

Ο τουρισμός κατηγοριοποιείται σε τρεις γενικές μορφές (Λαγός, 2005: 62):

- ❖ τον μαζικό τουρισμό
- ❖ τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων
- ❖ τον εναλλακτικό τουρισμό

2.2. Ο μαζικός τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός αντικατοπτρίζει την κλασική μορφή τουρισμού, η οποία συνδέεται κυρίως με την έννοια της αναψυχής και περιλαμβάνει μία σειρά δραστηριοτήτων οι οποίες αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια των διακοπών κι έχουν ως κύρια χαρακτηριστικά την ξεκούραση και τη διασκέδαση. Αυτή η μορφή τουρισμού εκφράζει την παραδοσιακή αγορά διακοπών και περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα τουριστών, οι οποίοι αναζητούν στο ταξίδι τους κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση, διαμένουν σε ξενοδοχειακά και λοιπά καταλύματα, ως επί το πλείστον σε ηλιотροπικούς, παράκτιους προορισμούς (Λαγός, 2005: 62 και 66).

Ο μαζικός τουρισμός αναπτύχθηκε με πολύ γρήγορους ρυθμούς μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και πήρε οργανωμένο χαρακτήρα. Σε αυτό συνέβαλαν η δημιουργία νέων υποδομών και ανωδομών, καθώς και η ανάπτυξη των συναφών βιομηχανιών με σκοπό τη μαζική και οργανωμένη μετακίνηση και φιλοξενία των ταξιδιωτών – τουριστών. Το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού είχε ως κύρια χαρακτηριστικά του τη μαζικότητα, την ομαδικότητα και το διεθνισμό.

Στην ανάπτυξή του συνέβαλλαν πολλοί παράγοντες, όπως η βελτίωση των όρων εργασίας και της αμοιβής των εργαζομένων, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων, η εξέλιξη των μέσων συγκοινωνίας και ιδιαίτερα του αεροπλάνου, καθώς και η οργάνωση των ταξιδιών με το σύστημα των ναυλωμένων πτήσεων και τα τουριστικά πακέτα. Επίσης, σημαντικό ρόλο έπαιξε η εμφάνιση των οργανωτών ταξιδιών (Tour Operators) και των τουριστικών πρακτόρων, οι οποίοι μέσω των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης ανακάλυψαν νέες τουριστικές περιοχές δημιουργώντας νέες αγορές. Παράλληλα, η απελευθέρωση των περιορισμών στις αερομεταφορές οδήγησε στη μαζική τουριστική παραγωγή, τη μαζική κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος και στη διαφήμιση των τουριστικών προορισμών (Λαγός, 2005: 66- 68).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού άρχισε να αμφισβητείται και σταδιακά να εγκαταλείπεται, διότι προκάλεσε σοβαρά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα στην τουριστική ανάπτυξη πολλών προορισμών, ιδιαίτερα αυτών που βρίσκονταν σε αναπτυσσόμενες περιοχές. Σύντομα, ο μαζικός τουρισμός αντικαταστάθηκε με δύο άλλα πρότυπα τουρισμού, τα οποία εκφράζουν μία διαφορετική αναπτυξιακή προσέγγιση, δίνοντας έμφαση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα. Τα νέα αυτά πρότυπα στηρίζονται στα ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών και στο διαφορετικό τρόπο των διακοπών και είναι συνδεδεμένα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης (Λαγός, 2005: 68- 69).

2.3 Ο τουρισμός των ειδικών ενδιαφερόντων

Το νέο τουριστικό πρότυπο αποτελεί τον αντίποδα του μαζικού τουρισμού, καθώς και νέα τάση στην τουριστική ανάπτυξη. Υποστηρίζεται από τους φορείς της τουριστικής βιομηχανίας κι από την τουριστική πολιτική κάθε κράτους, λόγω των συγκριτικών

πλεονεκτημάτων που παρέχει στην ισόρροπη και ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη κάθε προορισμού. Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στο ταξίδι που οδηγεί τους τουρίστες σε ένα συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό, όπου τους παρέχεται η δυνατότητα να αναπτύξουν τα ειδικά τους ενδιαφέροντα και να επισκεφτούν τόπους και περιοχές που συνδέονται με αυτά.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού είναι (Λαγός και Λιαργκόβας, 2012: 71- 72):

- ❖ Κοινωνικός τουρισμός
- ❖ Τουρισμός υγείας
- ❖ Εκπαιδευτικός τουρισμός
- ❖ Θρησκευτικός τουρισμός
- ❖ Συνεδριακός τουρισμός
- ❖ Εκθεσιακός τουρισμός
- ❖ Τουρισμός κινήτρων
- ❖ Επαγγελματικός τουρισμός
- ❖ Θεματικός τουρισμός
- ❖ Αστικός τουρισμός.

2.4. Ο εναλλακτικός τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, κατά τον οποίο οι τουρίστες αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, ο οποίος συνδέεται με την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, της τοπικής κουλτούρας, καθώς και με την αναζήτηση νέων αξιών και τρόπων ζωής (Λαγός, 2005:62).

Με άλλα λόγια, ο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται ως μία μικρής κλίμακας και μη μαζικής μορφής ανάπτυξη τουριστικών προορισμών που προωθεί μία ενεργητική μορφή διακοπών φιλική προς το περιβάλλον και τις κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες κάνοντας δυνατή την αλληλεπίδραση και την κοινή συμβίωση μεταξύ των μελών διαφορετικών

ομάδων, τουριστών και κοινωνιών υποδοχής, αναπτύσσεται δε με τη σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του ντόπιου κοινωνικού συνόλου (Ανδριώτης, 2008: 73).

Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχουν αναπτυχθεί είναι οι ακόλουθες (Λαγός, 2005: 76):

- ❖ Αγροτουρισμός
- ❖ Τουρισμός υπαίθρου
- ❖ Αθλητικός τουρισμός
- ❖ Περιηγητικός τουρισμός
- ❖ Θαλάσσιος τουρισμός
- ❖ Οικοτουρισμός
- ❖ Πολιτιστικός τουρισμός
- ❖ Ορεινός τουρισμός
- ❖ Χειμερινός τουρισμός
- ❖ Ορειβατικός τουρισμός
- ❖ Τουρισμός περιπέτειας

2.4.1. Τα προσδιοριστικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού και του εναλλακτικού τουρίστα

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού τα οποία τον διαφοροποιούν από το μαζικό αλλά και από τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων είναι τα εξής:

- ❖ Τα κίνητρα του εναλλακτικού τουρίστα σχετίζονται με την αυτονομία στο ταξίδι και συνδέονται με ενεργητικές διακοπές, την εξερεύνηση και επιθυμία να γνωρίσει το τοπικό στοιχείο κάθε προορισμού και ο εθελοντισμός (Ανδριώτης, 2008: 77- 78).
- ❖ Οι νέοι, πρωτοποριακοί, παρθένοι κι ανεξερεύνητοι εναλλακτικοί προορισμοί διαφέρουν από τις κορεσμένες τουριστικές περιοχές (Ανδριώτης, 2008: 84).

- ❖ Η κλίμακα των επενδύσεων είναι μικρή διότι οι εναλλακτικοί τουρίστες επιλέγουν μικρά και τοπικής ιδιοκτησίας καταλύματα συνεισφέροντας στη διατήρηση του ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης από το ντόπιο πληθυσμό κι επιφέρουν λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία (Ανδριώτης, 2008: 88).
- ❖ Με την ενδογενή ανάπτυξη διατηρούνται τα οφέλη της τουριστικής εκμετάλλευσης στην τοπική κοινωνία (Ανδριώτης, 2008: 89).

Ο εναλλακτικός τουρίστας διαφέρει από αυτόν του μαζικού τουρισμού, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «πελάτης». Αντιθέτως, γι' αυτόν οι διακοπές δεν αποτελούν προσπάθεια διαφυγής από την καθημερινότητα, αλλά το ταξίδι αποκτά νόημα με κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές κι εκπαιδευτικές διαστάσεις (Ανδριώτης, 2008: 78).

Οι Laarman και Durst (1987, όπως αναφέρεται στον Ανδριώτη, 2008: 79-80) θεωρούν πως τα βασικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρίστα είναι το ότι προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη τα οποία είναι ανεξερεύνητοι τουριστικοί προορισμοί, διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης, προσπαθεί να αποφύγει τον «πολιτισμό» για κάποιο χρονικό διάστημα και να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με το ντόπιο πληθυσμό, δεν αναζητεί εξεζητημένη τουριστική υποδομή, ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες, διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο και συλλέγει πολλές πληροφορίες πριν αλλά και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.

2.4.2. Η αειφόρος ανάπτυξη

Η ανησυχία για την προστασία του περιβάλλοντος είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί εδώ και αρκετές δεκαετίες ολόκληρη την ανθρωπότητα. Από μία πρώτη ματιά, οι δύο όροι, «ανάπτυξη» και «αειφορία» φαίνονται να είναι αντικρουόμενοι λόγω των καταστροφών που προκλήθηκαν στο περιβάλλον από τις περισσότερες μορφές ανάπτυξης στο παρελθόν, ενώ η αειφορία δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία στους περιβαλλοντολογικούς πόρους και στη βιωσιμότητά τους (Ανδριώτης, 2008: 57).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment και Development- WCED 1987) η οποία εμπεριέχεται στην έκθεση του Brundland «Το Κοινό Μας Μέλλον (Our Common Future)» θεμελιώνεται η

ιδέα ότι η οικονομική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ενιαίο ζήτημα, προκύπτοντας ο εξής ορισμός (Ανδριώτης, 2008: 39):

«Η αειφόρος ανάπτυξη καλύπτει τις παροντικές ανάγκες, χωρίς να υποθηκευτεί η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Είναι μία διαδικασία μετασχηματισμού όπου η εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται και ανυψώνουν τις σημερινές και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες» (WCED 1987: 43 – Ανδριώτης, 2008: 39).

Οι προϋποθέσεις για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης είναι (Ανδριώτης, 2008: 39- 44):

- ❖ Βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης. Η ανάπτυξη είναι μία διαδικασία αλλαγής η οποία προκαλεί καταστροφές. Επομένως, για να συνδυαστεί η ανάπτυξη με την αειφορία, απαραίτητες είναι οι αλλαγές που θα ωφελήσουν τον ντόπιο πληθυσμό και θα σέβονται τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους κι έχουν τρεις κατευθύνσεις:
 - Οικονομικές. Κάθε αλλαγή πρέπει να είναι οικονομικά αποδοτική και να αποτελεί μία διαδικασία διατήρησης της οικονομικής σταθερότητας.
 - Περιβαλλοντικές. Η διαδικασία της ανάπτυξης πρέπει να εξασφαλίζει την οικολογική ισορροπία ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και η μακροβιότητα του περιβάλλοντος καθώς και η διατήρησή του για τις μελλοντικές γενεές.
 - Κοινωνικές - πολιτιστικές. Η ανάπτυξη πρέπει να συνεισφέρει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού, στο μεγαλύτερο έλεγχο των πλουτοπαραγωγικών πόρων από τους ντόπιους κατοίκους, στη διατήρηση της κουλτούρας, στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής ταυτότητας των μελών μιας κοινωνίας κι όλα αυτά να συντελούν σε κοινωνική - πολιτιστική ευημερία.

- ❖ Ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών. Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει την ικανοποίηση των θεμελιωδών αναγκών του ανθρώπου, όπως επίσης και τις ανθρώπινες φιλοδοξίες για επιτεύγματα που συνεισφέρουν στην καλυτέρευση της ποιότητας ζωής.
- ❖ Συνέχεια – διατήρηση των πόρων. Η αειφόρος ανάπτυξη σέβεται τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών, συνεπώς κάθε κέρδος προερχόμενο από την ανάπτυξη πρέπει, εάν κριθεί απαραίτητο, να χρησιμοποιείται για τη βελτίωση των φυσικών πόρων και για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας προς όφελος των μελλοντικών γενεών.
- ❖ Ισορροπία. Οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης υπαγορεύουν την ανάγκη *«ισόρροπης στο χώρο και στο χρόνο, πολύ – λειτουργικής και συμπληρωματικής χρήσης των εγγενών πόρων της περιοχής σε ποικίλες και διαφοροποιημένες αναπτυξιακές επιλογές και αποφυγής μονοκαλλιιεργειών κάθε είδους»*. Ο τουρισμός δεν πρέπει να επηρεάζει αρνητικά καμία από τις ήδη ασκούμενες δραστηριότητες αλλά να συνυπάρχει με αυτές.
- ❖ Ύπαρξη περιορισμών ως προς τον αριθμό των τουριστών που μπορεί να δεχθεί ένας τουριστικός προορισμός καθώς και την κατασκευή των υποδομών του.

2.4.3. Οι επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού

Όπως από κάθε μορφή τουριστικής ανάπτυξης, έτσι κι από την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού και την προσέλκυση τουριστών σε έναν προορισμό της υπαίθρου, προκύπτουν διάφορες επιπτώσεις στο χώρο και στην κοινωνία τόσο σε οικονομικό, περιβαλλοντικό όσο και σε κοινωνικό- πολιτιστικό επίπεδο (Ανδριώτης, 2008: 94).

- ❖ Οικονομικές επιπτώσεις:

Θετικές:

- Δημιουργία εισοδημάτων και θέσεων εργασίας.
- Δημιουργία διασυνδέσεων με τους τομείς της τοπικής οικονομίας.

- Αύξηση των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων από την τουριστική κατανάλωση.
- Περιφερειακή ανάπτυξη.
- Οικονομικά οφέλη από τη βιώσιμη χρήση των προστατευόμενων περιοχών.

Αρνητικές:

- Αύξηση τρέχουσων δαπανών για τη συντήρηση της υποδομής και την προώθηση.
- Αστάθεια εισοδημάτων.
- Διαρροές εισοδήματος λόγω εισαγωγών.
- Εμπορευματοποίηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας, καθώς και του πολιτισμού.

❖ Περιβαλλοντικές επιπτώσεις:

Θετικές:

- Αυξημένα κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποκατάσταση των βιότοπων.
- Αναβάθμιση των βιότοπων και των πολιτιστικών μνημείων μέσω της καλύτερης διαχείρισης και ελέγχου, της πληρωμής εισόδου εισιτηρίων και άλλα.
- Αύξηση και βελτίωση της υποδομής και των υπηρεσιών προς χρήση από το ντόπιο πληθυσμό.

Αρνητικές:

- Υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας.
- Γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης.
- Αυξημένες πιέσεις στη χρήση των φυσικών πόρων από την άσκηση λιγότερο ήπιων μορφών τουρισμού.

❖ Κοινωνικές – πολιτιστικές επιπτώσεις:

Θετικές:

- Αύξηση της συνειδητότητας των τουριστών και του ντόπιου πληθυσμού για τους κοινωνικο-πολιτιστικούς πόρους μιας περιοχής.
- Εμπλουτισμός της πολιτιστικής ταυτότητας.

Αρνητικές:

- Υιοθέτηση ενός ξενόφερτου συστήματος αξιών και εκτόπιση των τοπικών πολιτισμικών στοιχείων.
- Απώλεια του ελέγχου των πλουτοπαραγωγικών πόρων από τους ντόπιους.
- Πιθανή δυσaráσκεια και ανταγωνισμός μεταξύ των ντόπιων.

2.5. Διαφορές μεταξύ μαζικού κι εναλλακτικού τουρισμού

Όπως αναφέρουν διάφορες μελέτες, η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει από το μαζικό τουρισμό, διότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην ανάπτυξη του τουρισμού είναι περιορισμένη (Ανδριώτης, 2008: 75- 76).

Σε αντίθεση, ο εναλλακτικός τουρισμός απευθύνεται σε ταξιδιώτες που θέλουν να βιώσουν αυθεντικές εμπειρίες και που οι συμμετέχοντες σέβονται το περιβάλλον, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις. Ταυτόχρονα, δημιουργούνται περισσότερες ευκαιρίες για εργασία και επενδύσεις από τον ντόπιο πληθυσμό μειώνοντας την ένταση των αρνητικών επιπτώσεων στην τοπική κοινωνία (Ανδριώτης, 2008: 76).

Στον πίνακα που ακολουθεί γίνεται μία συνοπτική αναφορά στις διαφορές του εναλλακτικού και του μαζικού τουρισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Διαφορές μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού

ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Πραγματώνεται σε αστικό περιβάλλον. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Πραγματώνεται σε φυσικό περιβάλλον.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Παθητικός. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενεργητικός.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δραστηριότητες που σχετίζονται με τα 3S (ήλιος, άμμος, θάλασσα). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συμμετοχή σε ποικίλες δραστηριότητες.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οργανωμένος. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μεμονωμένος.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ποσοτικός. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ποιοτικός.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μεγάλης κλίμακας επενδύσεις. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μικρής κλίμακας επενδύσεις.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ανεξέλεγκτος/ απροσχεδιάστος. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ελεγχόμενος/ σχεδιασμένος.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μεγάλων επιπτώσεων. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μικρών επιπτώσεων.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επιπτώσεις αρνητικές (υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας, περιβαλλοντική μόλυνση, εμπορευματοποίηση). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επιπτώσεις θετικές (σεβασμός του περιβάλλοντος, της κουλτούρας, της κοινωνίας).
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εξωγενής ανάπτυξη. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενδογενής ανάπτυξη.

Πηγή Ανδριώτης, 2008: 76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – Ο ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. Εισαγωγή

Ο χειμώνας στο Βόρειο Ημισφαίριο αρχίζει ημερολογιακά την 21^η Δεκεμβρίου και τελειώνει την 21^η Μαρτίου. Από τουριστική άποψη όμως, η χειμερινή περίοδος ξεκινάει από τις αρχές Νοεμβρίου και τελειώνει στις αρχές Απριλίου. Στις βόρειες χώρες ο χειμώνας διαρκεί περισσότερο και η χειμερινή περίοδος επιμηκύνεται.

Ο χειμερινός τουρισμός δεν αποτελεί μία ανεξάρτητη μορφή τουρισμού, είναι η ονομασία της κατηγορίας εκείνων των μορφών τουρισμού, που έχουν κοινό χαρακτηριστικό ότι αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα, όταν δηλαδή στον τουριστικό προορισμό επικρατεί χειμώνας (Σφακιανάκης, 2000:279).

Σε πολύ υψηλό ποσοστό ο χειμερινός τουρισμός αποτελεί κυρίως επαγγελματικό και τουρισμό αναψυχής, όχι όμως τουρισμό διακοπών, λόγω της εποχιακής διάστασης των θεσμών, όπως είναι το σχολικό έτος και οι ετήσιες άδειες εργασίας. Το δυνητικό πλήθος του χειμερινού τουρισμού αποτελούν κυρίως τα άτομα της τρίτης ηλικίας τα οποία διαθέτουν τα οικονομικά μέσα κι αρκετό ελεύθερο χρόνο, οι μισθωτοί κι επαγγελματίες οι οποίοι μετακινούνται για να παραβρεθούν σε εκθέσεις, συνέδρια ή ακόμη και να κλείσουν εμπορικές συμφωνίες και οι τουρίστες του Σαββατοκύριακου οι οποίοι πραγματοποιώντας μικρής διάρκειας ταξίδια αναψυχής ξεφεύγουν από τη ρουτίνα της καθημερινότητας (Παυλόπουλος, 2001: 96 – 97).

3.2. Ιστορική αναδρομή

Ο χειμερινός τουρισμός χρονολογείται περίπου τέσσερις χιλιάδες χρόνια πριν. Ο χαρακτήρας του βέβαια ήταν εντελώς διαφορετικός μιας και το κίνητρό του ήταν να μπορέσουν οι άνθρωποι των Βόρειων χωρών να μετακινηθούν ευκολότερα και ασφαλέστερα επινοώντας τα σκι και τις σανίδες (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011: 140).

Αργότερα, από τη δεκαετία του 1930, οι χιονοδρομίες άρχισαν να διαμορφώνονται

σε άθλημα χωρίς να σταματήσουν να εξυπηρετούν ανάγκες μετακίνησης και μεταφοράς προϊόντων στις χιονοσκεπείς περιοχές, κυρίως στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης και στις Σκανδιναβικές χώρες (Σφακιανάκης, 2000: 216).

Ακολούθησε η εκρηκτική ανάπτυξή τους ως άθλημα το οποίο αποκτούσε ημέρα με την ημέρα πολλούς λάτρεις και διαδιδόταν σε πολλές χώρες του κόσμου. Τότε έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση τα Χιονοδρομικά Κέντρα, δηλαδή χώροι που διέθεταν την κατάλληλη χιονοδρομική και τουριστική υποδομή που δέχονται τους χιονοδρόμους/τουρίστες οι οποίοι αποτελούν στην ουσία και την τουριστική πελατεία του Χειμερινού Τουρισμού.

Πολύ σύντομα τα Χιονοδρομικά Κέντρα εξελίχθηκαν σε κοσμοπολίτικα κέντρα, διότι οι χιονοδρομίες έγιναν το αγαπημένο σπορ του διεθνούς jet set, πλουσίων και νεόπλουτων, καθώς και καλλιτεχνών, οι οποίοι επιζητούσαν την κοινωνική προβολή και καταξίωση, ακόμη κι αν οι περισσότεροι από αυτούς δεν μπορούσαν και δεν ήξεραν να χιονοδρομούν (Σφακιανάκης, 2000: 217).

Σήμερα, ο χιονοδρομικός τουρισμός, ο οποίος είναι συνυφασμένος με χειμερινά σπορ, αποτελεί για αρκετές χώρες, όπως Αυστρία, Ελβετία, Γαλλία και Καναδά, το κυρίαρχο εθνικό τουριστικό προϊόν τους (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011: 140).

Οι εξελικτικές φάσεις που χαρακτηρίζουν τους σταθμούς ανάπτυξης υποδομών του τουρισμού χειμερινών αθλημάτων είναι (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011: 141):

- ❖ σταθμοί πρώτης γενιάς, οι οποίοι είχαν ως βασική τους λειτουργία τον αλπινισμό, τον τουρισμό υγείας, τον ιαματικό τουρισμό, το φυσιολατρικό τουρισμό σε συνδυασμό με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και την οργάνωση του χώρου.
- ❖ σταθμοί δεύτερης γενιάς, οι οποίοι σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν σε μεγάλα υψόμετρα, κυρίως σε νέες και ανεκμετάλλευτες περιοχές.
- ❖ σταθμοί τρίτης γενιάς, οι οποίοι είναι ογκώδεις κατασκευές, η δημιουργία των οποίων επιβάλλει χωροταξικό – πολεοδομικό σχεδιασμό.
- ❖ σταθμοί τέταρτης γενιάς, οι οποίοι ανταποκρίνονται στη «βιώσιμη διάσταση»

της τουριστικής ανάπτυξης των ορεινών όγκων, βρίσκονται εγκατεστημένοι σε χαμηλά υψόμετρα, δείχνοντας μεγάλο σεβασμό στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική και πολιτιστική ταυτότητα.

Οι πρώτοι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, με τη σημερινή τους μορφή, διεξήχθησαν το 1924 στη Γαλλία. Από τότε, κάθε τέσσερα χρόνια, επιλέγεται διαφορετικό μέρος για την πραγματοποίησή τους, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη ώθηση με την άνθιση των μεταφορών και το μηχανισμό των αναβατήρων (lift). Τα πρώτα θέρετρα σκι δημιουργήθηκαν στην Αυστρία και στην Ελβετία, ενώ στην Ελλάδα η χιονοδρομία έκανε την εμφάνισή της στο τέλος της δεκαετίας του 1920 (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011: 141).

3.3. Μορφές χειμερινού τουρισμού

Τα κύρια χαρακτηριστικά του χειμώνα, πάνω στα οποία στηρίχθηκε η ανάπτυξη των μορφών του χειμερινού τουρισμού είναι το χιόνι και ο πάγος. Οι μορφές του χειμερινού τουρισμού είναι ο χιονοδρομικός τουρισμός, ο τουρισμός παραχείμασης κι ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων και αθλητικός τουρισμός των χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων (Σφακιανάκης, 2000: 276, 279):

3.3.1. Χιονοδρομικός τουρισμός

Ski στην Αγγλική γλώσσα σημαίνει ένα μόνο ή ένα ζευγάρι ειδικά πέδιλα, από στενόμακρα κομμάτια ξύλου ή πλαστικού ή άλλου συνθετικού υλικού ή Plexiglas, τα οποία είναι καμπυλωτά στο μπροστινό μέρος της, έχουν μήκος 1, 70 – 1, 80 μέτρα και πλάτος 15 εκατοστά και χρησιμοποιούνται για να γλιστράει της που τα φοράει πάνω στο χιόνι, στον πάγο ή στο νερό, μόνος του ή επιβοηθούμενος.

Το άθλημα κατά το οποίο κάποιος γλιστράει μόνος του ή επιβοηθούμενος πάνω στο χιόνι, λέγεται χιονοδρομία ή σκι επί χιονιού. Όταν γλιστράει πάνω στον πάγο λέγεται παγοδρομία ή σκι επί πάγου κι όταν γλιστράει πάνω στο νερό λέγεται υδατοδρομία ή σκι επί νερού.

Ο χιονοδρομικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι οι χιονοδρομίες (Σφακιανάκης,

2000: 216).

3.3.2. Τουρισμός παραχείμασης

Ο άνθρωπος ζει σε όλα τα πλάτη και τα μήκη του πλανήτη Γη. Σε κάποιες περιοχές ζει ευκολότερα και σε άλλες δυσκολότερα. Κατά κοινή ομολογία, το φιλικότερο περιβάλλον προς τον άνθρωπο είναι αυτό στο οποίο, κατά τη διάρκεια παραμονής του σε αυτήν την περιοχή, δεν έρχεται αντιμέτωπος με αντίξοες φυσικές συνθήκες. Οι χώρες με εύκρατο κλίμα αποτελούν κατά τεκμήριο τις περιοχές με το φιλικότερο περιβάλλον προς τον άνθρωπο.

Η τουριστική πελατεία του τουρισμού παραχείμασης είναι ελάχιστη συγκρινόμενη με τη συνολική τουριστική πελατεία, αλλά τα τελευταία χρόνια αυξάνεται συνεχώς. Τα άτομα της τρίτης ηλικίας, που είναι πιο ευαίσθητα στις καιρικές συνθήκες του χειμώνα είναι αυτά που απαρτίζουν την τουριστική πελατεία της παραχείμασης. Αυτού του τύπου τουρισμό επιλέγουν επίσης και οι ελεύθεροι επαγγελματίες και εισοδηματίες. Όλοι αυτοί που προαναφέρθηκαν είναι άτομα ανωτέρου οικονομικού επιπέδου, χωρίς οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις ώστε να τους εμποδίζουν να αποδημούν (Σφακιανάκης, 2000: 281).

Στην Ελλάδα, ο τουρισμός παραχείμασης παρατηρείται κυρίως στις νότιες περιοχές και στα νησιά που διαθέτουν ήπιο και θερμό κλίμα. Συνεχώς εμφανίζονται όλο και περισσότεροι παραχειμάζοντες, ως επί το πλείστον Σκανδιναβοί, Άγγλοι, Σκωτσέζοι και Γερμανοί οι οποίοι δεν παραχειμάζουν απλά, αντιθέτως αγοράζουν συνήθως σε χαμηλές τιμές αγροτόσπιτα ή εγκαταλελειμμένους πύργους στη Μάνη και εγκαταλελειμμένα σπίτια ή μετόχια στην Κρήτη, τα οποία αξιοποιούν και τα χρησιμοποιούν ως εξοχική κατοικία τους.

Η παραχείμαση δε γίνεται πάντα σε τουριστικούς προορισμούς στους οποίους επικρατεί θέρος, αλλά και σε δροσερότερους τόπους στους οποίους επικρατεί χειμώνας, ηπιότερος και θερμότερος απ' ότι στον τόπο προέλευσης των τουριστών (Σφακιανάκης, 2000: 282).

3.3.3. Τουρισμός χειμερινών αθλημάτων

Ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων είναι μία δυναμική μορφή τουρισμού, που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας των τουριστών, στην προσπάθειά τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν τους, αξιοποιώντας με τον τρόπο αυτό την τουριστική περίοδο και προσελκύοντας διάφορες κατηγορίες τουριστών.

Η τουριστική αυτή μορφή καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα, καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια σε ορεινές περιοχές, σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0^ο Κελσίου ή και κάτω από αυτούς, πολύ χιόνι κ.τ.λ. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998: 119-120).

Ο τουρισμός των χειμερινών αθλημάτων, παρ' όλο που είναι ένα κομμάτι του χιονοδρομικού τουρισμού κι έχει τα ίδια χαρακτηριστικά και την ίδια τουριστική πελατεία, διακρίνεται σαν μία ιδιαίτερη εναλλακτική μορφή τουρισμού διότι περιλαμβάνει πολλούς τοπικούς, περιφερειακούς, εθνικούς και διεθνείς χιονοδρομικούς αγώνες. Μεταξύ αυτών των αγώνων ξεχωρίζουν οι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, οι οποίοι καθιερώθηκαν το 1921 κι έγιναν για πρώτη φορά το 1924. Από τότε μέχρι και το 1992 διεξάγονταν κάθε χρόνο που γίνονταν και οι θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες. Από το 1994 άρχισαν να γίνονται στο μέσο της τετραετίας που χωρίζει δύο διαδοχικούς θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες (Σφακιανάκης, 2000: 220).

Τα χειμερινά αθλήματα διακρίνονται στα αθλήματα των χιονοδρομιών και στα αντίστοιχα των παγοδρομιών (Σφακιανάκης, 2000: 220- 221):

Τα κυριότερα χιονοδρομικά αθλήματα είναι:

- Αλπικό σκι με τέσσερα αγωνίσματα (σκι κατάβασης, slalom, γιγαντιαίο slalom και υπεργιγαντιαίο slalom) και το σύνθετο σκι που είναι συνδυασμός του σκι που γίνεται κατάβασης και του slalom.
- Το Σκανδιναβικό σκι που γίνεται σε αποστάσεις 5- 50 χλμ. κι έχει τα αγωνίσματα 15, 30, 50 χλμ. για τους άνδρες και 5, 10, 30 χλμ. για τις γυναίκες. Περιλαμβάνει επίσης τις σκυταλοδρομίες 4 x 10 χλμ. για τους άνδρες και 4 x 5 χλμ. για τις γυναίκες.
- Τα σκι με άλματα που γίνονται από εξέδρες των 70, 90 και 120 μέτρων σε τρία αντίστοιχα αγωνίσματα.
- Το σκι ελεύθερου στυλ με τρεις παραλλαγές (acroski, moguls, aerial).
- Το διάθλο που είναι ο συνδυασμός του σκι μεγάλων αποστάσεων και σκοποβολής.
- Το extreme σκι (κατάβαση σε απότομες πλαγιές και κάτω από επικίνδυνες συνθήκες).
- Το snowboarding που είναι σκι με ένα μόνο πέδιλο.
- Το ski σε συνδυασμό με αλεξίπτωτο.
- Το telemark σκι, το οποίο πήρε την ονομασία του από μια περιοχή της Νορβηγίας και απαιτεί μια ιδιαίτερη τεχνική.

Τα κυριότερα παγοδρομικά αθλήματα είναι:

- Χόκεϊ επί πάγου.
- Το πατινάζ επιδείξεων.
- Το καλλιτεχνικό πατινάζ.
- Οι αγώνες ταχύτητας επί πάγου στα 400, 500 και 1000 μέτρα.

3.4. Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα

Γενικά επικρατεί η άποψη για την Ελλάδα ότι πρόκειται για μία θαλασσινή χώρα, παρόλο που εδαφολογικά είναι ορεινή, αφού τα βουνά της καταλαμβάνουν μεγάλη επιφάνεια. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ορεινών περιοχών της χώρας μας έχουν ξεχωριστό ενδιαφέρον, καθώς καλύπτουν το 42% της συνολικής έκτασής της κι αυτό μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση της απασχόλησης, με στήριξη των τοπικών πληθυσμών, με ενθάρρυνση επιχειρηματικών σχεδίων φιλικά προς το περιβάλλον και αξιοποίηση των φυσικών πόρων, καθώς και τη δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος μέσω του αγροτουρισμού, του χιονοδρομικού τουρισμού και της γενικότερης στήριξης των περιοχών αυτών.

Επίσης, τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά ευνοούν την ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού σε όλα σχεδόν τα διαμερίσματα της ηπειρωτικής Ελλάδας και την Κρήτη, παρ' ότι η διάρκεια των χιονοπτώσεων και διατήρησης του χιονιού είναι κατά ένα μήνα μικρότερη από αυτή των κεντρικών ευρωπαϊκών χωρών. Το κλίμα είναι ηπιότερο, με συνέπεια η χώρα να γίνεται ελκυστικότερη για ένα τμήμα της ευρωπαϊκής χιονοδρομικής αγοράς. Διαθέτει πλούσιο, διαφορετικό και ανεκμετάλλευτο ακόμη φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον στους ορεινούς όγκους και τις ενδοχώρες τους, που προσφέρονται για ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού (Βενετσανοπούλου, 2006: 148).

Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί μία νέα τάση που αναπτύσσεται τα τελευταία είκοσι χρόνια κι αφορά κατά κύριο λόγο τον εγχώριο τουρισμό. Στην ουσία είναι μία τάση των Ελλήνων, ιδιαίτερα νεαρής ηλικίας, οι οποίοι προτιμούν να πραγματοποιούν μικρής διάρκειας διακοπές κυρίως τα Σαββατοκύριακα και τις γιορτές, σε κάποια εγχώρια χιονοδρομικά κέντρα (Ανδριώτης, 2008: 180).

Μία αξιοσημείωτη μελέτη σχετικά με το χειμερινό τουρισμό στην Ελλάδα έχει διεξαχθεί από τον κύριο Παυλόπουλο (2001) προσδιορίζοντας το χειμερινό τουρισμό με βάση την τουριστική κίνηση που παρουσιάζεται τη χρονική περίοδο από Νοέμβριο μέχρι και τον Μάρτιο, καταλήγοντας σε μία σειρά από διαπιστώσεις, αξιολογήσεις και συμπεράσματα (Παυλόπουλος, 2001: 85- 90):

Σύμφωνα με αυτήν, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα, η οποία κατά την περίοδο 1975-1998 μείωσε το μερίδιο του χειμερινού της τουρισμού παρά το χαμηλό σημείο εκκίνησης που το 1975 είχε μερίδιο τουρισμού κατά 35% περίπου μικρότερο του μέσου όρου των υπόλοιπων χωρών (Παυλόπουλος, 2001: 52).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Μερίδιο Χειμερινού Αλλοδαπού Τουρισμού σε Επιλεγμένες Χώρες
(Νοέμβριος – Μάρτιος)
% επί του συνολικού ετήσιου αριθμού αφίξεων

	1975	1998	% μεταβολή
ΕΛΛΑΔΑ	14,4	8,9	-38,2
ΓΑΛΛΙΑ	19,9	24,2	21,6
ΙΣΠΑΝΙΑ	22,7	23,8	4,8
ΙΤΑΛΙΑ	18,3	29,7	62,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	27,4	28,2	2,9
ΤΟΥΡΚΙΑ	21,2	21,2	-
ΑΥΣΤΡΙΑ	24,6	37,5	52,4
ΚΥΠΡΟΣ	-	19,0	-

Η Αυστρία συμπεριλαμβάνεται στον παραπάνω πίνακα αποτελώντας ένα καλό παράδειγμα της χώρας που παρέχει τουριστικές υπηρεσίες πολύ διαφορετικές από αυτές των μεσογειακών χωρών (θάλασσα, ήλιος) (Παυλόπουλος, 2001: 51).

Εξίσου σημαντικό με την αναγνώριση του χειμερινού τουριστικού πλήθους, όπως προαναφέρθηκε, είναι και ο τόπος προέλευσής του, καθώς και οι αιτίες που οδηγούν σε αύξηση ή μείωση του τουριστικού μεριδίου μιας χώρας τόσο σε συνολικό όσο και σε εποχικό επίπεδο (Παυλόπουλος, 2001: 22).

Για τη χώρα μας, οι κύριες πηγές προέλευσης του τουριστικού πλήθους, από τις οποίες προέρχεται το 65% του αλλοδαπού τουρισμού της και το 74% του εξ Ευρώπης αλλοδαπού τουρισμού είναι:

- Αυστρία
- Γαλλία
- Γερμανία
- Ην. Βασίλειο
- Ιταλία
- Ολλανδία
- Σουηδία

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται τα στοιχεία για το μερίδιο που αντιστοιχεί στην Ελλάδα από το «εξαγόμενο» για κάθε μια από τις χώρες αυτές τουριστικό πλήθος (Παυλόπουλος, 2001: 22- 25).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα από Επιλεγμένες Κύριες Χώρες Προέλευσης
(σε χιλιάδες)

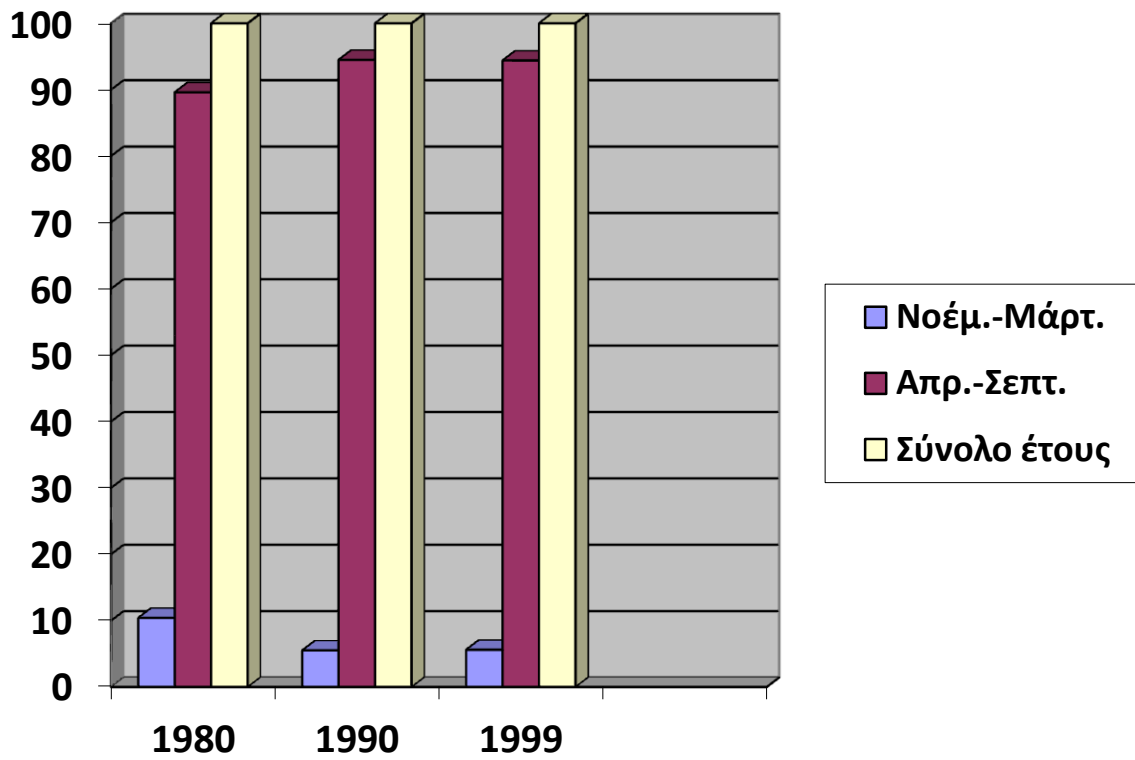
	1980			1990			1999		
	Νοέμ-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο	Νοέμ.-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο	Νοέμ.-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο
Αυστρία	17,1	170,2	187,3	8,9	277,6	286,5	28,5	473,1	501,6
Γερμανία	83,9	609,1	693,0	115,4	1.806,7	1.922,0	141,5	2.308,6	2.450,1
Ην. Βασίλειο	74,9	693,3	768,2	74,2	1.573,2	1.647,4	102,7	2.330,3	2.433,0
Γαλλία	37,7	262,1	299,8	31,8	533,7	565,4	50,8	495,2	546,0
Ιταλία	26,2	170,8	197,0	63,4	557,4	620,8	75,8	670,2	745,9
Ολλανδία	13,6	166,2	179,8	19,2	476,5	495,7	28,9	587,9	616,8
Σουηδία	12,3	223,3	235,6	6,7	253,0	259,7	5,1	463,7	468,8
Σύνολο	265,7	2.295,0	2.560,7	319,5	5.478,0	5.797,4	433,4	7.328,9	7.762,3

% Κατανομή επί του Ετήσιου Συνόλου									
	1980			1990			1999		
	Νοέμ.-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο	Νοέμ.-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο	Νοέμ.-Μάρτ.	Απρ.-Σεπτ.	Σύνολο
Αυστρία	9,1	90,9	100,0	3,1	96,9	100,0	5,7	94,3	100,0
Γερμανία	12,1	87,9	100,0	6,0	94,0	100,0	5,8	94,2	100,0
Ην. Βασίλειο	9,8	90,2	100,0	4,5	95,5	100,0	4,2	95,8	100,0
Γαλλία	12,6	87,4	100,0	5,6	94,4	100,0	9,3	90,7	100,0
Ιταλία	13,3	86,7	100,0	10,2	89,8	100,0	10,2	89,8	100,0
Ολλανδία	7,6	92,4	100,0	3,9	96,1	100,0	4,7	95,3	100,0
Σουηδία	5,2	94,8	100,0	2,6	97,4	100,0	1,1	98,9	100,0
Σύνολο	10,4	89,6	100,0	5,5	94,5	100,0	5,6	94,4	100,0

Πηγή ΙΤΕΠ

Σχεδιάγραμμα 1

Ποσοστιαία Κατανομή Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών από Επτά Κύριες Χώρες Προέλευσης ανά Τουριστική Περίοδο

Πηγή ΙΤΕΠ

Όπως δείχνουν τα στοιχεία, η μείωση του μεριδίου του χειμερινού τουρισμού από τις εν λόγω χώρες είναι δραματική και συντελέστηκε στη δεκαετία του 1980 παραμένοντας σταθερή στο ίδιο χαμηλό επίπεδο. Οι χώρες που πρωτοστατούν είναι οι δύο δεσπόζουσες ως πηγές προέλευσης τουριστών, η Γερμανία και το Ην. Βασίλειο με ποσοστά μείωσης 54% και 57% αντίστοιχα, καθώς και η Σουηδία με τη μείωση μεριδίου του χειμερινού τουρισμού να αγγίζει το 80% για τη χρονική περίοδο 1980 – 1999 (Παυλόπουλος, 2001: 26).

Σημαντικό ρόλο στο μέγεθος του χειμερινού τουρισμού στην Ελλάδα διαδραματίζει η γεωγραφική της θέση. Η απόσταση από τις κύριες χώρες προέλευσης των τουριστών σε συνδυασμό με τη μικρή διάρκεια διακοπών απαιτεί τη χρήση του αεροπλάνου αυξάνοντας σε μεγάλο βαθμό το κόστος μετακίνησης (Παυλόπουλος, 2001: 58- 59).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5				
Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών κατά Μέσο Μεταφοράς				
(κατανομή)				
	1985	1990	1995	1999
Αεροπορικώς	73,8	71,0	83,7	86,7
Σιδηροδρομικώς	2,5	3,2	0,4	0,3
Θαλάσσια	10,4	11,0	8,3	6,9
Οδικώς	13,3	14,8	7,6	6,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	99,9

Πηγή ΙΤΕΠ

3.5. Χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα

Για τη διεξαγωγή των χιονοδρομιών απαραίτητη είναι η ύπαρξη *terrain* ή πιστών χιονοδρομίας που είναι συνήθως υψίπεδα κι ελαφριάς κλίσης πλαγιές σκεπασμένες με παχύ στρώμα χιονιού, αλλά ταυτόχρονα και προσπελάσιμες. Επίσης, οι καιρικές συνθήκες πρέπει να είναι κατάλληλες για τη διατήρηση του χιονιού και κατά κανόνα τέτοιες συνθήκες επικρατούν κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Τα χιονοδρομικά κέντρα ιδρύονται στις περιοχές που υπάρχουν οι παραπάνω βασικές κι απαραίτητες προϋποθέσεις καθώς λειτουργούν και ως κέντρα υποστήριξης των χιονοδρομιών και των χιονοδρομικών αθλημάτων και ως κέντρα εξυπηρέτησης των τουριστών και αθλητών. Ποικίλουν σε μέγεθος καθώς υπάρχουν τα μικρά χιονοδρομικά κέντρα που διαθέτουν τον ελάχιστο απαιτούμενο εξοπλισμό, αλλά και τα μεγάλα χιονοδρομικά τουριστικά θέρετρα, τα οποία διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή για τη διεξαγωγή κάθε χιονοδρομικού αθλήματος εξυπηρετώντας χιλιάδες χιονοδρόμους κι επισκέπτες. Ανάλογα με το μέγεθος του κάθε χιονοδρομικού κέντρου είναι και το μέγεθος της γενικής και ειδικής υποδομής του (Σφακιανάκης, 2000: 217).

Η χώρα μας διαθέτει 24 χιονοδρομικά κέντρα με διαφορετικό ιδιοκτησιακό καθεστώς από τα οποία λειτουργούν τα είκοσι ένα. Τα ορεινά συγκροτήματα που έχουν τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων ανήκουν κατά κανόνα σε κρατικούς φορείς όπως ο ΕΟΤ, ο οποίος έχει την εκμετάλλευση όχι μόνο των κέντρων, αλλά και των τουριστικών εγκαταστάσεων που τα εξυπηρετούν. Άλλα κέντρα ανήκουν σε ορειβατικούς συλλόγους, στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, καθώς και σε αναπτυξιακές δημοτικές επιχειρήσεις (Βενετσανοπούλου, 2006: 148). Τα χιονοδρομικά κέντρα μπορούν επίσης να λειτουργήσουν κι ως ξενοδοχεία ή τύπου μοτέλ, ως ξενοδοχεία επιπλωμένων διαμερισμάτων ή άλλων μορφών τουριστικών εγκαταστάσεων (Βενετσανοπούλου, 2006: 149).

Εικόνα 1: Χάρτης χιονοδρομικών κέντρων Ελλάδας

Παρακάτω παρουσιάζονται τα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας, καθώς και τα βασικά τους χαρακτηριστικά:

Αγραφα: Βρίσκεται στις νοτιοανατολικές πλαγιές του βουνού Βουτσικάκι, στη Νότια Πίνδο και σε υψόμετρο 1.530 μέτρων. Απέχει από την πόλη της Καρδίτσας μόλις 28χλμ. Είναι υπό ανάπτυξη, διαθέτει μία πίστα αρχαρίων 300 μέτρων κι ένα συρόμενο αναβατήρα. Προσφέρει όμως μεγάλες δυνατότητες για δρόμους αντοχής και ορειβατικού σκι. Σε πολύ κοντινή απόσταση από το χιονοδρομικό κέντρο υπάρχει το ορειβατικό καταφύγιο του Ορειβατικού και Χιονοδρομικού Ομίλου Καρδίτσας, σε υψόμετρο 1536

μέτρων, που έχει τη δυνατότητα να φιλοξενήσει έως 25 άτομα. Στη γύρω περιοχή βέβαια υπάρχουν πολλά καταλύματα³.

Αθλητικό Κέντρο Ζήρειας: Βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά του όρους Ζήρεια ή Κυλλήνη, σε υψόμετρο 2.080 με 2.374 μέτρων κι απόσταση μόλις 10χλμ. από τα Τρίκαλα Κορινθίας. Διαθέτει μία πίστα αρχαρίων και μία για προχωρημένους με ένα μικρό συρόμενο αναβατήρα. Το Αθλητικό Κέντρο Ζήρειας ενδείκνυται για παιχνίδι με έλκηθρα και σκι αντοχής με πληθώρα διαδρομών. Παρέχεται επίσης η δυνατότητα ενοικίασης snowmobiles. Λειτουργεί σαλέ με δυνατότητα φιλοξενίας των επισκεπτών και δύο ορειβατικά καταφύγια στα ανατολικά και νότια του οροπεδίου όπου κατόπιν συνεννόησης παρέχουν τη δυνατότητα διανυκτέρευσης⁴.

Βασιλίτσα: Βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού Γρεβενών, σε απόσταση 45 χλμ. από την πρωτεύουσα του νομού, στην καρδιά της Πίνδου μέσα σε ένα μαγευτικό περιβάλλον. Η πρόσβαση στο βουνό είναι εύκολη, κυρίως από τα Γρεβενά, απ' όπου ασφαλτόδρομοι οδηγούν στη γύρω περιοχή και στο χιονοδρομικό κέντρο οι οποίοι καθαρίζονται συχνά από το χιόνι. Πρόκειται για ένα από τα πιο γνωστά χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας, το οποίο απευθύνεται τόσο σε έμπειρους όσο και σε αρχάριους χιονοδρόμους. Λειτουργήσε για πρώτη φορά το 1975, όταν κατασκευάστηκε ο πρώτος συρόμενος αναβατήρας στο Διάσελο Βασιλίτσας - Γομάρας. Λειτουργούν συνολικά έξι αναβατήρες, δύο εναέριοι μήκους 1016 και 913 μέτρων σε υψόμετρο έως 1825 και 2113 μέτρων αντίστοιχα, τρεις συρόμενοι μήκους 1060, 1016 και 800 μέτρων σε υψόμετρο έως 2060, 1825 και 2034 μέτρων αντίστοιχα καθώς κι ένας συρόμενος για αρχάριους. Τα υψόμετρα στα οποία φτάνουν οι αναβατήρες δίνουν νέες προοπτικές και δυνατότητες ανεβάζοντας το επίπεδο του χιονοδρομικού κέντρου. Όλοι οι αναβατήρες εξυπηρετούν πίστες διαφόρων δυσκολιών και κλίσεων συνολικού μήκους 22χλμ., οι οποίες δεν έχουν δεχθεί εξωτερικές παρεμβάσεις. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του χιονοδρομικού κέντρου της Βασιλίτσας είναι ότι έχει διατηρήσει τη φυσική ομορφιά του. Διαθέτει συνολικά δεκαέξι πίστες, δύο εκ των οποίων έχουν χαρακτηριστεί ως πίστες

³ www.hotelsline.gr

⁴ www.hotelsline.gr

Ολυμπιακών προδιαγραφών από την F.I.S., η πίστα Δίας και η Τυμφαία. Επίσης, λειτουργεί και πίστα νυχτερινού σκι. Ορισμένες από τις βασικές εγκαταστάσεις του είναι το σαλέ, η σχολή σκι καθώς και τα καταστήματα αγοράς ή ενοικίασης του απαραίτητου εξοπλισμού. Κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο βρίσκονται δύο καταφύγια στη θέση Διάσελο Βασιλίτσας και στη θέση Διάσελο Γομάρας δυναμικότητας πενήντα και τριάντα ατόμων αντίστοιχα. Η γύρω περιοχή χαρακτηρίζεται από αξιοθέατα προσφέροντας και διαμονή σε παραδοσιακούς και σύγχρονους ξενώνες. Παράλληλα, η Βασιλίτσα προσφέρει μία άνετη, ήσυχη και οικογενειακή ατμόσφαιρα συνδυάζοντας τα χειμερινά αθλήματα με περιηγήσεις στη γύρω περιοχή. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 30- 36,⁵)

Βίγλα - Πισοδέρι: Βρίσκεται στη συμβολή των οροσειρών Βαρνούντα και Βέρνου, 19χλμ., δυτικά της Φλώρινας και σε υψόμετρο 1650 έως 2000 μέτρων, μέσα σε μία κατάφυτη περιοχή από οξιές. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας, αφού ο πρώτος του συρόμενος αναβατήρας κατασκευάστηκε το 1967. Η πρόσβαση σε αυτό είναι αρκετά εύκολη λόγω του τακτικού καθαρισμού του οδικού δικτύου ακόμα και τους πιο δύσκολους μήνες του χειμώνα. Διαθέτει συνολικά δώδεκα πίστες οι οποίες μπορούν να καλύψουν όλες τις κατηγορίες των σκιέρ και των snowboarders, εκ των οποίων οι εννέα είναι ολυμπιακών προδιαγραφών, οι δύο σταυρό για σκι αντοχής και μία κατάλληλη για snowmobile. Επίσης λειτουργεί πίστα νυχτερινού σκι. Υπάρχουν πέντε αναβατήρες, δύο εναέριοι μήκους 1450 και 1950 μέτρων, ένας συρόμενος και δύο baby lifts οι οποίοι εξυπηρετούν μεγάλο αριθμό χιονοδρόμων. Ένα από τα δυνατά σημεία του χιονοδρομικού είναι η μαγευτική θέα που συνδυάζει τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα με τις χιονισμένες βουνοκορφές. Στις εγκαταστάσεις του λειτουργεί το σαλέ «Τόττης» με θέα το βουνό και τις πίστες του σκι, το οποίο αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα προκειμένου να καλύψει όλες τις ανάγκες εστίασης και αναψυχής. Στο ισόγειο λειτουργεί ένα μπαρ που συνδέεται με το κατάστημα ενοικίασης του απαραίτητου εξοπλισμού και τη σχολή σκι. Στον πρώτο όροφο υπάρχει εστιατόριο με τζάκι και θέα στις πίστες του σκι και στο δεύτερο όροφο καφετέρια που προσφέρει

⁵ www.hotelsline.gr , www.vasilitsa.com

ώρες χαλάρωσης και ευχάριστης απασχόλησης με επιτραπέζια παιχνίδια και πινακ-
πονγκ. Στις υποδομές του σαλέ περιλαμβάνονται ιδιόκτητος χιονοστρωτήρας, ειδικό
μηχάνημα δημιουργίας τεχνητού χιονιού καθώς και χώρος στάθμευσης πεντακοσίων
αυτοκινήτων. Τέλος, εντός του χώρου του χιονοδρομικού κέντρου υπάρχει το καταφύγιο
του Συλλόγου Ορειβατών Χιονοδρόμων Φλώρινας με δυνατότητα φιλοξενίας 30 ατόμων
διαθέτοντας επίσης και εστιατόριο. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός
οδηγός, 2005: 74- 77,⁶).

Το **χιονοδρομικό κέντρο Βιτσίου** είναι σχετικά μικρό σε μέγεθος χωρίς να έχει τις
προδιαγραφές άλλων πολυσύχναστων χιονοδρομικών κέντρων, όμως αποτελεί πόλο
έλξης για την ομορφιά του τοπίου και τη γραφικότητα των γύρω οικισμών. Επίσης, το
Βίτσι προστατεύεται ως καταφύγιο θηραμάτων και αποτελεί ιδανικό βιότοπο για την
απειλούμενη με εξαφάνιση αρκούδα παραμένοντας ανεπηρέαστο από την ανθρώπινη
δραστηριότητα και διατηρώντας τη μοναδική ομορφιά της άγριας φύσης. Βρίσκεται στα
σύνορα των νομών Καστοριάς και Φλώρινας κι αποτελεί νοτιοανατολική συνέχεια του
Βαρνούνα. Απέχει από την πόλη της Καστοριάς μόλις 22χλμ. κι ο δρόμος είναι
ασφαλτοστρωμένος κι εκχιονίζεται τακτικά. Το χιονοδρομικό κέντρο λειτουργεί από το
1985, με τη φροντίδα του Συλλόγου Χιονοδρομίας/ Ορειβασίας Καστοριάς κι
αναπτύσσεται σε υψόμετρο 1610 - 1875 μέτρων. Οι πίστες του είναι «χαραγμένες» μέσα
στο πυκνό δάσος από οξιές, έχουν κοινή αφετηρία και τέρμα κι εξυπηρετούνται από τον
ίδιο αναβατήρα. Διαθέτει συνολικά τρεις αναβατήρες και πέντε πίστες εύκολης και
μέτριας δυσκολίας. Οι τρεις πίστες έχουν μήκος 1000, 1400 και 1850 μέτρων αντίστοιχα,
ενώ η πίστα των 1000 μέτρων περιλαμβάνει και την πίστα snowboard με αναχώματα και
άλματα για τους λάτρεις της χιονοσανίδας, μία πίστα αρχαρίων και μία παιδική. Κάθε
χρόνο στο χιονοδρομικό κέντρο Βιτσίου οργανώνονται οι αγώνες κατάβασης κατηγορίας
Παιδών από την Ελληνική Ομοσπονδία Χιονοδρομίας. Στο χώρο λειτουργεί ένα διώροφο
σαλέ με καφετέρια και εστιατόριο, snow bar, χώρος στάθμευσης, σχολή εκμάθησης σκι
και κατάστημα ενοικίασης εξοπλισμού σκι και snowboard. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας

⁶ www.hotelsline.gr, www.xionodromika.gr, www.gtp.gr

πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 88- 91⁷).

Ελατοχώρι: Βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά των Πιερίων Ορέων, στη θέση «Παπά Χωράφι», στα όρια των νομών Πιερίας, Ημαθίας και Κοζάνης σε υψόμετρο 1400 έως 1912 μέτρων προσφέροντας στον επισκέπτη καταπληκτική θέα προς τον Όλυμπο και τον Αλιάκμονα. Απέχει μόλις 8χλμ. από το γραφικό χωριό Ελατοχώρι απ’ όπου πήρε την ονομασία του και 36χλμ. από την Κατερίνη. Είναι ένα από τα νεότερα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας, αφού λειτούργησε για πρώτη φορά τη χρονική περίοδο 2001-2002 κι έγινε αμέσως πόλος έλξης στους φίλους των χειμερινών σπορ. Διαθέτει ένα διθέσιο εναέριο αναβατήρα μήκους 1187 μέτρων με δυνατότητα μεταφοράς 1200 ατόμων ανά ώρα, δύο συρόμενους μήκους 700 και 600 μέτρων αντίστοιχα με δυνατότητα μεταφοράς 600 ατόμων ανά ώρα ο καθένας, καθώς και δύο baby lift 600 ατόμων την ώρα το καθένα εκ των οποίων το ένα βρίσκεται στη βάση του χιονοδρομικού κέντρου και το δεύτερο έχει εγκατασταθεί στην περιοχή «Λιθαρίστρα» μήκους 200 μέτρων για αρχάριους. Διαθέτει δέκα πίστες συνολικού μήκους 12.000 μέτρων με κυμαινόμενη υψομετρική διαφορά και με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας, μία πίστα για snowboard μήκους 500 μέτρων και μία για έλκηθρα μήκους 700 μέτρων. Στη βάση του χιονοδρομικού κέντρου λειτουργεί ένα σύγχρονο τριώροφο σαλέ 600 τμ. με δυνατότητα ταυτόχρονης εξυπηρέτησης 400 ατόμων με όλες τις ανέσεις, του οποίου η αισθητική εναρμονίζεται πλήρως με το περιβάλλον. Στις εγκαταστάσεις συγκαταλέγονται επίσης τα καταστήματα πώλησης κι ενοικίασης εξοπλισμού και ειδών χιονοδρομίας, σχολές σκι και ιατρείο για πρώτες βοήθειες με μόνιμο γιατρό σε καθημερινή βάση κατά τη διάρκεια λειτουργίας του χιονοδρομικού κέντρου. Διαθέτει επίσης επαρκείς χώρους στάθμευσης καθώς και τα απαραίτητα μηχανήματα για τη συντήρηση των πιστών έχοντας σαν κύριο μέλημα την ασφάλεια, την άνεση και την καλύτερη εξυπηρέτηση των χιονοδρόμων⁸.

Καϊμακτσάλαν: είναι το μεγαλύτερο σε υψόμετρο χιονοδρομικό κέντρο της Ελλάδας φτάνοντας τα 2480 μέτρα. Βρίσκεται στα όρια του νομού Πέλλας κι απέχει 45χλμ. από την πόλη της Έδεσσας αποτελώντας παράλληλα σύνορο με τα Σκόπια.

⁷ www.xionodromika.gr

⁸ www.elatohori-ski.gr, www.xionodromika.gr, www.hotelsline.gr

Θεωρείται η «Αράχοβα του Βορρά» λόγω των παραδοσιακών, γραφικών οικισμών της περιοχής οι οποίοι συγκεντρώνουν όλη την κοσμική Βόρεια Ελλάδα. Λειτουργεί από το 1995 και συνεχώς γίνονται βελτιώσεις στις εγκαταστάσεις του. Το 2005 πραγματοποιήθηκε η εγκατάσταση τεχνικής χιονόπτωσης με στόχο την ολική κάλυψη του χιονοδρομικού κέντρου. Διαθέτει μακριές και φαρδιές πίστες χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία και θεωρείται ως το ιδανικό κέντρο για βελτίωση τεχνικής και διαδρομές σε απάτητο χιόνι. Πιο συγκεκριμένα, διαθέτει τέσσερις αναβατήρες και δύο baby lifts καθώς και δεκαπέντε συνολικά πίστες εκ των οποίων οι τρεις χρησιμοποιούνται για την προπόνηση των συλλόγων και για αγώνες, μία πίστα ειδικά διαμορφωμένη για snowboard, μία για snowmobile, μία πίστα Snow Tubing για τούμπες και άλματα. Λειτουργεί και πίστα νυχτερινού σκι. Επίσης, στις εγκαταστάσεις του κέντρου συγκαταλέγονται το σαλέ που βρίσκεται στη βάση του χιονοδρομικού κέντρου στα 2050 μέτρα, ένα καταφύγιο 52 κλινών, εστιατόριο- ουζερί, fast- food, καφέ- bar, snow bar και ice bar, τουριστικό περίπτερο πληροφοριών, ιατρείο, σχολές σκι, κατάστημα αγοράς ή ενοικίασης του απαραίτητου εξοπλισμού όπως και καταστήματα πώλησης παραδοσιακών προϊόντων. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 98- 108,⁹).

Καλάβρυτα: Είναι το δεύτερο μεγαλύτερο χιονοδρομικό κέντρο της χώρας μας. Βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά του όρους Χέλμου, αναπτύσσεται σε υψόμετρο από 1700 έως 2340 μέτρα και λειτουργεί από το 1988. Διαθέτει οχτώ αναβατήρες, δύο εναέριους και έξι συρόμενους, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν συνολικά 5000 άτομα την ώρα και δώδεκα πίστες, μία εκ των οποίων είναι πιστοποιημένη από τη F.I.S. για τη διοργάνωση διεθνών αγώνων σκι, που καλύπτουν όλους τους βαθμούς δυσκολίας κι όλα τα επίπεδα ικανότητας προσφέροντας και τη δυνατότητα για νυχτερινό σκι, καθώς επίσης και μία ειδική πίστα για moguls ski, snowboard, διαδρομές cross country ski, πάρκο snow tubes, πάρκο snowmobiles και πτήσεις με αλεξίπτωτο πλαγιάς, όπως και πολλές άλλες δραστηριότητες. Διαθέτει άνετους χώρους στάθμευσης και λειτουργούν σαλέ, εστιατόρια και καφετέριες, σταθμός Πρώτων Βοηθειών, σχολές σκι

⁹ <http://www.agrocosmos.com/> , www.vorras.gr, www.kaimaktsalan-voras.com

και κατάσταση ενοικίασης και πώλησης χιονοδρομικού εξοπλισμού. Επιπλέον προσφέρει μοναδικές διαδρομές με ορειβατικό σκι και με χιονορακέτες, σε μονοπάτια ορειβασίας και πεζοπορίας κι αναρριχητικές διαδρομές. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 220- 225).

Καρπενήσι: Δημιουργήθηκε το 1974 στη θέση «Διαβολότοπος» στο Βελούχι του Τυμφρηστού σε υψόμετρο 1840 μέτρων και σε απόσταση μόλις 10χλμ. από την πόλη του Καρπενησίου. Διαθέτει δεκαοχτώ πίστες σκι διαφορετικών επιπέδων δυσκολίας και κυμαινόμενης υψομετρικής διαφοράς σύμφωνες με τις διατάξεις της F.I.S. και κατόπιν συνεννόησης παρέχει τη δυνατότητα για νυχτερινές καταβάσεις στις πίστες του, τέσσερις off- piste διαδρομές εντός ορίων του χιονοδρομικού κέντρου, μία πίστα snowboard κι μία φυσική πίστα Free Flow για τους περισσότερο μνημένους στο άθλημα. Διαθέτει επίσης επτά αναβατήρες, τρεις συρόμενους, τρεις διαθέσιους εναέριους κι έναν τριθέσιο εναέριο, με δυνατότητα εξυπηρέτησης 5150 ατόμων την ώρα. Λειτουργούν σύγχρονο και άνετο σαλέ διαμονής 100 ατόμων, εστιατόριο και καφετέρια, snow bar, σχολές σκι, καταστήματα ενοικίασης και πώλησης ειδών σκι και snowmobiles. Στις εγκαταστάσεις του χιονοδρομικού κέντρου περιλαμβάνονται τρία μηχανήματα αποχιονισμού, δύο μηχανήματα διάστρωσης πιστών και πέντε μηχανοκίνητα έλκηθρα χιονιού. Ακόμη, διαθέτει κάμερες συνδεδεμένες με το internet με σκοπό την άμεση ενημέρωση των επισκεπτών σχετικά με τις καιρικές συνθήκες και την κατάσταση στις πίστες. Το χιονοδρομικό κέντρο προσφέρει μία σειρά δραστηριοτήτων και για τους επισκέπτες του οι οποίοι δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με το σκι, όπως είναι η βόλτα στο βουνό του Καρπενησίου με εναέριο αναβατήρα, η πεζοπορία στο χιόνι και οι μετακινήσεις με χιονορακέτες, μηχανοκίνητα έλκηθρα ή snowmobiles, καθώς και ορειβατικό σκι. Σε υψόμετρο 1840 μέτρων υπάρχει το καταφύγιο «Τάκης Φλέγκας» του ΕΟΣ Καρπενησίου με χωρητικότητα 30 ατόμων. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 40- 48, ¹⁰).

Λαϊλιά: Δημιουργήθηκε από τον ΕΟΣ Σερρών στο όρος της Βροντούς. Βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της κορυφής του Αλή Μπαμπά, μέσα σε δάσος από οξιές και πεύκα

¹⁰ www.velouxi.gr

σε υψόμετρο 1847 μέτρων απέχοντας από την πόλη των Σερρών 27χλμ. Ο δρόμος που το συνδέει με την πόλη είναι ασφαλτοστρωμένος κι εκχιονίζεται καθημερινά τις περιόδους των χιονοπτώσεων. Διαθέτει μία βασική πίστα αλπικού σκι συνολικού μήκους 1250 μέτρων, στην οποία υπάρχει νυχτερινός φωτισμός δίνοντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες του να απολαύσουν νυχτερινές καταβάσεις. Διαθέτει ακόμη ένα μονοπάτι (πίστα) 10χλμ. για δρόμους αντοχής και δίαθλο σε μήκη διαδρομών των 2,5χλμ., 5χλμ., 7,5χλμ. και 10χλμ. στην οποία πραγματοποιούνται κάθε χρόνο αγώνες κατάβασης και δρόμου αντοχής, πανελλήνιοι, περιφερειακά πρωταθλήματα, τοπικοί κι άλλοι χιονοδρομικοί αγώνες. Μέρος της πίστας αυτής χρησιμοποιείται για snowboard. Η βασική πίστα εξυπηρετείται από τρεις συρόμενους αναβατήρες με υψομετρική διαφορά, μήκους 850, 200 και 250 μέτρων και δυνατότητας μεταφοράς 750, 450 και 350 ατόμων αντίστοιχα ανά ώρα. Στο τέρμα της χιονοδρομικής πίστας λειτουργεί ένα σύγχρονο σαλέ με εστιατόριο, αναψυκτήριο και κοιτώνες, καθώς και το καταφύγιο του ορειβατικού συλλόγου δυναμικότητας 80 ατόμων. Λειτουργούν επίσης καταστήματα πώλησης κι ενοικίασης εξοπλισμού, σχολή σκι, γραφείο πληροφοριών, παιδικές χαρές, σταθμός Πρώτων Βοηθειών καθώς και πλήρες δίκτυο υδροδότησης, ηλεκτροδότησης και τηλεπικοινωνιών. Χαρακτηρίζεται από πολύ καλή χιόνωση, που διαρκεί 3,5 με 4 μήνες, η οποία σε συνδυασμό με την πολύ καλή κατάσταση των πιστών και την κατάφυτη περιοχή στην οποία βρίσκονται, δημιουργεί άριστες προϋποθέσεις προσέλκυσης του κόσμου, ενισχυόμενου κι από την εύκολη πρόσβαση λόγω του πολύ καλού, βατού και σύντομου οδικού δικτύου. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 112- 113, ¹¹).

Μαίναλο: Βρίσκεται στο όρος Μαίναλο στην περιοχή Οστρακίνα σε απόσταση 28χλμ. περίπου από την Τρίπολη σε υψόμετρο 1600 μέτρων. Διαθέτει οχτώ πίστες κλιμακούμενης δυσκολίας συνολικού μήκους 5.930 μέτρων, μία εκ των οποίων είναι κατασκευασμένη από πλαστικό τάπητα ειδικό για σκι. Οι πίστες εξυπηρετούνται από τρεις συρόμενους αναβατήρες κι ένα baby lift. Υπάρχουν ακόμη ένα snowboard park κι ένα snow park το οποίο περιλαμβάνει πίστα ειδικά διαμορφωμένη για snow tubes,

¹¹ www.lailias.com

snowmobiles, έλκηθρα αλλά και για 4*4 μηχανοκίνητα οχήματα (γουρούνες). Λειτουργούν επίσης σαλέ, τρεις καφετέριες, εστιατόριο, snow bar, σχολή εκμάθησης σκι, καταστήματα ενοικίασης εξοπλισμού σκι και snowboard, καθώς και το ανακαινισμένο καταφύγιο του ΕΟΣ Τρίπολης σε υψόμετρο 1.554 μέτρων δυναμικότητας 40 ατόμων. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 140- 150, ¹²).

Στο **Μέτσοβο** υπάρχουν τρία χιονοδρομικά κέντρα, οι Πολιτσιές, το Καρακόλι και το Ανήλιο.

Πολιτσιές: Βρίσκεται στο οροπέδιο Πολιτσιές του όρους Μαυροβούνι σε απόσταση 4χλμ. από το Μέτσοβο σε υψόμετρο 1360 έως 1620 μέτρων. Διαθέτει πέντε πίστες κατάβασης και μία δρόμου αντοχής συνολικού μήκους 10.850 μέτρων με ποικιλία διαδρομών και δυσκολίας. Τρεις συρόμενοι αναβατήρες συνολικού μήκους 1.070 μέτρων εξυπηρετούν τις ανάγκες του χιονοδρομικού μεταφέροντας συνολικά 1450 άτομα την ώρα. Στο χιονοδρομικό κέντρο λειτουργεί σαλέ με εστιατόριο και καφετέρια καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, σχολή εκμάθησης σκι, καταστήματα ενοικίασης εξοπλισμού σκι και snowmobile και χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων, δύο χιονοστρωτήρες κι ένα εκχιονιστικό μηχάνημα καθώς και σύστημα τεχνητού χιονιού. Επίσης, οι επισκέπτες μπορούν να πραγματοποιήσουν διαδρομές στο οροπέδιο ή γύρω από την τεχνητή λίμνη Πηγών Αώου με snowmobiles ή ομαδικές εκδρομές με το snow truck, ένα όχημα τύπου λεωφορείου αποτελούμενο από δύο βαγόνια το οποίο κινείται επάνω στο χόνι. Από το Νοέμβριο του 2005 όπου ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση συνθετικού τάπητα στην πίστα Πολιτσώρα 1, καθώς και η δημιουργία πίστας χιονοτουληθρών μήκους 72 μέτρων συνέβαλε στο γεγονός το χιονοδρομικό κέντρο να είναι σε θέση να λειτουργεί όλον το χρόνο. Εκτός όμως από τους χιλιάδες ερασιτέχνες- επισκέπτες διεξάγονται κάθε χρόνο πανελλήνια και περιφερειακά πρωταθλήματα, αγώνες με roller ski ή χρονομέτρηση tubing κι άλλα events¹³.

Καρακόλι: Βρίσκεται στην τοποθεσία Καρακόλι σε απόσταση μόλις 1,5χλμ. από το

¹² www.hotelsline.gr

¹³ www.gtp.gr , www.hotelsline.gr

Μέτσοβο κι επεκτείνεται σε υψόμετρο από 1340 έως 1520 μέτρα. Διαθέτει τρεις πίστες συνολικού μήκους περίπου 2000μέτρων και το επίπεδο δυσκολίας αφορά τόσο αρχάριους όσο και προχωρημένους σκιέρ, καθώς κι ένα μονοθέσιο εναέριο αναβατήρα με 82 καθίσματα ο οποίος χρησιμοποιείται τόσο από τους σκιέρ όσο κι από τους επισκέπτες για μία απλή βόλτα. Ακόμη, λειτουργεί σαλέ με εστιατόριο και καφετέρια, σχολή εκμάθησης σκι, καταστήματα ενοικίασης χιονοδρομικού εξοπλισμού κι άνετο χώρο στάθμευσης, καθώς επίσης διαθέτει σύστημα τεχνητής χιόνωσης. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 132,¹⁴).

Ανήλιο: Λειτουργήσε για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 2012 κι αποτελεί το νεότερο χιονοδρομικό κέντρο της χώρας μας. Βρίσκεται σε υψόμετρο 1850 μέτρων σε απόσταση μόλις 6χλμ. από το Μέτσοβο. Η πρόσβαση σε αυτό είναι πολύ εύκολη και γίνεται με ασφάλεια και ταχύτητα μέσω της Εγνατίας Οδού που ακόμη και στις πιο δύσκολες καιρικές συνθήκες ο δρόμος εκχιονίζεται όλο το εικοσιτετράωρο. Διαθέτει συνολικά εννέα πίστες για όλα τα επίπεδα των σκιέρ και snowboarders αλλά προσφέρει και τη δυνατότητα για καταβάσεις σε απάτητο χιόνι. Οι πίστες εξυπηρετούνται από ένα διθέσιο αναβατήρα 800 μέτρων, δύο συρόμενους 280 και 300 μέτρων αντίστοιχα και δύο baby lifts 80 και 120 μέτρων αντίστοιχα. Δίπλα στις πίστες υπάρχει άνετος χώρος στάθμευσης και ένα πετρόχτιστο διώροφο σαλέ με καφετέρια και εστιατόριο. Λειτουργούν ακόμη κατάστημα ενοικίασης εξοπλισμού σκι, snowboard και ελκήθρων για τα μικρά παιδιά, καθώς επίσης και σχολή εκμάθησης σκι και snow kite. Ο εξοπλισμός του χιονοδρομικού κέντρου περιλαμβάνει και δύο χιονοστρωτήρες¹⁵.

Στις γύρω περιοχές των χιονοδρομικών του Μετσόβου υπάρχουν αρκετά καταλύματα και το καταφύγιο Βάλια Κάλντα στη Βοβούσα¹⁶.

Όλυμπος: Βρίσκεται στις νοτιοδυτικές πλαγιές του Ολύμπου, στη θέση Βρυσσούλες, σε υψόμετρο 1800 μέτρων. Είναι μέρος του Κέντρου Εκπαίδευσης

¹⁴ www.gtp.gr , www.hotelsline.gr

¹⁵ www.anilio-ski.gr , www.hotelsline.gr

¹⁶ www.hotelsline.gr

Ορεινού Αγώνα και Χιονοδρομών (Κ.Ε.Ο.Α.Χ.) στην Ελασσόνα και ανήκει στο Γενικό Επιτελείο Στρατού (Γ.Ε.Σ.). Η πρόσβαση σε αυτό ήταν πολύ δύσκολη λόγω του κακού χωμάτινου οδοστρώματος, όμως τα τελευταία χρόνια ασφαλοστρώθηκε κάνοντας πιο εύκολη την πρόσβαση των επισκεπτών. Υπάρχουν δύο συρόμενοι αναβατήρες, ο ένας συνέχεια του άλλου και τρεις πίστες συνολικού μήκους 3200 μέτρων μέτριου και δύσκολου επιπέδου. Στο χιονοδρομικό κέντρο του Ολύμπου, μολονότι ανήκει στο Στρατό, μπορούν να κάνουν σκι όλοι οι Έλληνες πολίτες και μάλιστα δωρεάν, αρκεί να έχουν μαζί τους την αστυνομική τους ταυτότητα. Οι αλλοδαποί θα πρέπει να έχουν πάρει άδεια από το Γ.Ε.Σ. Επίσης, η είσοδος στους επισκέπτες επιτρέπεται μόνο τα Σαββατοκύριακα. Δεν υπάρχουν επιχειρήσεις εστίασης ή περαιτέρω εγκαταστάσεις, όμως οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν χρήση του καφέ της μονάδας (ΚΨΜ). Ακόμη, υπάρχει και ένα καταφύγιο που μπορεί να φιλοξενήσει 60 άτομα¹⁷.

Παγγαίο: Βρίσκεται στη θέση Κοιλιάδα του Ορφέα, 44χλμ. από την Καβάλα και αναπτύσσεται σε υψόμετρο 1750 έως 1940 μέτρων. Ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1982, χωρίς όμως να καταφέρει να αναπτυχθεί και να εκσυγχρονιστεί όπως τα υπόλοιπα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας. Διαθέτει δύο εύκολες πίστες κατάβασης μήκους 400 μέτρων και υψομετρικής διαφοράς 90 μέτρων οι οποίες εξυπηρετούνται από ένα συρόμενο αναβατήρα κι ένα baby lift. Σε υψόμετρο 1.760 μέτρων υπάρχει το καταφύγιο «Στ. Χατζηγεωργίου» δυναμικότητας 88 ατόμων. Το χιονοδρομικό κέντρο Παγγαίου τα τελευταία χρόνια δε λειτουργεί και η «συρρίκνωσή» του οφείλεται στην κακή βατότητα του χωματόδρομου που δυσκολεύει την πρόσβαση σε αυτό. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 160- 164).

Τα χιονοδρομικά κέντρα του **Παρνασσού** είναι τα Κελάρια, η Φτερόλακκα και ο Γεροντόβραχος. Η κατασκευή του κέντρου της Φτερόλακκας ολοκληρώθηκε το 1976 και το 1981 στα Κελάρια ενώ το 1987- 1988 τέθηκε σε λειτουργία ο συνδετικός αναβατήρας μεταξύ της Φτερόλακκας και των Κελαριών ο «Ερμής». Είναι τα μεγαλύτερα και αρτιότερα οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας με συνεχή ανανέωση και δημιουργία νέων υπηρεσιών. Βρίσκονται πολύ κοντά στην Αθήνα, τη Λαμία και την

¹⁷ www.hotelsline.gr

Πάτρα, καθώς και οι εγκαταστάσεις τους επιτρέπουν την εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού επισκεπτών και χιονοδρόμων κατέχοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στις προτιμήσεις των χιονοδρόμων. Στην περιοχή του Παρνασσού υπάρχει επίσης και το χιονοδρομικό κέντρο του Γεροντόβραχου, το οποίο από ορισμένους θεωρείται ως τμήμα του Χιονοδρομικού Κέντρου Παρνασσού και από άλλους ως αυτόνομο και συγκριτικά με τα άλλα δύο παρέχει περισσότερη ηρεμία χωρίς όμως να υστερεί στις υποδομές. Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού (**Κελάρια και Φτερόλακκα**) αναπτύσσεται σε υψόμετρο 1600 έως 2250 μέτρων. Διαθέτει είκοσι μία πίστες, εκ των οποίων οι τέσσερις είναι πιστοποιημένες από την F.I.S. για τη διοργάνωση διεθνών αγώνων σκι, επτά χιονοδρομικές διαδρομές, πέντε συνδεδετικά μονοπάτια και τέσσερις μίνι πίστες αρχαρίων με baby lifts συνολικού μήκους 34 χιλιομέτρων σε όλους τους βαθμούς δυσκολίας και για όλα τα επίπεδα ικανότητας. Υπάρχουν επίσης αρκετές εκτός πίστας «μαύρες» διαδρομές με πολύ βαθύ χιόνι για τους λάτρεις της περιπέτειας. Διαθέτει ακόμη δεκαέξι σύγχρονους αναβατήρες, από τους οποίους οι έξι είναι εναέριοι αποσυμπλεκόμενοι εκ των οποίων οι δύο με οχταθέσιες καμπίνες, οι τρεις τύπου Combi με συνδυασμό οχταθέσιων καμπινών και εξαθέσιων καρεκλών και μία τετραθέσια καρέκλα, έναν σταθερό διθέσιο εναέριο αναβατήρα, έξι συρόμενους και τέσσερις αναβατήρες αρχαρίων, συνολικής δυναμικότητας 16.000 ατόμων ανά ώρα. Το χιονοδρομικό κέντρο του **Γεροντόβραχου** διαθέτει τέσσερις πίστες κατάβασης και τρεις συρόμενους αναβατήρες. Σε όλη την έκταση του χιονοδρομικού κέντρου λειτουργούν Σταθμοί Πρώτων Βοηθειών με δυνατότητα μεταφοράς σοβαρών περιστατικών στο πλησιέστερο δημόσιο νοσοκομείο με ασθενοφόρο, οδική βοήθεια, καφετέρια- σαλέ, εστιατόριο, μπαρ, σχολές εκμάθησης σκι και snowboard, καταστήματα ενοικίασης και συντήρησης χιονοδρομικού εξοπλισμού, καθώς και υπηρεσία φύλαξης με παιδική χαρά για τα μικρά παιδιά με έμπειρο παιδοβρεφοκόμο. Επίσης διαθέτει άνετο χώρο στάθμευσης, ελικοδρόμιο και δικά του εκχιονιστικά μηχανήματα έτσι ώστε οι δρόμοι των γύρω οικισμών να είναι πάντα καθαροί κάνοντας την πρόσβαση σε αυτό εύκολη¹⁸.

Περτούλι: Βρίσκεται στη θέση Περτουλιώτικα Λιβάδια, σε απόσταση περίπου

¹⁸ www.parnassos-ski.gr , www.hotelsline.gr

50χλμ. από τα Τρίκαλα και υψόμετρο 1.170 έως 1.340 μέτρων. Διαθέτει τρεις πίστες συνολικού μήκους 1.800 μέτρων μικρού βαθμού δυσκολίας και τρεις πίστες δρόμου αντοχής συνολικού μήκους 7.700 μέτρων. Στην κεντρική πίστα υπάρχει και η δυνατότητα νυχτερινού σκι. Διαθέτει ακόμη τρεις αναβατήρες και πιο συγκεκριμένα ο εναέριος λειτουργεί και για περιήγηση όσων επισκεπτών θελήσουν να γνωρίσουν καλύτερα την περιοχή. Υπάρχει άνετος χώρος στάθμευσης, δύο σαλέ με καφετέρια και εστιατόριο, σχολή εκμάθησης σκι και καταστήματα πώλησης κι ενοικίασης ειδών χιονοδρομίας, καθώς και ιατρείο. Σε υψόμετρο 1.738 μέτρων βρίσκεται το ορειβατικό καταφύγιο «Χατζηπέτρος» δυναμικότητας δεκαέξι κλινών¹⁹.

Πήλιο: Βρίσκεται στην κορυφή «Αγριόλευκες» στο όρος Πήλιο του νομού Μαγνησίας σε υψόμετρο 1.471 μέτρων. Το Πήλιο αποτελεί έναν ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς ορεινό όγκο που αποτελεί πόλο έλξης τουριστών κι επισκεπτών σε όλη τη διάρκεια του έτους. Το χιονοδρομικό κέντρο απέχει 2χλμ. από τον οικισμό Χανίων Πηλίου και 27χλμ. από το Βόλο. Δημιουργήθηκε από τον Ε.Ο.Σ. Βόλου το 1967 και φιλοξένησε για δύο φορές τους Βαλκανικούς Χιονοδρομικούς Αγώνες. Διαθέτει πέντε πίστες κατάβασης συνολικού μήκους 15χλμ./εκ των οποίων οι τέσσερις είναι εγκεκριμένες από την F.I.S., μία πίστα δρόμου αντοχής μήκους 5χλμ. και πέντε αναβατήρες δυναμικότητας 2.500 ατόμων την ώρα. Λειτουργούν επίσης σαλέ, εστιατόριο, αναψυκτήριο, σχολή σκι και snowboard και με ειδικά τμήματα για παιδιά 3 ετών και άνω από έμπειρους παιδαγωγούς- δασκάλους, κατάστημα πώλησης κι ενοικίασης χιονοδρομικού εξοπλισμού και ιατρείο. Υπάρχουν ακόμη τρεις χώροι στάθμευσης για περισσότερα από οχτακόσια αυτοκίνητα, ελικοδρόμιο καθώς και ένα καταφύγιο δυναμικότητας 80 ατόμων σε υψόμετρο 1.350 μέτρων. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 182- 192,²⁰).

Σέλι: Βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του Βερμίου σε υψόμετρο 1.500 με 1.900 μέτρων, σε απόσταση 24χλμ. από τη Βέροια και 20χλμ. από τη Νάουσα. Λειτουργεί από το 1934 αποτελώντας το πρώτο οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο της χώρας μας. Τον

¹⁹ www.ski.gr , www.gtp.gr

²⁰ www.pelionski.gr www.hotelsline.gr

πρώτο χρόνο λειτουργίας του πραγματοποιήθηκαν σε αυτό οι πρώτοι Πανελλήνιοι Αγώνες. Το 1955 τοποθετήθηκε ο πρώτος αναβατήρας της χώρας. Σήμερα, διαθέτει επτά αναβατήρες με συνολική δυνατότητα εξυπηρέτησης 6.200 ατόμων ανά ώρα, δεκαεφτά πίστες κατάβασης διαφορετικών επιπέδων δυσκολίας, δύο πίστες δρόμου αντοχής, πολυάριθμες διαδρομές για σκι ή snowboard εκτός πίστας, αλλά και μονοπάτια πορείας και ορειβασίας. Επιπλέον, υπάρχουν σχολές σκι, καταστήματα αγοράς ή ενοικίασης ειδών σκι, παιδικές χαρές, πλήρως εξοπλισμένο ιατρείο, άνετοι χώροι στάθμευσης, καθώς και δύο καταφύγια σε υψόμετρο 1.500 μέτρων συνολικής δυναμικότητας 190 κλινών. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 52- 58,²¹).

Φαλακρό: Βρίσκεται στο όρος Φαλακρό στο Νομό Δράμας κι απέχει από την πρωτεύουσά του 46χλμ. Ιδρύθηκε το 1980 από τον Ε.Ο.Σ. Δράμας σε υψόμετρο 1.720 μέτρων με στοιχειώδεις εγκαταστάσεις οι οποίες εκσυγχρονίζονται και αναπτύσσονται συνεχώς. Σήμερα έχει αναδειχτεί σε χιονοδρομικό κέντρο υψηλών προδιαγραφών και είναι το βορειότερο της Ελλάδας με τη μεγαλύτερη διάρκεια χιονοδρομικής περιόδου. Σημαντικό σταθμό στη λειτουργία του αποτέλεσε η εγκατάσταση της τετραθέσιας εναέριας αποσυμπλεκόμενης καρέκλας, μήκους 1.500 μέτρων, της δεύτερης στην Ελλάδα αλλά της μεγαλύτερης σε μήκος. Διαθέτει εννέα αναβατήρες, εκ των οποίων οι δύο είναι εναέριοι, συνολικής μεταφορικής ικανότητας 6.810 ατόμων ανά ώρα που εξυπηρετούν τις είκοσι μία πίστες του χιονοδρομικού κέντρου. Λειτουργούν επίσης μία πίστα snowmobile, τέσσερα καταστήματα πώλησης κι ενοικίασης ειδών χιονοδρομίας, σχολές εκμάθησης σκι, κατάστημα πώλησης ενδυμάτων και ειδών λαϊκής τέχνης, οργανωμένο ιατρείο με δικό του ασθενοφόρο, καθώς και ομάδα διάσωσης υψηλής ευθύνης. Υπάρχουν ακόμα υπαίθρια καταστήματα εστίασης, άνετος χώρος στάθμευσης και τρία σαλέ. Τα δύο σαλέ βρίσκονται στη βάση του χιονοδρομικού. Το ένα λειτουργεί ως καφετέρια και το δεύτερο (το καταφύγιο «Άγιο Πνεύμα» του Ε.Ο.Σ. Δράμας) ως καφετέρια- μπαρ με ξενώνα για την εξυπηρέτηση 80 επισκεπτών. Το τρίτο σαλέ βρίσκεται στον τερματισμό της τετραθέσιας καρέκλας σε υψόμετρο 2.110 μέτρων με πανοραμική θέα σε ολόκληρη την περιοχή. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης

²¹ www.hotelsline.gr

ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 204- 216, ²²).

Χρυσό Ελάφι: Είναι το μοναδικό καθαρά ιδιωτικό χιονοδρομικό κέντρο της Ελλάδας. Λειτουργεί από το 1980 στο όρος Βέρμιο, στη θέση Βολάδα δίπλα στο χιονοδρομικό κέντρο Σελίου. Αναπτύσσεται σε υψόμετρο 1.540 έως 1.700 μέτρων κι αποτελεί την ιδανική λύση για όσους αναζητούν να συνδυάσουν την ξεκούραση με τη χιονοδρομική απόλαυση. Διαθέτει δύο συρόμενους αναβατήρες μήκους 900 και 600 μέτρων αντίστοιχα που εξυπηρετούν τις τέσσερις πίστες συνολικού μήκους 3,5χλμ. Δίπλα στις πίστες λειτουργεί ξενοδοχειακή μονάδα δυναμικότητας 40 κλινών με παρκινγκ, καθώς και καφετέρια, εστιατόριο, γυμναστήριο, σάουνα, σχολή σκι επανδρωμένη με πτυχιούχους δασκάλους χιονοδρομίας, κατάστημα ενοικίασης εξοπλισμού και πάρκο για τους μικρούς επισκέπτες. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 60).

3- 5 Πηγάδια: Βρίσκεται στη δυτική πλευρά του όρους Βέρμιο, σε υψόμετρο 1.430 με 2.005 μέτρων. Απέχει 17χλμ. από την πόλη της Νάουσας κι ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος που το συνδέει με την πόλη παραμένει πάντοτε ανοιχτός κατά τη χειμερινή περίοδο. Διαθέτει έξι αναβατήρες με συνολική μεταφορική ικανότητα 4.300 ατόμων ανά ώρα, δέκα πίστες διαφορετικών βαθμίδων δυσκολίας ικανοποιώντας τις απαιτήσεις για αθλητική αλλά και τουριστική χιονοδρομία, τρεις πίστες δρόμου αντοχής συνολικού μήκους 18χλμ. και μία πίστα snowboard. Μία από τις πίστες κατάβασης «Αριστοτέλης» είναι η μεγαλύτερη στην Ελλάδα κι εγκεκριμένη, όπως και οι πίστες δρόμου αντοχής, από την F.I.S. για την τέλεση αγώνων Πανευρωπαϊκού και Παγκόσμιου Πρωταθλήματος. Το σύστημα τεχνητής χιόνωσης που διαθέτει το χιονοδρομικό του εξασφαλίζει άριστη ποιότητα χιονιού καθ' όλη τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου. Στο χιονοδρομικό κέντρο λειτουργούν σαλέ, εστιατόριο, καφετέρια, ξύλινο lift bar, μίνι- μάρκετ, σχολή εκμάθησης σκι, καταστήματα ενοικίασης εξοπλισμού, ιατρείο, ελικοδρόμιο, χώρος στάθμευσης 800 αυτοκινήτων και ξεχωριστός χώρος στάθμευσης για τροχόσπιτα και γήπεδο ποδοσφαίρου. Στα 3- 5 Πηγάδια λειτουργούν επίσης ξενοδοχείο και ξενώνας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς και δύο καταφύγια. Η άρτια υποδομή του

²² www.hotelsline.gr

κέντρου το καθιστά κατάλληλο όχι μόνο για χειμερινά σπορ αλλά και για ποικίλες άλλες δραστηριότητες όπως ορειβασία, πεζοπορία, ορεινή ποδηλασία, αιωροπτερισμό, αλεξίπτωτο πλαγιάς και βόλτες με snowmobiles. (Χιονοδρομικά κέντρα, Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός, 2005: 64- 70,²³).

3.6. Προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα

Η πλειοψηφία των χιονοδρομικών κέντρων της χώρας αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα υποδομής, που σχετίζονται με το μηχανολογικό εξοπλισμό, τις οδικές συνδέσεις και το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό. Το ανεπαρκές οδικό δίκτυο δημιουργεί μεγάλα προβλήματα πρόσβασης στα κέντρα χειμερινού τουρισμού και σημαντικές καθυστερήσεις στη μεταφορά και μετακίνηση των επισκεπτών και χιονοδρόμων από και προς αυτά (Βενετσανοπούλου, 2006: 149- 150).

Σύμφωνα με τον Ελληνικό Σύλλογο Τουριστικής Χιονοδρομίας τα σημαντικότερα προβλήματα του χειμερινού τουρισμού είναι:

❖ Ζημιές στους ισολογισμούς των χιονοδρομικών κέντρων.

Οι επαφές μας με τους περισσότερους Διευθυντές Χ.Κ δείχνουν ότι αυτά αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τις λειτουργικές και επενδυτικές τους ανάγκες βασιζόμενοι στα έσοδά τους από τα εισιτήρια και τις εγκαταστάσεις κυλικείων ή εστιατορίων και άλλων λειτουργιών. Τα δε περιθώρια για αύξηση των τιμών των εισιτηρίων είναι μηδαμινά, διότι ήδη βρίσκονται στα επίπεδα τιμών χιονοδρομικών κέντρων του εξωτερικού τα οποία συγκριτικά παρέχουν πολύ καλύτερο χιονοδρομικό προϊόν.

❖ Υπερκορεσμός τα Σαββατοκύριακα και υπολειτουργία τις καθημερινές.

Σήμερα, η δυναμικότητα των ελληνικών χιονοδρομικών τα Σαββατοκύριακα και τις αργίες έχει κορεστεί. Για τον λόγο αυτό τα ατυχήματα των χιονοδρόμων έχουν αυξηθεί επικίνδυνα στις πίστες, εξαιτίας της αυξημένης κίνησης χιονοδρόμων. Το Χ.Κ. Παρνασσού, για παράδειγμα, δυναμικότητας 4.000 χιονοδρόμων με όλες τις πίστες και τους αναβατήρες σε λειτουργία,

²³ www.hotelslne.gr www.3-5pigadia.gr

δέχεται τα Σαββατοκύριακα έως και 6.000-7.000 χιονοδρόμους, πολλές φορές με ορισμένους αναβατήρες ή και πίστες εκτός λειτουργίας. Αντίθετα τις καθημερινές, το ίδιο χιονοδρομικό κέντρο έχει 300 πελάτες συνολικά και υπολειτουργεί με περιορισμένο αριθμό πιστών και οικονομική ζημιά. Αντίστοιχη κατάσταση επικρατεί και στα υπόλοιπα Χ.Κ.

- ❖ Ελλείψεις εξειδικευμένου προσωπικού και ελλιπής εκπαίδευση των εργαζομένων στα χιονοδρομικά κέντρα.

Η απασχόληση στα Χ.Κ. είναι εποχιακή και τα οικονομικά μέσα πενιχρά με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρή έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού. Παρουσιάζονται ελλείψεις στις διαστρώσεις πιστών, τη σήμανση και την οριοθέτησή τους, με συνέπεια την πρόκληση συχνών ατυχημάτων. Η απουσία εκπαίδευσης προσωπικού άλλων τομέων που έρχονται σε επαφή με τον πελάτη (ταμεία, ενοικίαση εξοπλισμού, εστιατόρια), επιτείνει την εικόνα κακού προϊόντος.

Επίσης, τα παρακάτω θέματα άπτονται της εκπαίδευσης/ επιμόρφωσης της διοίκησης των Χ.Κ. αλλά και του χειμερινού τουρισμού:

1. Ελλιπής εκπαίδευση σε Διοικητικές Ικανότητες/ Διοικητική Πολιτική που αντικατοπτρίζεται στις μη ορθολογικές τιμολογιακές πολιτικές, περιορισμένη εξωτερική επικοινωνία, κ.τ.λ.
2. Ανύπαρκτη ικανότητα Διαχείρισης Κρίσεων (Crisis Management).
3. Ελλιπείς συνθήκες πρώτων βοηθειών (Emergency Care).
4. Έλλειψη Ανάλυσης Επικινδυνότητας (Ski Area Risk Assessment).
5. Περιβαλλοντική προστασία.

Αυτές οι ελλείψεις δεν είναι ομοιόμορφες σε κάθε χιονοδρομικό κέντρο.

- ❖ Απαρχαιωμένες εγκαταστάσεις.

Τα περισσότερα Χ.Κ. δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του 1980 και παλαιότερα. Πολλά από αυτά χρησιμοποίησαν μεταχειρισμένο και πεπαλαιωμένο

εξοπλισμό (αναβατήρες), έτσι οι σημερινές εγκαταστάσεις είναι πραγματικά απαρχαιωμένες. Σημειωτέον ότι μερικοί αναβατήρες έχουν εγκαταλειφθεί, είτε γιατί τοποθετήθηκαν σε λάθος τοποθεσία στο βουνό και δεν υπάρχουν κονδύλια για τη μεταφορά τους σε πιο πρόσφορο μέρος, είτε γιατί έχουν υποστεί ζημιές και δεν υπάρχουν κονδύλια για την επισκευή τους.

- ❖ Ανυπαρξία σημαντικών επενδύσεων για την ανακαίνιση ή και επέκταση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, δεν υπάρχουν περιθώρια από τα έσοδα των Χ.Κ. για νέες επενδύσεις. Με το υπάρχον νομικό και ιδιοκτησιακό πλαίσιο δημιουργούνται ισχυρά αντικίνητρα σοβαρών επενδύσεων στο χώρο. Κανένας ιδιώτης δεν θα εκθέσει σε κίνδυνο κεφάλαια για νέες επενδύσεις, ενώ ο ευρύτερος δημόσιος τομέας αδυνατεί πλέον, στις περισσότερες των περιπτώσεων, να προχωρήσει σε σημαντικές επενδύσεις.

- ❖ Επιτυχίες του συναγωνισμού – διαρκώς αυξανόμενη προσέλευση ελληνικής χιονοδρομικής πελατείας, τόσο από παραδοσιακά (Ελβετικά, Γαλλικά, Ιταλικά και Αυστριακά) όσο και από γειτονικά (Βουλγαρικά, Τουρκικά, Σκοπιανά) χιονοδρομικά κέντρα.

- Παραδοσιακά κέντρα χειμερινού τουρισμού

Τα Χ.Κ. στην Ελβετία, Γαλλία, Αυστρία και Ιταλία είναι παγκοσμίου φήμης και λειτουργούν για μια πενήκονταετία. Με βάση τα δεδομένα των τελευταίων χρόνων (στοιχεία από τουριστικά γραφεία, διαδίκτυο κ.λπ.) όλο και περισσότεροι Έλληνες χιονοδρόμοι τα επισκέπτονται για χειμερινές διακοπές τόσο λόγω των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και λόγω των τιμών τους. Ο λόγος είναι απλός: οι τιμές τους μέσω οργανωμένων τουριστικών πακέτων είναι φθηνότερες από τα έξοδα μίας εβδομάδας χειμερινού τουρισμού στην Ελλάδα.

- Γειτονικά κέντρα χειμερινού τουρισμού

Τα Χ.Κ. στη γειτονική Βουλγαρία έχουν σημαντική εισροή Ελλήνων

χιονοδρόμων από τις γειτονικές πόλεις κάθε Σαββατοκύριακο. Ο ανταγωνισμός εντείνεται με δυσοίωνες προοπτικές για τα Ελληνικά Χ.Κ. Προστέθηκε κι ένα μεγάλο χιονοδρομικό κέντρο στο Kozuf της FYROM (το οποίο θα ολοκληρωθεί σύντομα και η επένδυσή του θα φτάσει τα 100 εκατομμύρια ευρώ), μόλις 130χλμ. από τη Θεσσαλονίκη.

- ❖ Ελλιπές προϊόν, το οποίο οδηγεί σε κακή χιονοδρομική εμπειρία για τους πελάτες.

Ο συνωστισμός τόσο στις πίστες όσο και στις εγκαταστάσεις των σαλέ δημιουργούν συνθήκες δυσaráσκειας για τους πελάτες. Οι μεγάλες ουρές αναμονής στους αναβατήρες δημιουργούν διαρκή εστία προστριβών μεταξύ των χιονοδρόμων αλλά και των υπαλλήλων των Χ.Κ. που έρχονται σε επαφή με τους πελάτες και παράλληλα μειώνουν τον χρόνο ενασχόλησης με το άθλημα. Αυτές οι συνθήκες δημιουργούν μια συνεχή ροή παραπόνων προς τις Διευθύνσεις των Χ.Κ., τα έντυπα μέσα αλλά και τις ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο²⁴. Τα παράπονα αυτά είναι συνήθως βάσιμα, αλλά τα σχόλια που προκαλούν, δημιουργούν εντυπώσεις κάθε άλλο παρά ευνοϊκές για τα Χ.Κ. της χώρας και το χειμερινό τουρισμό μας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνωστισμός τα Σαββατοκύριακα επεκτείνεται και στις γύρω περιοχές όσον αφορά τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια και τα καταστήματα των περιοχών αυτών, τα οποία με τις υψηλές τιμές τους και τις φτωχές συγκριτικά με το εξωτερικό υπηρεσίες εντείνουν την κακή εικόνα του προϊόντος του χειμερινού τουρισμού.

- ❖ Συμπεράσματα από την ανασκόπηση της παρούσας κατάστασης

Η οικονομική κατάσταση των ελληνικών χιονοδρομικών κέντρων σήμερα είναι από κρίσιμη έως άθλια. Υπό τις συνθήκες αυτές είναι πολύ δύσκολο να γίνουν νέες επενδύσεις από τα ταμεία των ίδιων των χιονοδρομικών κέντρων, παρόλο που στη χώρα μας ο αριθμός των χιονοδρόμων αυξάνεται κάθε χρόνο

²⁴ www.snowclub.gr, www.snowreport.gr

θεαματικά.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ τα Χ.Κ. αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τον όγκο των χιονοδρόμων που τα επισκέπτονται το Σαββατοκύριακο, σε ετήσια βάση τα Χ.Κ. λιμοκτονούν! Αυτό το οξύμωρο δεν λύνεται με επεκτάσεις/ επενδύσεις στην παρούσα φάση, διότι ναι μεν αυτές θα αποσυμφορήσουν τα Χ.Κ., αλλά θα αυξήσουν τα ελλείμματά τους σε ετήσια βάση.

Ο ανταγωνισμός από τα χιονοδρομικά κέντρα της Βουλγαρίας και των άλλων γειτονικών χωρών είναι πολύ μεγάλος και θα συνεχίσει να εντείνεται, πράγμα που θα αναγκάσει μέσα σε λίγα χρόνια πολλά χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας να κλείσουν.

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι, εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα, η κατάσταση θα γίνει μη αναστρέψιμη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα χιονοδρομικά κέντρα είναι το «βαρύ πυροβολικό» του χειμερινού τουρισμού και όλοι γνωρίζουμε πόσο έχουν ωφεληθεί οικονομικά οι γύρω από αυτά περιοχές, και πόσο έχουν βοηθήσει ώστε επαρχίες ολόκληρες που, πριν από λίγα χρόνια μαράζωναν, σήμερα να βρίσκονται σε οικονομική ευμάρεια.

Το άδικο της υπόθεσης μάλιστα, είναι ότι, ενώ τα χιονοδρομικά κέντρα βοήθησαν πολύ όλες αυτές τις περιοχές, τα ίδια δεν ωφελήθηκαν οικονομικά ούτε 1 ευρώ από αυτή την ανάπτυξη (Κοτσίνα, χ.χ.).

3.7. Άλλες χειμερινές δραστηριότητες στην Ελλάδα

Όπως προαναφέρθηκε, η Ελλάδα είναι μία κατεξοχήν ορεινή χώρα με απείρου κάλλους γεωφυσικά χαρακτηριστικά και ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, οι οποίες ενισχύουν την ανάπτυξη πλήθους υπαίθριων δραστηριοτήτων κατά τη χειμερινή περίοδο, επαναπροσδιορίζοντας την τουριστική ταυτότητα της χώρας μας. Μία σειρά χειμερινών υπαίθριων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην Ελλάδα παρουσιάζονται και αναλύονται παρακάτω.

3.7.1. Ορειβασία και Αναρρίχηση (Ε.Ο.Ο.Α.)

Ορειβασία (mountaineering), με τη γενική έννοια, είναι η ανάβαση στα βουνά, είτε

χαμηλά, είτε ψηλά, π.χ. Κορομπίλι, Πάρνηθα, Όλυμπος, Άλπεις, Άνδεις, Ιμαλία. Αλλά, λέγοντας ανάβαση (ascent) εννοούμε την κοπιαστική, πολύωρη ή πολυήμερη πορεία και σκαρφάλωμα που κάνουμε, ντυμένοι κατάλληλα και φορτωμένοι με σακίδιο κι άλλα ορειβατικά υλικά, με σκοπό να «κατακτήσουμε» ένα βουνό, είτε ανεβαίνοντας μία κορυφή του περπατώντας ή αναρριχώμενοι, είτε διασχίζοντάς το με τα πόδια ή και με ορειβατικά σκι.

Ο όγκος, το ύψος και η μορφολογία του βουνού, οι κλιματολογικές συνθήκες (χιόνι-πάγος) που επικρατούν κατά την ανάβαση ή τη διάσχισή του, καθώς και το είδος της ανθρώπινης δράσης, είναι στοιχεία και κριτήρια που διαφοροποιούν τη γενική έννοια της ορειβασίας κι επιτρέπουν τη διάκριση και τη διαίρεσή της σε απλή ορειβασία, δύσκολη ορειβασία και αναβάσεις υπερύψηλων βουνών:

Απλή ορειβασία χαρακτηρίζεται η ανάβαση σε οποιοδήποτε μέσο ή ψηλό βουνό ή η διάσχιση και κατάβασή του, από μέρη όμως που γενικά χαρακτηρίζονται βατά και δεν απαιτούν για την ανάβασή τους ή το πέρασμά τους ή την κατάβασή τους, ειδικές γνώσεις, τεχνικές και σύνεργα. Το είδος αυτό της ορειβασίας συνηθίζεται να λέγεται ορεινή πεζοπορία (mountain hiking). Ο όρος αυτός όμως είναι ελλιπής, γιατί δε χαρακτηρίζει σωστά το σύνολο της δράσης που απαιτεί η απλή ορειβασία, η οποία περιέχει την έννοια της ανάβασης, που βέβαια δεν υπονοεί καθόλου η ορεινή πεζοπορία, στην οποία, κατά γενική ομολογία κυριαρχεί η έννοια της πεζοπορίας πάνω στο βουνό. Δηλαδή η ορεινή πεζοπορία είναι τμήμα της απλής ορειβασίας. Έτσι την ανάβαση σε ένα βουνό είναι πιο σωστό να τη χαρακτηρίζουμε ως απλή ορειβασία ή ανάβαση, ενώ τη διάσχισή του ή την περιπλάνηση πάνω σε αυτό ή και το κατέβασμά του (και μόνον αυτά) μπορούμε να τα χαρακτηρίσουμε και ορεινή πεζοπορία. Αυτός όμως που ασχολείται αποκλειστικά με αυτού του είδους τη μορφή ορειβασίας δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται ορειβάτης, αλλά μόνο πεζοπόρος (hiker).

Δύσκολη ορειβασία χαρακτηρίζεται η ανάβαση και η διάσχιση κάθε μέσου ή ψηλού βουνού, από διαδρομές όμως που παρουσιάζουν ορισμένου είδους δυσκολίες και αναγκαστικά απαιτούν ειδική τεχνική και όργανα. Επειδή όμως ο όρος δύσκολη ορειβασία είναι γενικός, επιβάλλεται να χαρακτηρίζουμε τις εκάστοτε ορειβατικές δραστηριότητες, λόγω των μεγάλων διαφορών που παρουσιάζουν τα στοιχεία που τη χαρακτηρίζουν (βουνά, πεδίο, κλιματολογικές συνθήκες, είδος ανθρώπινης δράσης), σε αλπινισμό και αναρρίχηση βράχου.

Αλπινισμός (alpinism) βασικά είναι η ανάβαση και η αναρρίχηση στις Άλπεις, αλλά έχει καθιερωθεί ως αλπινισμός να χαρακτηρίζεται η ανάβαση και η διάσχιση (πεζοπορία-αναρρίχηση- ορειβατικό σκι) κάθε μέσου ή ψηλού βουνού (το ύψος του οποίου όμως δεν υπερβαίνει το ύψος των Άλπεων ή έστω το ύψος εκείνο στο οποίο συνήθως εμφανίζονται έντονα τα συμπτώματα της ασθένειας των βουνών), με ιδιαίτερα δύσκολες μορφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες και για την οποία ανάβαση ή διάσχιση απαιτούνται ειδικές γνώσεις και σύνεργα και υποχρεωτικά εφαρμόζεται ή η τεχνική πάγου - παγωμένου χιονιού (χρήση ειδικευμένου εξοπλισμού) ή η τεχνική της μικτής αναρρίχησης βράχου-πάγου (μικρού ή μεγάλου βαθμού δυσκολίας) και με χρήση διαφόρων βοηθητικών

οργάνων (καρφιά, σχοινιά, караμπίνερ, μαρτό κ.α.).

Ιμαλαϊσμός (himalayism) χαρακτηρίζεται η ανάβαση οποιουδήποτε υπερύψηλου βουνού, που παρουσιάζει υπέρτατης δυσκολίας μορφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες και για την οποία ανάβαση απαιτούνται, εκτός από την άριστη γνώση και εφαρμογή της αλπινιστικής τεχνικής και ιδιαίτερες δυνατότητες του ανθρώπινου οργανισμού λόγω του μεγάλου υψόμετρου (χωρίς αυτές δεν γίνεται η ανάβαση όσο καλός και εάν είναι ο ορειβάτης). Ο ιμαλαϊσμός μπορεί να χαρακτηριστεί και ως υπεραλπινισμός (super- alpine climbing), κυρίως για τα εκτός Ιμαλαΐων ψηλά βουνά και οροσειρές.

Αναρρίχηση (climbing) ή αναρρίχηση βράχου (rock climbing/ crag climbing) χαρακτηρίζεται το σκαρφάλωμα, με καλοκαιρινές συνθήκες (με χειμερινές συνθήκες χαρακτηρίζεται αλπινισμός), σε οποιαδήποτε κορυφή βουνού, που γίνεται όμως από την απόκρημνη πλευρά της (ορθοπλαγιά) και που αναγκαστικά εφαρμόζεται η αναρριχητική τεχνική (μικρού ή μεγάλου βαθμού δυσκολίας) και απαιτείται η χρήση διαφόρων βοηθητικών οργάνων (καρφιά, καρυδάκια, σχοινιά, караμπίνερ κ.α.).

Η αναρρίχηση διακρίνεται σε ελεύθερη και σε τεχνητή αναρρίχηση. **Ελεύθερη αναρρίχηση (free climbing)** είναι η αναρρίχηση που γίνεται με φυσικές κινήσεις, όπου ο αναρριχητής εκμεταλλεύεται το φυσικό ανάγλυφο του βράχου για την προώθησή του, δηλαδή τα πιασίματα και τα πατήματα που του προσφέρει η ορθοπλαγιά. Τα αναρριχητικά όργανα (καρφιά, σχοινιά, караμπίνερ κ.α.) χρησιμοποιούνται μόνο για ασφάλεια κι όχι για κίνηση. **Τεχνητή αναρρίχηση (aid climbing/ artificial climbing)** είναι η αναρρίχηση που γίνεται με τη βοήθεια των αναρριχητικών οργάνων (καρφιά, σχοινιά, караμπίνερ, καρυδάκια, σκαλίτσες, τρυπάνια για βύσματα κ.α.), τα οποία χρησιμοποιούνται εκτός από την ασφάλεια, και για την προώθηση ή κίνηση του αναρριχητή, δηλαδή χρησιμοποιεί, εκτός των φυσικών ανωμαλιών του βράχου, τεχνητά πιασίματα και πατήματα.

Ο όρος αναρρίχηση βράχου χρησιμοποιείται και για παρεμφερείς δραστηριότητες εκτός ορεινών όγκων, δηλαδή για αναρριχήσεις, συνήθως μεγάλης δυσκολίας, που γίνονται σε μεμονωμένα συγκροτήματα μικρών ή μεγάλων βράχων, σε χαμηλά βράχια ή ορθοπλαγιές δίπλα στη θάλασσα ή σε δρόμους ή σε βράχια λατομείων κ.ά. Οι δραστηριότητες αυτές σωστά χαρακτηρίζονται αναρριχήσεις βράχου, αλλά είναι συζητήσιμο εάν μπορούν να ενταχθούν στη σφαίρα της έννοιας ορειβασίας. Οι αναρριχήσεις αυτές αναφέρονται είτε ως αθλητική αναρρίχηση (sport climbing), είτε ως αναρρίχηση bouldering. Το βέβαιο όμως είναι ότι όποιος ασχολείται αποκλειστικά με αυτού του είδους της αναρριχήσεις, χωρίς να κάνει και ορειβασία, δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται ορειβάτης, αλλά μόνο αναρριχητής (climber).

Το φαινόμενο της αναρρίχησης σε τεχνητές πίστες, που έγινε άθλημα και ονομάζεται αγωνιστική αναρρίχηση, δεν έχει βέβαια καμία απολύτως σχέση με την ορειβασία ή με την αναρρίχηση βράχου (ούτε ανήκει σε αυτές τις δραστηριότητες, ούτε αποτελεί εξέλιξή τους), γιατί το πεδίο της ορειβασίας ή της αναρρίχησης βράχου είναι το βουνό ή ο βράχος αντίστοιχα, ενώ το πεδίο της αγωνιστικής αναρρίχησης βρίσκεται σε γυμναστήρια ή άλλους χώρους μιας πόλης και είναι ένας κατασκευασμένος τοίχος, κάθετος ή και με κλίση και με τεχνητά πιασίματα – πατήματα, στον οποίο γίνονται αναρριχήσεις (σκαρφαλώματα), για προπόνηση, επίδειξη ή αγώνες. (Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης - ΕΟΟΑ) Σήμερα στη χώρα μας λειτουργούν πέντε γυμναστήρια αναρριχήσεων (τρία στην Αθήνα και δύο στη Θεσσαλονίκη) και πολύ σύντομα ο αριθμός τους θα αυξηθεί. (Σφακιανάκης, 2000: 212).

Στην Ελλάδα η ορειβασία αναπτύχθηκε από πολύ νωρίς. Ο πρώτος Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος (ΕΟΣ) ιδρύθηκε το 1930 και σήμερα λειτουργούν πάνω από 50 ΕΟΣ, συνήθως ένας ανά Νομό. Όλοι οι Σύνδεσμοι υπάγονται στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας. Διεθνώς οι ορειβάτες εκπροσωπούνται από τη Διεθνή Ένωση Αλπινισμού και Αλπινιστών (UIAA) η οποία αντιπροσωπεύει 80 συνδέσμους από 60 χώρες (Σφακιανάκης, 2000: 212).

Τα μέλη των ορειβατικών συλλόγων είναι ενεργοί ορειβάτες που επιδίδονται συστηματικά στο άθλημα της ορειβασίας και κυρίως της απλής ορειβασίας. Υπάρχουν όμως κι Έλληνες Αλπινιστές που έχουν επιχειρήσει αναβάσεις στα πιο δύσκολα και

γνωστά στους ορειβάτες βουνά του κόσμου. Τα μέλη καταβάλλουν ετήσιες εισφορές για τη συντήρηση των συλλόγων τους, που βοηθούνται επίσης από την Πολιτεία και τις τοπικές αρχές (Σφακιανάκης, 2000: 212).

Από τουριστικής άποψης, ο ορειβατικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού μικρή σε μέγεθος και προσιτή μόνο στους ορειβάτες, οι οποίοι πρέπει να είναι νεαρής ηλικίας και έμπειροι για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της ορειβασίας που συχνά πολλαπλασιάζονται από τις άσχημες καιρικές συνθήκες που συνήθως επικρατούν στα βουνά (Σφακιανάκης, 2000: 212).

Η υποδομή που χρησιμοποιείται από τον ορειβατικό τουρισμό είναι τα ορειβατικά καταφύγια που έχουν εγκαταστήσει οι ορειβατικοί σύνδεσμοι στα βουνά των περιοχών τους που φιλοξενούν ορειβάτες. Πολλά από αυτά είναι εφοδιασμένα με συντηρημένα τρόφιμα και νερό καθώς επίσης και με εγκαταστάσεις θέρμανσης (τζάκια με ξύλα) για να μπορούν να ικανοποιούν τις ανάγκες διαμονής και διατροφής των ορειβατών. Σαν καταλύματα του ορειβατικού τουρισμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τα καταλύματα των ορεινών χωριών, μοναστήρια και διάφορα εξερευνημένα σπήλαια (Σφακιανάκης, 2000: 212).

Παρότι το τουριστικό ορειβατικό προϊόν είναι δυσπρόσιτο, τόσο από οικονομικής άποψης όσο κι από άποψη αντοχής, εκπαίδευσης και πείρας, τα τελευταία χρόνια οι ορειβατικοί σύνδεσμοι και τα μέλη τους πληθαίνουν. Η τάση της στροφής προς τη φύση παρακινεί πολλούς ανθρώπους να προτιμούν την απλή ορειβασία και να απολαμβάνουν μέσω αυτής τα πανέμορφα ελληνικά βουνά (Σφακιανάκης, 2000: 212- 213).

3.7.2. Πεζοπορία

Ο Περιπατητικός τουρισμός στις αρχές συγκαταλέγονταν στον Ορειβατικό τουρισμό. Αργότερα όμως οι ορειβάτες καθόρισαν σαν κύριο σκοπό τους την ανάβαση στις κορυφές των βουνών, ο περιπατητικός τουρισμός ξεχώρισε κι ανεξαρτητοποιήθηκε, σαν τουρισμός για όλους που μπορούν να περπατούν, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, χωρίς να είναι απαραίτητο να έχουν ειδικές γνώσεις ή να χρησιμοποιούν ειδικό εξοπλισμό.

Ο άνθρωπος από τη φύση του είναι περιπατητικό όν. Η ικανότητά του να πεζοπορεί

ήταν ανέκαθεν η κυρίαρχη δύναμή του στον αγώνα της επιβίωσης, μαζί με τη δύναμη της διανοήσής του. Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους. Από πολύ νωρίς εξακριβώθηκε ότι η πεζοπορία δεν είναι μόνο φυσικό προσόν της κίνησης του ανθρώπου, αλλά είναι απαραίτητη και για τη σωματική και ψυχική ισορροπία του και για αυτό είναι επιβεβλημένη ακόμη κι αν δεν υπάρχει ανάγκη εξάσκησής της.

Δυστυχώς μετά τα μέσα του 20ού αιώνα, πολλοί άνθρωποι και κυρίως οι κάτοικοι των ανεπτυγμένων χωρών, αιχμαλωτίστηκαν από την τεχνολογία της εποχούμενης μεταφοράς τους και περιορίστηκαν από τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις και τις χρονικές απαιτήσεις τους. Έτσι ξέχασαν να περπατούν ή δεν μπορούσαν να το κάνουν λόγω έλλειψης χρόνου. Κι όταν περπατούσαν έτρεχαν για να προφθάσουν λόγω του περιορισμένου χρόνου και της πίεσης της καθημερινότητας. Όταν όμως συνειδητοποίησαν ότι κουράστηκαν από τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζούσαν κι από τον τρόπο ζωής τους, αντιλήφθηκαν ότι ξέχασαν την περιπατητική τους φύση κι ότι στερήθηκαν τα ευεργετικά αποτελέσματα του περπατήματος ενώ αντίθετα κέρδισαν τις βλαβερές συνέπειες της καθιστικής και εποχούμενης ζωής.

Σαν αντίδραση σε αυτή τη διαπίστωση οι άνθρωποι άρχισαν σιγά-σιγά να ενδιαφέρονται για την πεζοπορία και το ενδιαφέρον τους αυτό μορφοποιήθηκε από τη δεκαετία του 1970, όταν άρχισαν να αναζητούν πιο φυσικούς και υγιεινούς τρόπους ζωής και να στρέφονται προς τη φύση, από την οποία είχαν απομακρυνθεί. Αυτό το ενδιαφέρον, συνεπικουρούμενο και από τις ασχήμες και τις δυσμενείς επιδράσεις του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον, τους προέτρεψε να αναζητούν τη χαρά της πεζοπορίας όταν και όσο μπορούσαν ακόμη και κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Έτσι άρχισε να δημιουργείται ο περιπατητικός τουρισμός, που μπορεί να οριστεί σαν η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι η πεζοπορία.

Αυτή η πεζοπορία γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα

περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών (αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων, παραδοσιακών χωριών και οικισμών, τοπίων φυσικού κάλλους, αρχιτεκτονικών μνημείων, μοναστηριών, εθνικών δρυμών κ.λπ.), που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας και με τη δυνατότητα άσκησης παράλληλων και συγγενικών μορφών τουρισμού (Σφακιανάκης, 2000: 221- 223).

Ως πεζοπορία λοιπόν ορίζεται η σωματική άσκηση κατά την οποία διανύουμε περπατώντας μία μεγάλη απόσταση, τουλάχιστον 5 χιλιομέτρων και διακρίνεται σε απλή και σε ορεινή. Στην **απλή πεζοπορία**, η ελάχιστη διανυόμενη απόσταση είναι πέντε χιλιόμετρα και πραγματοποιείται σε εδάφη με πολύ μικρή κλίση, χωρίς μεγάλη υψομετρική διαφορά (κάτω των 300μ.) και ελαφρύ εξοπλισμό. Αντίθετα στην **ορεινή πεζοπορία**, η απόσταση των 15-20χλμ. και οι 5-8 ώρες πορείας αποτελούν τον κανόνα. Ο εξοπλισμός είναι εξειδικευμένος και ιδιαίτερα τη χειμερινή περίοδο επιβάλλεται να είναι ο κατάλληλος. Η ορεινή πεζοπορία μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε βουνό και τα βασικά χαρακτηριστικά της είναι η υψομετρική διαφορά της διαδρομής, η οποία μπορεί να φτάσει τα 500-600 μέτρα και το ότι η πορεία γίνεται συνήθως σε υψόμετρα μεγαλύτερα των 500 μέτρων²⁵.

Η Ελλάδα άργησε να δημιουργήσει δίκτυο αυτοκινητοδρόμων πέραν των βασικών οδικών αρτηριών που διέσχισαν τη χώρα. Τα τελευταία χωριά ενώθηκαν με οδικό δίκτυο, την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Μέχρι τότε η επικοινωνία γινόταν μέσω των μονοπατιών εκ των οποίων τα μεγαλύτερα οι γεροντότεροι κάτοικοι των ορεινών χωριών ακόμα τα αναφέρουν σαν «δημοσιά», διότι γι' αυτούς ήταν η σημαντικότερη οδική πρόσβαση. Παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα μονοπάτια και τα πετρόκτιστα καλντερίμια, καταστράφηκαν και σταδιακά άρχισαν να μετατρέπονται σε ασφαλτόδρομους, κάποια από αυτά συνεχίζουν να υπάρχουν διασχίζοντας βουνά, λόγγους και χαράδρες. Κανείς δεν σκέφτηκε ότι όλο αυτό το δίκτυο των μονοπατιών θα μπορούσε να χρησιμεύσει για αναψυχή και προσέλκυση χιλιάδων επισκεπτών πεζοπορικού τουρισμού. Με διάφορες χρηματοδοτήσεις από διάφορους φορείς, τα μονοπάτια αυτά συντηρήθηκαν, αναβίωσαν και σηματοδοτήθηκαν σε όλη την Ελλάδα,

²⁵ <http://www.pezoporiar.gr/pez/pez.asp?cat=vivkaiart=2>

δημιουργώντας ένα δίκτυο συνολικού μήκους 3.500χλμ.²⁶

Στην καθιέρωση του περιπατητικού τουρισμού σαν ανεξάρτητης εναλλακτικής μορφής τουρισμού, συνετέλεσε η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ορειβασίας – Πεζοπορίας να καθιερώσει με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα λεγόμενα Ευρωπαϊκά Μονοπάτια Μεγάλων Διαδρομών τα οποία διασχίζουν όλες τις χώρες της ΕΕ και έχουν επισημανθεί επί του εδάφους. Τα μονοπάτια αυτά είναι οκτώ και φέρουν τις χαρακτηριστικές ονομασίες E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7 και E8. Δύο από αυτά, το E4 και το E6, ξεκινούν από την Ιβηρική Χερσόνησο και τη Δανία, καταλήγοντας στην Ελλάδα (Σφακιανάκης, 2000: 223).

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων αποστάσεων E4 ξεκινά από το Γιβραλτάρ και μέσω Ισπανίας – Γαλλίας – Ελβετίας – Αυστρίας – Ουγγαρίας – Ρουμανίας – Βουλγαρίας μπαίνει στην Ελλάδα, στον Προμαχώνα, και αφού τη διασχίσει από βορρά προς νότο μέχρι το Γύθειο, συνεχίζει στην Κρήτη (Καστέλλι Κισσάμου) την οποία διασχίζει από δύση της ανατολή καταλήγοντας στην Κάτω Ζάκρο²⁷, για να περάσει στη συνέχεια στην Πάφο της Κύπρου και να καταλήξει στη Λάρνακα. Ο πεζοπόρος ή ο ορειβάτης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει όλη την ποικιλία του τοπίου αλλά και τον πλούτο της ελληνικής και κυπριακής φύσης²⁸.

²⁶ <http://www.pezoporos.gr/pez/pez.asp?cat=vivkaiart=1>

²⁷ http://www.eooa.gr/?page_id=570

²⁸ <http://www.e4nar.gr/page.php?l=2καιpid=387>

Το συνολικό μήκος του υπολογίζεται στα 6.000 χλμ., από τα οποία τα 1.600 χλμ. περίπου είναι χαραγμένα στην Ελλάδα. Στην αρχή το Ε4 ερχόταν στην Ελλάδα (Φυλάκιο Νίκης) μέσω της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αλλά λόγω της μη ανταπόκρισής της αποφασίστηκε το 1990 να μεταφερθεί στη Βουλγαρία. Η διαδρομή από τον Προμαχώνα μέχρι τη Φλώρινα είναι η ίδια με αυτή του Ε6²⁹.

Το μονοπάτι Ε4 GR έχει τρία κύρια τμήματα. Το πρώτο τμήμα που λέγεται Βόρειο τμήμα, έχει μήκος πάνω από 1000χλμ. και διέρχεται από Νίκη- Φλώρινα- Έδεσσα- Νάουσα- Λιτόχωρο- Μετέωρα- Καρπενήσι και καταλήγει στους Δελφούς. Το δεύτερο τμήμα του, που λέγεται Νότιο τμήμα, έχει μήκος πάνω από 350χλμ, ξεκινά από τους Δελφούς και μέσω Διακοφτού, Καλαβρύτων, Βυτίνας, Τρίπολης και Σπάρτης καταλήγει στο Γύθειο. Το τρίτο του τμήμα, που λέγεται τμήμα Κρήτης, έχει μήκος περίπου 150χλμ., ξεκινάει από το Καστέλι Κισσάμου Χανίων και μέσω Παλαιοχώρας Σφακίων, Σούγιας Ομαλού, Αργυρούπολης, Ψηλορείτη καταλήγει στα Λασιθιώτικα Όρη (Σφακιανάκης, 2000: 223-224). Το μεγαλύτερο υψόμετρο της συνολικής διαδρομής του είναι η κορυφή του Ολύμπου Σκολιό κι ανέρχεται στα 2.911 μέτρα³⁰.

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων αποστάσεων Ε6 ξεκινά από τη Φινλανδία και μέσω Δανίας – Γερμανίας – Τσεχίας – Αυστρίας – Σλοβενίας – Κροατίας (λιμάνι Ριέκας) φθάνει στην Ελλάδα (λιμάνι Ηγουμενίτσας) και αφού τη διασχίσει από δύση προς ανατολή μέχρι την Αλεξανδρούπολη, συνεχίζει στη Σαμοθράκη. Το συνολικό μήκος του υπολογίζεται στα 6.000 χλμ., από τα οποία τα 1.400 χλμ. περίπου είναι χαραγμένα στην Ελλάδα³¹.

3.7.3. Ορεινή Ποδηλασία

Ποδηλασία είναι η τέχνη της οδήγησης ενός ποδηλάτου, η οποία εξυπηρετεί τόσο τη μεταφορά, την ψυχαγωγία και τη σωματική άσκηση του ανθρώπου, όσο και τη συμμετοχή του σε αγώνες ποδηλασίας.

²⁹ http://www.eooa.gr/?page_id=570

³⁰ <http://www.e4nar.gr/page.php?l=2καιpid=387>

³¹ http://www.eooa.gr/?page_id=570

Ωθηση στην ανάπτυξη της ποδηλασίας έδωσε η αναζήτηση του ανθρώπου για έναν αποτελεσματικό, οικονομικό και φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο μεταφοράς του, καθώς και η αναζήτηση ενός τρόπου άσκησής του την οποία λόγω του τρόπου ζωής του στα αστικά κέντρα, την καθιστική ζωή και την μηχανοκίνητη μεταφορά του από και προς τον τόπο εργασίας του, αποστερείται. Στην ανάπτυξη της ποδηλασίας συνετέλεσε και η διαπίστωση ότι μπορεί να καταστεί ψυχαγωγική δραστηριότητα όταν γίνεται στους δρόμους της υπαίθρου, στα πάρκα κ.τ.λ.

Στις αρχές του 1980, ανακαλύφθηκε το ποδήλατο βουνού στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ για να ικανοποιήσουν οι ποδηλάτες τις ανάγκες ανάβασης και κατάβασης σε λόφους και βουνά και της κίνησής τους εκτός των δρόμων.

Το ποδήλατο βουνού είναι ειδικής κατασκευής ποδήλατο. Ο σκελετός του κατασκευάζεται από τα ίδια υλικά που κατασκευάζονται και οι σκελετοί των άλλων ποδηλάτων, δηλαδή από χάλυβα ή αλουμίνιο ή τιτάνιο ή ίνες άνθρακα, αλλά με προδιαγραφές που τον κάνουν πολύ ανθεκτικό. Έχουν ίσιο τιμόνι, γερά φρένα και πλατιά, χαμηλής πίεσης ελαστικά. Το κύριο όμως χαρακτηριστικό τους είναι ότι έχουν μέχρι και 24 ταχύτητες για να αυξομειώνεται γρήγορα η ταχύτητά τους όταν κινούνται εκτός δρόμων. Τα περισσότερα επίσης φέρουν ανάρτηση μπροστά ή πίσω ή και στα δύο μέρη για να απορροφούνται οι κραδασμοί που προκαλούν οι ανωμαλίες του εδάφους.

Τα ποδήλατα βουνού κινούνται σε ορεινά, ανηφορικά ή κατηφορικά μονοπάτια, πάνω σε χώμα ή σε χόρτα, περνούν εύκολα λακκούβες νερού και άλλες εδαφικές ανωμαλίες, μεταφέροντας έτσι τους ποδηλάτες ακόμη και στα πιο δύσβατα μέρη της υπαίθρου και των λοφωδών ή ημιορεινών περιοχών. Ο κύριος λόγος για τον οποίο κατασκευάστηκαν τα ποδήλατα βουνού και ο κύριος σκοπός που εξυπηρετούν είναι η δυνατότητά τους να φέρουν τους ποδηλάτες στο παρθένο φυσικό περιβάλλον, στις όμορφες φυσικές περιοχές για να απολαύσουν τον καθαρό αέρα, να έρθουν σε επαφή με τη γλωρίδα και την πανίδα, να χαρούν την ησυχία της εξοχής, ενώ συγχρόνως μπορούν να ασκηθούν σωματικά διασφαλίζοντας τη φυσική τους κατάσταση.

Στις αρχές του 1990, το ποδήλατο βουνού εισέβαλε στα τουριστικά θέρετρα και στα ξενοδοχεία. Πολλοί τουρίστες ζητούσαν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους να

ασκηθούν και συγχρόνως να ψυχαγωγηθούν. Και πολλοί από αυτούς ζητούσαν την ορεινή ποδηλασία. Έτσι δημιουργήθηκε ένα ρεύμα τουριστών που αναζητούσε τη δυνατότητα της ορεινής ποδηλασίας και φυσικά οι επιχειρηματίες του τουρισμού τους την πρόσφεραν. Ο ορεινός ποδηλατικός τουρισμός έγινε τότε πραγματικότητα. Η τουριστική πελατεία όμως αυτής της μορφής τουρισμού δεν περιορίζεται μόνο στους τουρίστες που εξασκούν μια άλλη μορφή τουρισμού σε ένα τουριστικό κατάλυμα.

Σε πολλές περιοχές ομάδες ποδηλατών βουνού, κάνουν μεγάλες ή μικρές εκδρομές και περιηγήσεις και πολλοί ταξιδεύουν για να μεταβούν σε περιοχές κατάλληλες για τον ορεινό ποδηλατικό τουρισμό. Ο ορεινός ποδηλατικός τουρισμός είναι μικρού μεγέθους, ακριβός και εξασκείται από ιδιαίτερη ομάδα ανθρώπων που είναι νέοι, δυνατοί και με θέληση να ασκηθούν και να ψυχαγωγηθούν στο ορεινό περιβάλλον.

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι εκτός από τον ψυχαγωγικό ποδηλατικό ορεινό τουρισμό έχουν θεσπιστεί και αγώνες ποδηλάτου βουνού και ιδιαίτερα αγώνες μεγάλων αποστάσεων, κατάβασης και ανάβασης βουνών και κατάβασης slalom. Οι αγώνες μεγάλων αποστάσεων με ορεινά ποδήλατα έχουν καθιερωθεί και σαν ολυμπιακό άθλημα από το 1996 (Σφακιανάκης, 2000: 214-215).

3.7.4. Rafting

Rafting (ράφτινγκ) ονομάζουμε την κατάβαση ποταμού με ειδικά διαμορφωμένο φουσκωτό σκάφος. Η ονομασία του προέρχεται από την Αγγλική λέξη raft (ράφτ) που σημαίνει σχεδία. Το ρεύμα του ποταμού είναι αυτό που καθορίζει την πορεία του σκάφους, ενώ χρησιμοποιούνται κουπιά για την αποφυγή των εμποδίων και για κάθε περίπτωση ανάγκης. Η μέγιστη χωρητικότητα τους κυμαίνεται ανάλογα με το μέγεθος του σκάφους από τέσσερα έως δέκα άτομα με πιο δημοφιλή για τα Ελληνικά ποτάμια αυτά των έξι έως οκτώ ατόμων. Το σκάφος αναλαμβάνει να κατεβάσει στο ποτάμι ειδικά εκπαιδευμένος συνοδός.

Το rafting είναι ένα ομαδικό άθλημα που απαιτεί συνεργασία και κοινωνικότητα ενώ ταυτόχρονα συνδυάζει τη δράση και την επαφή με τη φύση. Μπορούν να συμμετάσχουν άτομα όλων των ηλικιών, ακόμη και παιδιά από 10 ετών και πάνω. Δεν απαιτεί ιδιαίτερη φυσική κατάσταση και μυϊκή δύναμη, όμως είναι υποχρεωτική η γνώση κολύμβησης. Η

δραστηριότητα αυτή γίνεται σε ποτάμια με απαραίτητη προϋπόθεση να είναι ικανοποιητικά υψηλή η στάθμη του νερού. Η ιδανικότερη περίοδος για τη διεξαγωγή του rafting είναι η χειμερινή και κυρίως το χρονικό διάστημα Δεκεμβρίου – Μαρτίου, όπου τα ποτάμια γεμίζουν με νερό είτε από τις συνεχείς βροχοπτώσεις είτε κι από το λιώσιμο των χιονιών. Σημαντικό ρόλο παίζουν και οι ιδιαίτερες τοπικές καιρικές συνθήκες.

Όπως όλες οι δραστηριότητες που διεξάγονται στη φύση, έτσι κι αυτή, παρά τις προφυλάξεις που παίρνονται, εγκυμονεί κάποιους κινδύνους. Στο rafting υπάρχουν διάφορα επίπεδα δυσκολίας σε μία κλίμακα από το 1 μέχρι το 6. Σε διαδρομές μέχρι και τρίτου βαθμού δυσκολίας μπορεί να συμμετάσχει ο καθένας με την προϋπόθεση όπως προαναφέρθηκε να γνωρίζει κολύμβηση και να είναι συνεργάσιμος, ενώ για διαδρομές με βαθμό δυσκολίας πάνω από τρία απαιτείται καλή φυσική κατάσταση και σχετική εμπειρία. Ο βαθμός δυσκολίας μιας διαδρομής εξαρτάται από τη μορφολογία του ποταμού, τον αριθμό των περασμάτων και τη δυσκολία προσπέλασής τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 Βαθμοί δυσκολίας ποταμού

ΔΥΣΚΟΛΙΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ
(1) Εύκολο	Το νερό κινείται γρήγορα με μικρές αναταράξεις και κύματα. Τα λιγοστά εμφανή εμπόδια αποφεύγονται εύκολα με λίγη εκπαίδευση.	Ελάχιστος κίνδυνος για τους κολυμβητές. Μπορεί να τα καταφέρει κανείς και μόνος του.
(2) Για αρχάριους	Απλές δίνες με φανερά περάσματα. Μπορεί να χρειαστεί να γίνουν κάποιες μανούβρες, αλλά τα βράχια και τα κύματα αποφεύγονται εύκολα.	Σπάνια παρατηρείται τραυματισμός σε κολυμβητές και σπάνια θα χρειαστεί να καταφύγει κανείς σε βοήθεια από άλλους.
(3) Μέτριας	Δίνες με μέτρια και ευμετάβλητα	Οι τραυματισμοί είναι

<p>δυσκολίας</p>	<p>κύματα που μπορούν να τουμπάρουν ένα ανοιχτό κανό. Η αποφυγή τους δύσκολη.</p> <p>Απαιτούνται: περίπλοκες μανούβρες σε γρήγορα ρεύματα, καλός έλεγχος της βάρκας σε στενά περάσματα. Χρειάζεται συνεχής παρατήρηση.</p>	<p>σπάνιοι.</p>
<p>(4) Για προχωρημένους</p>	<p>Μεγάλες, δυνατές αλλά προβλέψιμες δίνες απαιτούν ακριβείς χειρισμούς σε ταραγμένα νερά. Επικίνδυνα σημεία: μικρές πτώσεις, ρουφήχτρες κ.ά. υπάρχουν ανάλογα με το ποτάμι. Απαιτείται γνώση ειδικών χειρισμών της βάρκας.</p>	<p>Αρκετές πιθανότητες τραυματισμού για τους κολυμβητές. Σε περίπτωση διάσωσης, απαιτούνται εξειδικευμένα άτομα.</p>
<p>(5) Για έμπειρους</p>	<p>Μεγάλες παρατεταμένες ή πολύ δυνατές δίνες με εμπόδια που ενδέχεται να βάλουν τον κωπηλάτη σε κίνδυνο. Απότομες πτώσεις από μικρό ύψος, δύσκολες, περίπλοκες διαδρομές και εμπόδια που είναι αδύνατον να αποφευχθούν. Μεγάλες παρατεταμένες δίνες μπορεί να καταπονήσουν άτομα χωρίς πολύ καλή φυσική κατάσταση.</p> <p>Απαιτείται συνεχής παρατήρηση</p>	<p>Η κολύμβηση είναι επικίνδυνη και η διάσωση δύσκολη ακόμα και για έμπειρους rafter.</p> <p>Απαιτούνται ειδικός εξοπλισμός, καλή εκπαίδευση και εμπειρία σε διαδικασίες διάσωσης.</p>

	μπροστά, που μπορεί να είναι δύσκολη.	
(6) Για εξαιρετικά έμπειρους	Συχνά αυτές οι διαδρομές είναι απρόβλεπτες και εξαντλούν τα όρια επικινδυνότητας με τη δυσκολία και τα εμπόδιά τους.	Τα λάθη εδώ μπορεί να αποβούν μοιραία, καθώς η διάσωση ίσως να είναι αδύνατη. Μόνο για ομάδες πολύ έμπειρων, έπειτα από έλεγχο και με όλες τις προφυλάξεις

Πηγή: <https://www.timbertrail.gr>

Οι πρώτοι ποταμοί που φιλοξένησαν το άθλημα του rafting στη χώρα μας ήταν ο Τρικεριώτης και ο Ταυρωπός (Μέγδοβας) στην Ευρυτανία, ο Βοϊδομάτης και ο Αώος στην Κόνιτσα και ο Εύηνος στην ορεινή Ναυπακτία. Αργότερα προστέθηκαν ο Βενέτικος, ο Μυλεοπόταμος, ο Αλιάκμονας στα Γρεβενά, ο Ασπροπόταμος στα Μετέωρα, ο Αχελώος στην Ευρυτανία, ο Άραχθος και ο Καλαρύτικος στα Τζουμέρκα, ο Λούσιος, ο Αλφειός και ο Λάδωνας στην Πελοπόννησο, ο Αγγίτης στη Δράμα και ο Πηνειός στον Κίσαβο.

Στην Ελλάδα υπάρχουν αρκετές εταιρείες που διοργανώνουν εκδρομές rafting αναλαμβάνοντας την εκπαίδευση των εκδρομέων προσφέροντάς τους παράλληλα και τον κατάλληλο εξοπλισμό³².

3.7.5. Κανόε – Καγιάκ (Canoe – Kayak)

Το άθλημα του κανόε – καγιάκ έχει παρουσιάσει ραγδαία ανάπτυξη την τελευταία δεκαετία. Ο δυναμισμός αλλά και οι συγκινήσεις που προσφέρει το κατατάσσουν παγκοσμίως στα πλέον δημοφιλή αθλήματα με συνεχώς αυξανόμενο αριθμό

³² <http://www.peripetia.com/rafting/> <https://www.timbertrail.gr/meey-the-sport/water-fun/95-rafting-timber-trail.html>

υποστηρικτών του οι οποίοι ξεφεύγουν από τη ρουτίνα και την καθημερινότητα της πόλης.

Τα κανό είναι ελαφριά, μακρόστενα σκάφη χωρίς καρίνα, που κινούνται με τη μυϊκή δύναμη ενός ή περισσότερων κωπηλατών. Αρχικά, τα χρησιμοποιούσαν οι Ινδιάνοι της Β. Αμερικής για τη μετακίνησή τους στις λίμνες και στα ποτάμια από όπου προκύπτει και η ονομασία Καναδικό Κανόε. Έφτιαχναν τα κανό από ελαφρύ ξύλινο σκελετό, που τον έντυναν με φλοιούς δέντρων και τα στεγανοποιούσαν με ρετσίνι. Τα κανό ήταν προσαρμοσμένα στις ανάγκες των κατασκευαστών τους και στη νομαδική τους ζωή. Συνήθως χωρούσαν έναν ή δύο κωπηλάτες και κάποιο φορτίο. Ήταν μάλιστα τόσο ελαφριά, ώστε ο κωπηλάτης μπορούσε να μεταφέρει πάνω στο κεφάλι του το κανό του για αρκετά χιλιόμετρα, όταν οι συνθήκες τον ανάγκαζαν να βγει από το νερό. Υπήρχαν επίσης και πολεμικά κανό που χωρούσαν πολύ περισσότερα άτομα.

Τα καγιάκ είναι μικρότερα σε μέγεθος από τα κανό, με μυτερή πλώρη και πρύμνη και συνήθως με ένα μόνο άνοιγμα. Εκεί κάθετα ο κωπηλάτης που χρησιμοποιεί διπλό μονοκόμματο κουπί, με τα πόδια απλωμένα και χωμένα στο μπροστινό μέρος. Έτσι, το κορμί του από τη μέση και πάνω φαίνεται να αποτελεί προέκταση του σκάφους. Οι Εσκιμώοι της Γροιλανδίας κατασκεύαζαν τα καγιάκ τους από δέρματα ζώων. Στην κυριολεξία καγιάκ σημαίνει «βάρκα κυνηγιού». Ο κωπηλάτης φορά ένα αδιάβροχο κάλυμμα (spray skirt) γύρω από τη μέση του το οποίο στερεώνεται στο καγιάκ, καλύπτοντας το άνοιγμα και εμποδίζοντας τα νερά να μπουν στο σκάφος. Το καγιάκ λόγω κατασκευής είναι πολύ ελαφρύ κι ευέλικτο, αναποδογυρίζει όμως εύκολα και είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο κωπηλάτης να γνωρίζει πώς να το επαναφέρει στην αρχική του κατάσταση – Eskimo roll.

Στην Ευρώπη έγιναν γνωστά το 19^ο αιώνα, όταν ένας Βρετανός δικηγόρος, ο John MacGregor, μελέτησε τα σκάφη αυτά, σχεδίασε ένα δικό του και άρχισε να γυρίζει στα ποτάμια και τις λίμνες της Ευρώπης. Ο MacGregor απέκτησε φήμη ταξιδιωτικού συγγραφέα. Πολλοί άρχισαν να τον μιμούνται και να ανακαλύπτουν τις φυσικές ομορφιές πάνω σε ένα κανό. Ο MacGregor ίδρυσε το 1865 το Royal Canoe Club και σε λίγο χρόνο άρχισαν τα οργανωμένα ταξίδια με κανό από φυσιολάτρες.

Τον Ιούνιο του 1924 έκανε την πρώτη του εμφάνιση ως άθλημα επίδειξης στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Παρίσι, ενώ ταυτόχρονα δημιουργήθηκε και η πρώτη Διεθνής Ομοσπονδία με την ονομασία “Internationalla Representantskapet for Kanot-Idrott”.

Το 1933 διοργανώνεται το 1^ο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Ήρεμων Νερών στην Πράγα ενώ εντάχθηκε στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων το 1934. Η πρώτη επίσημη πρεμιέρα του Κανόε – Καγιάκ Flatwater έγινε το 1936 στην 11^η Ολυμπιάδα στο Βερολίνο με τη συμμετοχή μόνο στις κατηγορίες ανδρών ενώ το 1946 έγινε και η είσοδος των γυναικείων κατηγοριών. Την ίδια χρονιά η IRK σε ICF “International Canoe Federation”.

Το 1972 το Κανόε- Καγιάκ Slalom εντάχθηκε στο Ολυμπιακό πρόγραμμα και το 1992 καθιερώθηκε ως Ολυμπιακό Άθλημα. Το Κανόε – Καγιάκ στην αγωνιστική του μορφή χωρίζεται σε sprint flatwater και slalom:

Το Κανόε- Καγιάκ flatwater είναι ένα αγώνισμα ταχύτητας, δύναμης και αντοχής, έχοντας ως σκοπό αγώνα να διανυθεί μια προκαθορισμένη απόσταση χωρίς κανένα εμπόδιο στο συντομότερο δυνατό χρόνο, σύμφωνα με τους κανονισμούς.

Το Κανόε- Καγιάκ slalom διεξάγεται σε ειδικά διαμορφωμένες πίστες φυσικές ή τεχνητές. Σκοπός ενός αγώνα slalom είναι το γρήγορο πέρασμα ενός ορμητικού άγριου ποταμού μίας διαδρομής που καθορίζεται από πόρτες, χωρίς λάθη, στο συντομότερο δυνατό χρόνο.

Η Διεθνής Ομοσπονδία απαρτίζεται από 162 μέλη μεταξύ των οποίων και η Ελληνική Ομοσπονδία Κανόε- Καγιάκ. Εκτός των Ολυμπιακών κατηγοριών επίσημες κατηγορίες είναι το κανόε- καγιάκ Αγρίων Νερών, το Μαραθώνιο Κανόε- Καγιάκ, το Καγιάκ Πόλο, το Freestyle Kayak, το Ωκεάνιο Καγιάκ και το Dragon Boat.

Στην Ελλάδα υπάρχουν περισσότεροι από τριάντα ποταμοί που μπορεί κάποιος να κάνει κανόε και καγιάκ. Ιδανικότερη εποχή είναι από τον Οκτώβριο μέχρι το Μάιο, ωστόσο σε κάποιους ποταμούς μπορεί να κάνει κάποιος καγιάκ όλο το χρόνο. Τα επίπεδα δυσκολίας διαφέρουν από ποταμό σε ποταμό, όμως συνολικά τα ελληνικά ποτάμια δεν χαρακτηρίζονται από εξαιρετική δυσκολία. Υπάρχουν ποτάμια στα οποία ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει μία υπέροχη βαρκάδα. Υπάρχουν ποτάμια με μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας κατάλληλα για άτομα που επιθυμούν τη δράση χωρίς να έχουν απαραίτητα ειδικές γνώσεις του αθλήματος κι άλλα με μεγάλο βαθμό δυσκολίας, με περιπετειώδη περάσματα, δίνες και καταρράκτες, που ανεβάζουν κατακόρυφα την αδρεναλίνη. Με μία κλίμακα βαθμών δυσκολίας από το I – VI, τα ελληνικά ποτάμια έχουν ως μέγιστο βαθμό δυσκολίας το VI. Η δυσκολότερη διαδρομή βρίσκεται στον Αώο, από τη Βωβούσα στο ανατολικό Ζαγόρι μέχρι το πέτρινο γεφύρι της Κόνιτσας, μια διαδρομή 48χλμ. Δύσκολος θεωρείται και ο ποταμός Ερύμανθος.

Κανό - καγιάκ μπορεί να κάνει κανείς σε όλη την Ελλάδα, στα ποτάμια, στις λίμνες και στις παραλίες της, να ταξιδέψει μόνος ή με παρέα, ακόμα και να συνδυάσει τα ταξίδια αυτά με κατασκήνωση. Οργανωμένες εκδρομές κανόε - καγιάκ πραγματοποιούνται σε πολλά νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου, ενώ στα μεγάλα ποτάμια της Ηπείρου και της Πελοποννήσου συγκεντρώνεται μεγάλο μέρος εκδρομών που ακολουθούν τις διαδρομές του νερού. Στην Κεφαλονιά και στη Ζάκυνθο πραγματοποιούνται για έμπειρους ερασιτέχνες ημερήσιες εκδρομές στην Ιθάκη, όπως και περίπλους τμημάτων των νησιών. Παράλληλα παραδίδονται μαθήματα κανόε καγιάκ σε όσους επιθυμούν να γνωρίσουν το άθλημα. Αντίστοιχες δραστηριότητες αναπτύσσονται στη Μήλο, στην Πάρο και στο Πήλιο, ενώ στα Μέθανα λειτουργεί τοπικός ναυταθλητικός όμιλος που πραγματοποιεί και εκδρομές στη γύρω περιοχή. Πολλά είναι και τα γραφεία τουρισμού (γενικού και ειδικού) που προσφέρουν οργανωμένα προγράμματα εκδρομών αποκλειστικά με κανό ή καγιάκ, ή σύνθετα ολιγοήμερα προγράμματα που συνδυάζουν πεζοπορία, κατάβαση ποταμών και άλλες δραστηριότητες³³.

³³ http://www.visitgreece.gr/el/activities/water_sports/canoekayak

3.7.6. Μόνοραφτ (monoraft) και Hotdog

Πρόκειται για μονοθέσια (monoraft) ή διθέσια (hotdog) φουσκωτά σκάφη με τις ίδιες ιδιότητες που έχει και η βάρκα του rafting δηλαδή είναι αυτοαδειαζόμενα για να μπορεί να βγαίνει το νερό που εισέρχεται σε αυτά. Δεν έχουν καρίνα για να μπορούν να στρίβουν εύκολα και διαθέτουν τουλάχιστον τρεις ξεχωριστούς πλωτήρες ώστε αν κάποιος τρυπήσει να μπορούν να συνεχίσουν την κατάβαση με ασφάλεια. Στο monoraft και στο hotdog ο επαγγελματίας οδηγός ποταμού συνοδεύει 5- 6 βάρκες στην προκαθορισμένη διαδρομή στο ποτάμι.

Για να συμμετέχει κάποιος σε καταβάσεις hotdog – monoraft πρέπει να ξεκινήσει από ποτάμια πρώτου ή δεύτερου βαθμού δυσκολίας και να προχωρήσει στη συνέχεια σε ποτάμια μεγαλύτερου βαθμού δυσκολίας. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γνώση κολύμβησης, καθώς και η ψυχική και σωματική υγεία.

Παρότι και οι δύο τύποι σκαφών διαθέτουν μεγάλη ευστάθεια και εξαιρετική ευλυγισία, το monoraft είναι ευκολότερο στην οδήγηση σε σχέση με το hotdog κι αυτό γιατί είναι μικρότερο και πιο ευέλικτο σε αντίθεση με το hotdog που είναι μεγαλύτερο και χρειάζεται ένας σχετικός συγχρονισμός από το πλήρωμά του³⁴.

3.7.7. Ιππασία

Η ιππασία ως άθλημα, είναι γνωστή από την αρχαιότητα. Η χρήση του αλόγου ως μέσου μεταφοράς, ως βοηθός στις αγροτικές εργασίες ή στον πόλεμο, χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η χρήση, όμως, του αλόγου σε αθλητικές συναντήσεις εμφανίζεται για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα, όπου από το 680 π.Χ οι αρματοδρομίες και από το 648

<http://www.canoekayak.gr/index.php>

<http://ingolden.gr/in/%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BA-%CE%AC%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%88%CF%85%CF%87%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AF%CE%B1/>

³⁴ <http://www.rafting-athletic-center.gr/hotdog.php>

π.Χ οι ιπποδρομίες αποτελούσαν τα δύο από τα δέκα αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων.

Με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, η ιππασία (Υπερπήδηση Εμποδίων, Ιππική Δεξιοτεχνία, Ιππικό Τρίαθλο) ξανακέρδισε την παλιά της αίγλη, αποτελώντας από το 1912 επίσημο άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων στην Στοκχόλμη. Εκτός όμως από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, κάθε χρόνο, πραγματοποιούνται σε όλον τον κόσμο, ιππικές διοργανώσεις διεθνούς ακτινοβολίας, οι οποίες συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον χιλιάδων θεατών.

Η Ιππασία ξεκίνησε οργανωμένα στην Ελλάδα πριν από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο από μια ομάδα αξιωματικών και ιδιωτών που ίδρυσαν τον Ελληνικό Ιππικό Όμιλο και λίγο αργότερα τον Όμιλο Φιλίππων. Μετά τον πόλεμο συνεχίστηκε η δραστηριότητα από τον Ελληνικό Ιππικό Όμιλο. Διαδοχικά ιδρύθηκαν στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη και τα εξής νέα Σωματεία: Ιππικός Όμιλος Αθηνών, Ιππικός Όμιλος Βορείου Ελλάδος, Ιππικός Όμιλος Τατοΐου, Αττικός Όμιλος Ιππασίας, Ιππικός Όμιλος Βαρυμπόμπης, Ιππικός Όμιλος Cavalier, Πανελλήνιος Ιππικός Όμιλος, Ιππικός Όμιλος Κεφαλαρίου, Αθλητικός Ιππικός Όμιλος Εκάλης, Ιππικός Όμιλος Βορείων Προαστίων και Ιππικός Όμιλος Θεσσαλονίκης.

Μέχρι το 1990 η Ιππασία ως άθλημα ανήκε στον ΣΕΓΑΣ. Το 1990 υπήρξε σταθμός στην ιστορία της Ελληνικής Ιππασίας, αφού το άθλημα αποκτά την δική του ανεξάρτητη Ομοσπονδία, την Ελληνική Ομοσπονδία Ιππασίας (Ε.Ο.Ι.), με πρωτοβουλία όλων των μέχρι τότε Σωματείων. Από την ίδρυση της Ε.Ο.Ι., το 1990, παρατηρείται μία συνεχής αύξηση του αθλητικού δυναμικού, τόσο σε επίπεδο δημιουργίας νέων Ιππικών Σωματείων, όσο και σε επίπεδο αθλητών και αθλητικών ίπων. Συγκεκριμένα από τα 12 Ιδρυτικά Σωματεία της Ε.Ο.Ι. το 1990, τα εν ενεργεία Σωματεία της Ε.Ο.Ι. ξεπερνούν σήμερα τα 80. Οι 100 περίπου εν ενεργεία αθλητές το 1990, ξεπερνούν τους 1.000 και οι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο της Ε.Ο.Ι. τους 3.000. Οι αθλητικοί ίπποι από 150 ανέρχονται σήμερα σε 1.500. Η Ε.Ο.Ι. είναι και μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας (FEI – Federation Equestre Internationale).

Εκτός όμως από την αγωνιστική ιππασία, μπορεί κάποιος να συμμετάσχει και σε

προγράμματα ιππασίας τόσο για αρχάριους όσο και για εμπειρότερους αναβάτες, τα οποία πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους και αγροκτήματα (ιππικά κέντρα), που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Εκεί, οι συμμετέχοντες μαθαίνουν τα βασικά μυστικά της ιππασίας από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό με εκπαιδευμένα άλογα και τηρώντας όλους τους κανόνες ασφαλείας έχουν τη δυνατότητα να κάνουν ιππικές διαδρομές διάρκειας μερικών ωρών, σε φυσικά μονοπάτια και στους πανέμορφους ορεινούς όγκους.

Πολλοί είναι οι τουρίστες που δοκιμάζουν την ιππασία για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια των διακοπών τους θέλοντας να αποκτήσουν όσο γίνεται περισσότερες εμπειρίες, άλλοι έχουν τη δυνατότητα να κάνουν ιππασία στους τόπους τους και δε θέλουν να τη στερηθούν, αν και το μεγαλύτερο μέρος τους δεν επιχειρεί να επιδοθεί σε αυτό το άθλημα γιατί το θεωρεί επικίνδυνο, δύσκολο και κουραστικό (Σφακιανάκης, 2000: 209).

Τα τελευταία χρόνια πολλά τουριστικά θέρετρα και μεμονωμένα ξενοδοχεία, στην προσπάθειά τους να προσφέρουν όσο το δυνατόν περισσότερες υπηρεσίες, παρέχουν τη δυνατότητα στους πελάτες τους να κάνουν ιππασία αν το επιθυμούν. Έτσι, οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις διαθέτουν ή ενοικιάζουν άλογα ιππασίας, έχουν χώρους ιππασίας και διαθέτουν τον απαραίτητο βοηθητικό και εκπαιδευτικό προσωπικό (Σφακιανάκης, 2000: 209).

Οι τουρίστες που προτιμούν την ιππασία είναι νέοι και δυνατοί άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, ακόμη και παιδιά που ιππεύουν τα μικρόσωμα πόνυ, αν υπάρχουν. Ο τουρισμός ιππασίας είναι ακριβός τουρισμός και η ιππασία ακόμη και σήμερα θεωρείται αριστοκρατικό άθλημα (Σφακιανάκης, 2000: 209, ³⁵).

3.7.8. Τοξοβολία

Η τοξοβολία είναι ένα από τα αθλήματα που απευθύνεται σε όλους. Πρόκειται για μία δραστηριότητα η οποία δεν χρειάζεται ειδικά σωματικά προσόντα και καθώς δεν

³⁵ <http://www.hef.gr/index.php/el/>

απαιτεί έντονη σωματική καταπόνηση, ασκείται σαν άθλημα ή σαν χόμπι από χιλιάδες ανθρώπους σε όλον τον κόσμο. Απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, από παιδιά 5 ετών έως και υπερήλικες, καθώς επίσης ενδείκνυται και για άτομα με ειδικές ανάγκες, εφόσον τον σημαντικότερο ρόλο παίζει η νοητική συμμετοχή. Η τοξοβολία πάνω από όλα είναι ένα είδος ψυχαγωγίας και διασκέδασης που εξασκεί την αυτοπειθαρχία, τονώνει την αυτοπεποίθηση και διδάσκει την αυτοσυγκέντρωση.

Τα είδη της τοξοβολίας είναι πολλά, όπως σκοπευτική, πεδίου, κυνηγετική, έφιππη, kyudo, τοξοβολία σκι, πέταγμα βέλους και clout archery. Η τοξοβολία πεδίου είναι το πιο δημοφιλές είδος και προέρχεται από το κυνήγι με τόξο, μόνο που αντί για ζώα, οι τοξότες στοχεύουν σε τεχνητούς στόχους που προσομοιάζουν με ζώα ή πουλιά. Αντίθετα από την σκοπευτική τοξοβολία, όπου οι τοξότες σκοπεύουν από σταθερή θέση σε στόχους που σταδιακά κινούνται πλησιέστερα, οι τοξότες πεδίου κερδίζουν πόντους κινούμενοι συνεχώς και ρίχνοντας σε στόχους που βρίσκονται σταθερά τοποθετημένοι συνήθως σε σημεία με πυκνή βλάστηση.

Στη χώρα μας ασκείται οργανωμένα κυρίως η σκοπευτική τοξοβολία στην οποία χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο τα ολυμπιακά αντίκυρτα τόξα και τα σύνθετα τόξα. Ο σωστότερος τρόπος για να ξεκινήσει κανείς την σκοπευτική τοξοβολία είναι να απευθυνθεί στην Ε.Φ.Ο.Τ. – Ελληνική Φίλαθλο Ομοσπονδία Τοξοβολίας ή σε ένα από τα σωματεία που ασχολούνται με αυτήν³⁶.

3.7.9. Οργάνωση κυνηγιού

Το κυνήγι αποτελεί παραδοσιακή δραστηριότητα της Ελληνικής υπαίθρου. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις 250.000 άτομα ασκούν κυνηγετική δραστηριότητα, ενώ σε δεκάχρονη βάση αυτός ο αριθμός ανέρχεται σε 300.000 άτομα. Μια αξιοσημείωτη παράμετρος είναι ο εποχιακός χαρακτήρας της θήρας, καθώς η κυνηγετική περίοδος διαρκεί 6 σχεδόν μήνες, σύμφωνα με την εκάστοτε Ετήσια Ρυθμιστική (Ρυθμίσεις Θήρας) και συγκεκριμένα από τις 20 Αυγούστου έως τις 28 Φεβρουαρίου.

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η κυνηγετική περίοδος χρονικά συμπίπτει σε

³⁶ <http://www.toxosport.gr>

μεγάλο βαθμό με την περίοδο χαμηλής τουριστικής κίνησης για την χώρα μας, και κατά την έννοια αυτή η θήρα συγκαταλέγεται στον χειμερινό τουρισμό. Παράλληλα ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα έχει κατά γενική ομολογία χαμηλό βαθμό ανάπτυξης, κι έτσι η ανάπτυξή του αποτελεί προτεραιότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης. Μια τέτοια πολιτική κατά τον σχεδιασμό της επιμερίζεται στην ανάπτυξη εσωτερικού και εξωτερικού χειμερινού τουρισμού. Με βάση ειδική μελέτη του Ελληνικού Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, το κυνήγι αποτελεί μορφή εναλλακτικού φυσιολατρικού τουρισμού (όπως η πεζοπορία, ορειβασία, ποδηλασία, η κατασκήνωση, η ιππασία κλπ.).

Η παραπάνω λοιπόν διαπίστωση αποτελεί άλλη μια διαπίστευση για την ανάγκη ανάπτυξης του κυνηγετικού τουρισμού. Όσον αφορά την παρούσα κατάσταση επιγραμματικά αξίζει να αναφερθούν τα εξής:

- Ιδιαίτερα στοιχεία για την άσκηση του κυνηγετικού τουρισμού στη χώρα μας δεν υπάρχουν. Είναι μόνο ευρέως γνωστά, ο αριθμός των Ελλήνων κυνηγών, καθώς και στοιχεία που αφορούν προσωπικές πληροφορίες αλλά και τις κυνηγετικές προτιμήσεις τους. Υπάρχουν περιοχές όπως οι νομοί Γρεβενών, Καστοριάς, Έβρου, Σερρών κ.α. που ενισχύονται σε μεγάλο βαθμό οικονομικά από την κυνηγετική δραστηριότητα. Οι περιοχές κυνηγιού με αξιόλογη αξία είναι σε ικανοποιητικό βαθμό γνωστές μέσα από την εμπειρία και των καταγραφών των κυνηγών.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των κυνηγών ανήκουν σε κάποιο Κυνηγετικό Σύλλογο. Οι κυνηγετικοί σύλλογοι, παίρνουν αποφάσεις μέσω των διοικητικών επεμβάσεων που προβλέπουν τα καταστατικά τους, από τα οποία επηρεάζονται, αλλά και οφείλουν να ακολουθούν.
- Κυκλοφορούν αρκετά κυνηγετικά περιοδικά, ειδικά ένθετα στις εφημερίδες και υπάρχουν πολλοί διαδικτυακοί τόποι, όπου δίνεται τεράστια δυνατότητα για προβολή και διαμόρφωση τάσεων του κυνηγετικού τουρισμού.
- Ο κυνηγετικός τουρισμός ασκείται κατά συντριπτική πλειοψηφία από Έλληνες κυνηγούς, ενώ ελάχιστοι είναι προς το παρόν οι αλλοδαποί κυνηγοί

στη χώρα μας.

- Κατά την άσκηση της θήρας οι κυνηγοί έχουν την ευκαιρία να επισκεφτούν πολλά όμορφα τοπία. Τις περιοχές αυτές, σύμφωνα με τα στοιχεία από τα ερωτηματολόγια, ξαναεπισκέπτονται με τις οικογένειές τους και με τους φίλους τους, και μετά τη λήξη της κυνηγετικής περιόδου.
- Η κυνηγετική δραστηριότητα είναι μεν εποχιακή δραστηριότητα, αλλά ο κάθε κυνηγός δραστηριοποιείται «τουριστικά» όλο το χρόνο. Ένα μεγάλο ποσοστό που κατέχει κυνηγετικό σκύλο, προβαίνει στην εκπαίδευσή τους εκτός φυσικά της κυνηγετικής περιόδου. Επίσης υπάρχουν εξορμήσεις γνωριμίας με περιοχές κυνηγετικού ενδιαφέροντος ή προετοιμασίας πριν την έναρξη του κυνηγιού.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω γίνεται προφανής η ανάγκη κατάρτισης μιας αναλυτικής μελέτης για την ανάπτυξη του κυνηγετικού τουρισμού. Είναι επίσης εμφανές ότι δεν υπάρχει προς το παρόν καμιά ουσιαστική προσπάθεια της πολιτείας για να ευνοήσει την ανάπτυξη του κυνηγετικού τουρισμού, ενώ επίσης υπάρχει ολιγωρία για την προάσπισή του σε κάθε περίπτωση που κακόβουλα ή ανακριβή σχόλια δημοσιεύονται σε διάφορα έντυπα.

Από πλευράς επιχειρηματιών υπάρχει άγνοια για το αντικείμενο του κυνηγιού, όσον αφορά την «τουριστική αξία» του, ή παρατηρούνται αποσπασματικές ή βιαστικές επενδυτικές κινήσεις. Ο κυνηγετικός τουρισμός αποτελεί ένα δυνητικό προϊόν, το οποίο όμως δεν έχει δυνητικούς πελάτες αλλά πραγματικούς και μάλιστα είναι γνωστά τα προσωπικά τους στοιχεία³⁷.

Το κυνήγι είναι ένα αμφιλεγόμενο από κοινωνική άποψη άθλημα. Και υπάρχουν εντελώς αντίθετες απόψεις για την σκοπιμότητά του, τη χρησιμότητά του και ακόμη για την ύπαρξή του (Σφακιανάκης, 2000: 207).

3.8. Ειδικές τουριστικές υποδομές και χειμερινός τουρισμός

Οι ειδικές τουριστικές υποδομές απευθύνονται σε μικρές ή μεγάλες ομάδες

³⁷ <http://kynigos.net.gr/diaxirisi/articles/kyn-tourismos.html>

τουριστών κι αποτελούν τον κύριο παράγοντα στην τελική λήψη της απόφασης για την επιλογή του τουριστικού προορισμού.. Απευθύνονται σε όλες τις τουριστικές περιόδους, αλλά παίζουν σημαντικότερο ρόλο σε εκείνες τις χρονικές περιόδους στις οποίες η ζήτηση του τουριστικού παραθεριστικού προϊόντος είναι ηπιότερη, όπως η ενδιάμεση και η χειμερινή περίοδος (Παυλόπουλος, 2001: 67).

Παρακάτω παραθέτονται και αναλύονται οι σημαντικότερες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού που προωθούνται κατά τους χειμερινούς μήνες, οι οποίες υποστηρίζουν και βοηθούν το χειμερινό τουρισμό στην Ελλάδα.

3.8.1. Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μία ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης της υπαίθρου, που διεθνώς εντάσσεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Δεν επεμβαίνει στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον ή στους φυσικούς πόρους με τρόπο που να τα αλλοιώνει. Αναπτύσσεται στον αγροτικό χώρο, κυρίως από αγρότες στο επάγγελμα, οι οποίοι είναι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής κι έχουν ως κύριο σκοπό τόσο την ενίσχυση του αγροτικού της εισοδήματος όσο και της τοπικής οικονομίας (Βενετσανοπούλου, 2006: 165).

Η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού της υπαίθρου τοποθετείται στο 19^ο αιώνα, όταν ο αστικός πληθυσμός των βιομηχανικών πόλεων, με τους πρωτοεμφανιζόμενους μοντέρνους τότε ατμοκίνητους σιδηροδρομικούς συρμούς οργάνωνε εκδρομές και περιηγήσεις στην ύπαιθρο. Εκτός τούτου και οι κάτοικοι μεγάλων ιστορικών πόλεων της Ευρώπης, όπως του Παρισιού, του Λονδίνου, της Ρώμης κ.λπ., διοργάνωναν ημερήσιες εκδρομές στην ύπαιθρο της περιφέρειας γύρω από τις πόλεις τους (Βενετσανοπούλου, 2006: 165).

Βασικό γνώρισμα του αγροτουρισμού είναι ότι ο τουρίστας παραμένει σε κάποιο αγρόκτημα, είτε μαζί με τον ιδιοκτήτη - αγρότη. Έτσι ώστε να αισθάνεται σαν να είναι και αυτός, παροδικά τουλάχιστον, μόνιμος κάτοικος της υπαίθρου, είτε σε κατάλληλα διαμορφωμένα καταλύματα ενταγμένα στις αγροτικές κατοικίες, αλλά και σε ανεξάρτητες κατοικίες εντός των αγροτικών περιοχών, καθώς και σε οικισμούς κατάλληλα διαμορφωμένους για το σκοπό αυτό (Βενετσανοπούλου, 2006: 166).

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον παρέχεται η δυνατότητα στον τουρίστα να συμμετέχει σε αγροτικές εργασίες του αγροκτήματος που τον φιλοξενεί, όπως στη δενδροκομία και συγκομιδή καρπών οπωροφόρων δέντρων ή στην καλλιέργεια και συγκομιδή κηπευτικών όπως πατάτας, ντομάτας, μελιτζάνας κ.λπ., στην ανθοκομία, στα τοπικά ήθη και έθιμα και τις παραδόσεις της περιοχής. Μπορεί ακόμα να παρακολουθεί εκπαιδευτικά σεμινάρια όπου ο ίδιος ο αγρότης μεταδίδει στον τουρίστα τις πολύτιμες γνώσεις του σχετικά με τύπους δενδροκαλλιέργειας, την καταγωγή τους και τον τρόπο συγκομιδής των καρπών τους. Η διαδικασία αυτή συνοδεύεται και από τη δοκιμή φρούτων ή χυμών, όπου ο τουρίστας, συνδυάζοντας το τερπνόν μετά του ωφελίμου, απολαμβάνει στο μέγιστο την άμεση επαφή του με τη φύση (Βενετσανοπούλου, 2006: 166).

Συχνά διοργανώνονται από τους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, είτε για την προσέλκυση επισκεπτών είτε και απλά με την ευκαιρία της παρουσίας τους, πολιτιστικές, λαογραφικές, αθλητικές και διάφορες φυσιολατρικές εκδηλώσεις που κάνουν τη συμμετοχή του τουρίστα στην πραγματικότητα του τόπου ακόμα πιο ενεργή και την επαφή του με αυτό το τοπικό περιβάλλον περισσότερο ουσιαστική (Βενετσανοπούλου, 2006: 167- 168).

Η πελατεία του αγροτουρισμού είναι συνήθως συνταξιούχοι 50-70 ετών αλλά και άτομα της τρίτης ηλικίας που έχουν «ενεργή» τουριστική δραστηριότητα, οι οποίοι κάνουν αγροτουρισμό, είτε γιατί θέλουν να ξεκουραστούν και να χαλαρώσουν σε ένα ήσυχο και ήρεμο περιβάλλον, αποκομμένοι προσωρινά από την καθημερινότητά τους, είτε γιατί θέλουν να έρθουν σε επαφή με τη φύση, να τη γνωρίσουν, να γνωρίσουν τους αγρότες και την αγροτική ζωή και να αποκτήσουν μία εμπειρία ενός διαφορετικού τρόπου ζωής ή ακόμα γιατί θέλουν να απολαύσουν τον καθαρό αέρα, τα υγιεινά «χωριάτικα» προϊόντα και να αναζητήσουν την αυθεντικότητα που τους στέρησε το αστικό περιβάλλον. Αγροτουρισμό επίσης κάνουν και άνθρωποι με «αγροτικά» ενδιαφέροντα, όπως φυσιδίφες, παρατηρητές πουλιών, μελετητές της αγροτικής κοινωνίας κ.λπ., καθώς και άνθρωποι που συνδέονται με οποιονδήποτε τρόπο, με το αγροτικό περιβάλλον (προέλευση, φίλοι, συγγενείς, συνεργάτες κ.λπ.), οι οποίοι επισκέπτονται τις αγροτικές περιοχές για ατομικούς, οικογενειακούς, φιλικούς ή επαγγελματικούς λόγους. Ακόμα, ένας σημαντικός αριθμός τουριστών δείχνει ιδιαίτερη

προτίμηση στη λεγόμενη φόρμουλα 3Φ (Φύση – Φιλία – Φιλοξενία) απορρίπτοντας εκείνη των 4S του μαζικού τουρισμού γιατί την απεχθάνονται, ή γιατί την έχουν χορτάσει, ή γιατί αδυνατούν να την ακολουθήσουν (Σφακιανάκης, 2000: 58).

Σήμερα οι διεθνείς τάσεις δείχνουν ότι ευνοούν τον αγροτουρισμό. Υπολογίζεται ότι το 70% των Αμερικάνων, Αυστραλών, Αυστριακών και Γερμανών κάνει αγροτουρισμό σε ετήσια βάση (Βενετσανοπούλου, 2006: 167). Αντίθετα στην Ελλάδα, αυτή η μορφή τουρισμού είναι ελάχιστα διαδεδομένη. Η τουριστική πολιτική στη χώρα μας επικεντρώθηκε κυρίως στις απαιτήσεις των συμβατικών μορφών τουρισμού, ενώ λιγότερο προωθήθηκε ο σχεδιασμός διαχείρισης και υποστήριξης δραστηριοτήτων αγροτουρισμού, οικοτουρισμού και άλλων εναλλακτικών μορφών αξιοποίησης του ελληνικού χώρου και των τοπικών προϊόντων (Βενετσανοπούλου, 2006: 175).

Στη χώρα μας ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε στα περιθώρια του γενικού τουρισμού στα μέσα της δεκαετίας του 1980 με βάση ενισχυτικά προγράμματα της πολιτείας με βασικό άξονα την ίδρυση γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών χωρίς όμως ικανοποιητική υποστήριξη (Κολτσιδόπουλος, 2010: 52- 53).

Η ανταπόκριση του κοινού σε αυτές τις ασυνήθιστες διακοπές ήταν εντυπωσιακή. Η θερμή ανταπόκριση του τουριστικού κοινού έδωσε τη δυνατότητα στους κατόχους των αγροκτημάτων να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους, προωθώντας τα τοπικά προϊόντα και να βελτιώσουν τις εγκαταστάσεις τους. Ταυτόχρονα όμως δημιούργησε μία νέα κατάσταση για τους επαγγελματίες του τουριστικού κλάδου που είδαν με πολύ καλό μάτι να ανοίγεται μπροστά τους μια νέα, φιλόδοξη και με καλές οικονομικές προοπτικές αγορά (Κολτσιδόπουλος, 2010: 53).

3.8.2. Ιαματικός τουρισμός

Ο Ιαματικός Τουρισμός είναι η πιο γνωστή κι αρχαιότερη μορφή του τουρισμού Υγείας και περιλαμβάνει ένα ταξίδι τουριστών με διάφορα προβλήματα υγείας, σε τουριστικούς προορισμούς στους οποίους υπάρχουν Ιαματικές Πηγές, για να κάνουν χρήση των ιαματικών νερών που έχουν θεραπευτικές ιδιότητες (Σφακιανάκης, 2000: 69).

Η πελατεία του Ιαματικού Τουρισμού αποτελείται κυρίως από άτομα μέσης και τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας και από τους συνοδούς τους. Για τα άτομα αυτά η

ανακούφιση της υγείας τους έχει πρωταρχική σημασία και η παροχή των τουριστικών υπηρεσιών είναι απλά επιβοηθητική. Οι άνθρωποι αυτοί προτιμούν τον ιαματικό τουρισμό και για έναν ακόμη λόγο, στις ιαματικές πηγές συναντούν ανθρώπους όμοιούς τους, με τα ίδια προβλήματα, τα ίδια ενδιαφέροντα και την ίδια ηλικία. Με πολλούς από αυτούς, μπορεί να έχουν γίνει φίλοι ξεχνώντας την απομόνωση και την αποξένωση που ίσως να αντιμετωπίζουν στους τόπους της μόνιμης κατοικίας τους (Σφακιανάκης, 2000: 99).

Στην Ελλάδα, όλος ο γεωγραφικός χώρος είναι πλούσιος σε ιαματικές πηγές. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες έρευνες, υπάρχουν περισσότερα από 800 σημεία στα οποία αναβλύζουν ιαματικά νερά. Οι περισσότερες βρίσκονται στη Στερεά Ελλάδα, περίπου 156, ακολουθεί η Μακεδονία με 115 και η Πελοπόννησος με 114, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί η Κρήτη με 100. Από τις καταγεγραμμένες, περίπου 180 χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπείες και για πόσιμη θεραπεία (Παπαδημητράκης, 2016).

Η κυριότητα των ιαματικών πηγών ανήκει στον ΕΟΤ ανεξαρτήτως της κυριότητας του εδάφους, εκτός αν βρίσκονται σε κοινόχρηστους χώρους, αιγιαλούς και παραλίες, που ανήκουν στο Δημόσιο. Η χρήση τους όμως και η εκμετάλλευσή τους ανήκει στον ΕΟΤ στον οποίο τηρείται Γενικό Μητρώο Ιαματικών Φυσικών Πόρων. Με απόφαση του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης καθορίζεται η παραχώρηση της εκμετάλλευσής τους σε τρίτους (Παπαδημητράκης, 2016).

Σε πολλές περιοχές που είχαν την τύχη να έχουν ιαματικές πηγές, αποτελεί μία σημαντική πηγή εσόδων. Οι πιο γνωστές είναι της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, της Κυλλήνης και του Καϊάφα. Πολλές από αυτές τις πηγές βρίσκονται σε περιοχές κοντά σε θάλασσα με αποτέλεσμα να εξελιχθούν σε μεγάλες λουτροπόλεις (Παπαδημητράκης, 2016).

Παρακάτω αναφέρονται στοιχεία έρευνας σχετικά με τις ιαματικές πηγές της χώρας που βρίσκονται σε λειτουργία (Κυριακού, 2016):

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 Ιαματικές Πηγές της Ελλάδας

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αγία Παρασκευή, Χαλκιδική ▪ Αιδηψός, Εύβοια ▪ Αμμουδάρα, Καστοριά ▪ Απολλωνία, Θεσσαλονίκη ▪ Γεννησέα, Ξάνθη ▪ Ελευθερές, Καβάλα ▪ Θέρμη, Θεσσαλονίκη ▪ Θερμοπύλες, Φθιώτιδα ▪ Ικαρίας ▪ Καβάσιλα, Ιωάννινα ▪ Καϊάφας, Ηλεία ▪ Καμένα Βούρλα, Φθιώτιδα ▪ Κυλλήνη, Ηλεία ▪ Κως ▪ Λαγκαδάς, Θεσσαλονίκη ▪ Μύρινα, Λήμος ▪ Λουτρά Ηραίας, Αρκαδία 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Λουτράκι, Κορινθία ▪ Λουτράκι, Πέλλας ▪ Μήλος ▪ Νίσυρος ▪ Πικρολίμνη, Κιλκίς ▪ Πλατύστομο, Φθιώτιδα ▪ Πόζαρ, Πέλλα ▪ Πρέβεζα ▪ Παρανέστι, Δράμα ▪ Σιδηρόκαστρο, Σέρρες ▪ Σμόκοβο, Καρδίτσα ▪ Σουρωτή, Θεσσαλονίκη ▪ Τραϊνούπολη, Έβρος ▪ Τρύφοι, Αιτωλοακαρνανία ▪ Ξύγγια, Ζάκυνθος ▪ Υπάτη, Φθιώτιδα
--	--

Πηγή: <http://bio365.blogspot.gr/2016/07/iamatika-loutra-igja.html>

3.8.3. Επαγγελματικός – Εκθεσιακός και Συνεδριακός τουρισμός

Επαγγελματικά ταξίδια ονομάζονται τα ταξίδια που γίνονται «χάριν του επαγγέλματος». Είναι τα ταξίδια που κάνουν οι επαγγελματίες για διάφορους επαγγελματικούς σκοπούς (Σφακιανάκης, 2000:107).

Ο επαγγελματικός τουρισμός, λοιπόν, είναι μία ειδική μορφή τουρισμού, η οποία έχει ως κριτήριο διάκρισης τον ταξιδιωτικό σκοπό και σχετίζεται με την προώθηση της

επαγγελματικής δραστηριότητας αυτών που συμμετέχουν (Βενετσανοπούλου, 2006: 263). Παράλληλα όμως, οι επαγγελματίες κατά τη διάρκεια αυτών των ταξιδιών έχουν, εκτός από τις επαγγελματικές και τουριστικές δραστηριότητες, και τότε αναπτύσσεται η εναλλακτική μορφή τουρισμού που ονομάζεται επαγγελματικός τουρισμός. Δεν θεωρούνται τουριστικά επαγγελματικά ταξίδια και δεν προσδιορίζουν καμία μορφή τουρισμού, οι εκδρομές των επαγγελματιών, τα άσχετα με το επάγγελμά τους ταξίδια καθώς και τα οποιασδήποτε μορφής ταξίδια που δεν περιλαμβάνουν τουριστικές δραστηριότητες (Σφακιανάκης, 2000: 107-108).

Ο επαγγελματικός τουρισμός είναι μία από τις νεότερες μορφές τουρισμού. Εμφανίστηκε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1960 και διαδόθηκε αμέσως μετά στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και στην Ιαπωνία κι αργότερα σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες (Σφακιανάκης, 2000: 108). Σήμερα, ο επαγγελματικός τουρισμός αποτελεί έναν ιδιαίτερα δυναμικό τουριστικό τομέα και θεωρείται σημαντική πηγή εσόδων και δημιουργίας θέσεων εργασίας, καθώς και αναζωογόνησης της τουριστικής κίνησης (Βενετσανοπούλου, 2006: 263- 264). Αντιπροσωπεύει το 40% της συνολικής παγκόσμιας τουριστικής αγοράς με αυξητικές τάσεις. Αυτό σημαίνει ότι από τα 1-1,5 δισεκατομμύρια των ανθρώπων που κάνουν παγκοσμίως κάθε χρόνο τουρισμό τα 400-600 εκατομμύρια προέρχονται από τον επαγγελματικό τουρισμό (Σφακιανάκης, 2000: 108)

Ο επαγγελματικός τουρισμός χωρίζεται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες: τον γενικό επαγγελματικό τουρισμό, τον συνεδριακό τουρισμό, τον εκθεσιακό τουρισμό και τα ταξίδια κινήτρων (Βενετσανοπούλου, 2006: 263).

❖ **Εκθεσιακός τουρισμός**

Εκθεσιακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που έχει σχέση με την επίσκεψη σε διάφορες εμπορικές εκθέσεις ατόμων που έχουν άμεσο ή έμμεσο κέρδος. Οι εκθέσεις αυτές μπορεί να είναι γενικές ή κλαδικές και συνήθως πραγματοποιούνται σε εκτός τουριστικής αιχμής περιόδους βοηθώντας έτσι στην άμβλυνση του προβλήματος της εποχικότητας που παρουσιάζουν πολλές τουριστικές περιοχές διεθνώς (Κολτσιδόπουλος, 2010: 50).

Σκοπός όλων των εκθέσεων, εμπορικών και μη, είναι να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών τους για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που παρουσιάζουν. Από τουριστικής πλευράς η ύπαρξη πολλών επισκεπτών, που σε αυτό θα βοηθά και η καλή διοργάνωση, αυξάνει τη ζήτηση τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών προς όφελος και των δύο πλευρών (Κολτσιδόπουλος, 2010: 50).

Όσον αφορά στην Ελλάδα, παρότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μια σταθερή άνοδο στα πλαίσια του εκθεσιακού τουρισμού, δεν παύει να υπολείπεται κατά πολύ των εκθεσιακών εκδηλώσεων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Εκτός του μικρού αριθμού των εκθέσεων, υπάρχει έλλειψη κάποιου θεσμικού πλαισίου και τεχνογνωσίας, ελλιπής οργάνωση, χαμηλό ποιοτικό επίπεδο, μη ικανοποιητική προβολή και διάδοση των εκθέσεων και απουσία μόνιμων εκθεσιακών κέντρων κυρίως στην περιφέρεια (Βενετσανοπούλου, 2006: 275).

Οι κυριότεροι εκθεσιακοί χώροι που φιλοξενούν τις μεγάλες εκθέσεις είναι οι εξής (Βενετσανοπούλου, 2006: 275):

- Ε.Κ.Α. – Εκθεσιακό Κέντρο Αθηνών (Αθήνα)
- Ε.Κ.Ε.Π. – Εκθεσιακό Κέντρο HELEXPO (Θεσσαλονίκη)
- Ε.Σ.Κ.Α – Εκθεσιακό & Συνεδριακό Κέντρο Αθηνών (Μαρούσι)
- Ε.Σ.Κ.Ι.Β. – Εκθεσιακό & Συνεδριακό Κέντρο «Ι. Βελλίδης» (Θεσσαλονίκη)
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Εκθέσεων & Προβολής (εθν. Οδός Αθηνών – Λαμίας)
- Linea EC – Linea Expo Center (Ν. Φάληρο)
- Μ.Ε.Σ. – Μεσογειακό Κέντρο Εκθέσεων (Παιανία)
- METROPOLITAN EXPO (Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών «Ελ. Βενιζέλος»)
- Ο.Λ.Π. – Εκθεσιακό Κέντρο (Πειραιάς)
- Σ.Ε.Φ. – Στάδιο Ειρήνης & Φιλίας (Ν. Φάληρο)

❖ **Συνεδριακός τουρισμός**

Ο συνεδριακός τουρισμός, η πλέον δυναμική εναλλακτική μορφή τουρισμού, αφορά τη συμμετοχή διαφόρων ατόμων σε κάθε είδους συνεδρίου, σεμιναρίου, σύσκεψης ή συνεδρίασης με επιστημονικό ή άλλο ενδιαφέρον με σκοπό την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων και την ενημέρωση (Κολτσιδόπουλος, 2010: 48).

Οι λόγοι που οδήγησαν στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού είναι η ραγδαία ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς, η πρόοδος των επιστημών, της τεχνολογίας, της πληροφορικής και του αυτοματισμού παράλληλα με τις αυξανόμενες απαιτήσεις μιας κοινωνίας γεμάτης από γρήγορους ρυθμούς εργασίας και άγχους που δημιουργήσαν την ανάγκη αναζήτησης μιας διεξόδου με τη συνδυασμένη αλλαγή παραστάσεων και περιβάλλοντος (Κολτσιδόπουλος, 2010: 48).

Η δυναμική της μορφής αυτής φαίνεται από το γοργό ρυθμό της δημιουργίας πολλών συνεδριακών κέντρων σε όλα τα μέρη της γης και το μεγάλο ανταγωνισμό των περιοχών για την ανάληψη τέτοιων εκδηλώσεων. Ο συνεδριακός τουρισμός είναι η μορφή του τουρισμού που απαιτεί ειδική υποδομή εξοπλισμού. Ο συνεδριακός τουρίστας είναι υψηλής κοινωνικής στάθμης (επιστήμονας, ανώτερο στέλεχος), με συνέπεια να είναι και ανώτερου οικονομικού επιπέδου. Για το λόγο αυτό έχει μεγάλη αγοραστική δύναμη η οποία αυξάνεται με την εξασφάλιση των βασικών του αναγκών την οποία προσφέρουν πολλές φορές διάφοροι σπόνσορες (Κολτσιδόπουλος, 2010: 48).

Τους συνεδριακούς τουρίστες πολλές φορές τους συνοδεύουν και άτομα του οικογενειακού ή εργασιακού τους περιβάλλοντος οπότε δημιουργείται μια άλλη ομάδα τουριστών, οι συνοδοί, η οποία και αυτή είναι αρκετά υπολογίσιμη τόσο από τους οργανωτές των συνεδρίων όσο και από τις τουριστικές επιχειρήσεις που υποστηρίζουν κατά κόρον τα συνέδρια (Κολτσιδόπουλος, 2010: 48).

Ο χρόνος διεξαγωγής τους στο μεγαλύτερο ποσοστό είναι εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής, γεγονός που βοηθά στη σταδιακή άρση του προβλήματος της εποχικότητας. Το κέρδος, ειδικά από τα διεθνή συνέδρια, είναι η μεγάλη εισροή συναλλάγματος για τη χώρα υποδοχής. Η διάρκειά της κυμαίνεται από μία ημέρα έως μία εβδομάδα με ελάχιστες εξαιρέσεις υπέρβασης. Το χρονικό αυτό διάστημα αυξάνεται

με διάφορες προ- ή μετά- συνεδριακές εκδηλώσεις που συμβάλλουν στη μεγαλύτερη απόδοση της δυναμικής αυτής μορφής τουρισμού (Κολτσιδόπουλος, 2010: 49).

Η χώρα μας και ειδικά η Αθήνα βρίσκεται στις πρώτες επιλογές των οργανωτών συνεδρίων και προσπαθεί με τη συνεχή βελτίωση της συνεδριακής της υποδομής να διατηρηθεί και να αντέξει το μεγάλο ανταγωνισμό που παρατηρείται τελευταία σε παγκόσμιο επίπεδο (Κολτσιδόπουλος, 2010: 49).

3.8.4. Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι γνωστός από την αρχαιότητα με μετακινήσεις που γίνονταν για επίσκεψη σε ιερούς χώρους ή για συμμετοχή σε διάφορες τουριστικές εκδηλώσεις. Στη σημερινή εποχή υπάρχει μεγάλη ζήτηση της μορφής αυτής από τη στιγμή που σε κάθε θρησκεία υπάρχουν ιεροί χώροι και γίνονται ποικίλες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Ο κάθε θρησκευόμενος κάνει θρησκευτικό τουρισμό για λόγους λατρείας, για να λάβει μέρος σε ειδικές θρησκευτικές τελετές ή να εκπληρώσει κάποια εσωτερική του επιθυμία, ένα τάμα του (Κολτσιδόπουλος, 2010: 44).

Στην Ορθόδοξη θρησκεία από τα απλά θρησκευτικά πανηγύρια μέχρι την επίσκεψη στους Άγιους Τόπους έχουμε μεγάλη συμμετοχή πιστών που ταξιδεύουν για περισσότερες από μία φορές προς τους ίδιους προορισμούς. Η αξιοποίηση των ιερών χώρων χωρίς να γίνει «βιομηχανοποίηση» αποτελεί τεράστιο τουριστικό κεφάλαιο και είναι σοβαρός λόγος προσέλκυσης μεγάλου αριθμού τουριστών. Για το σκοπό αυτό ειδικεύονται πολλά τουριστικά γραφεία που αποκλειστικά διακινούν πιστούς στους θρησκευτικούς προορισμούς σε προσιτές τιμές και η διάρκεια των μετακινήσεων αυτών είναι συνήθως έως τρεις ημέρες (Κολτσιδόπουλος, 2010: 44).

Στη σύγχρονη όμως εποχή είναι δυνατόν να μην είναι το θρησκευτικό κίνητρο, αυτό καθαυτό, που προκαλεί τις θρησκευτικοτουριστικές μετακινήσεις, αλλά ακόμη και οι μη θρησκευόμενοι εκμεταλλεύονται τις χριστιανικές γιορτές για να κάνουν τις δεύτερες ή τις μικρές διακοπές τους, κατά τη διάρκειά τους (Σφακιανάκης, 2000: 304).

Οι θρησκευτικοτουριστικές μετακινήσεις στη χώρα μας γίνονται κατά τη διάρκεια των μεγάλων χριστιανικών εορτών και κυρίως κατά τις ημέρες των Χριστουγέννων, του

Νέου Έτους, των Αποκριών, του Πάσχα και του Δεκαπενταύγουστου. Είναι οι γνωστές «έξοδοι» των κατοίκων των αστικών κέντρων που εγκαταλείπουν τις πόλεις για να βρεθούν στην επαρχία, για να γιορτάσουν τις γιορτές της Χριστιανοσύνης. Όλες αυτές οι έξοδοι και μετακινήσεις που γίνονται μέσα σε ένα θρησκευτικό εορτολογικό πλαίσιο, έχουν έντονο τουριστικό χαρακτήρα και οι μετακινούμενοι αποτελούν την τουριστική πελατεία που προτιμά τον αμιγή θρησκευτικό τουρισμό ή τον συνδυάζει με άλλες μορφές τουρισμού (Σφακιανάκης, 2000: 303).

Το μέγεθος της τουριστικής πελατείας του θρησκευτικού τουρισμού εξαρτάται και είναι ανάλογο με τη θρησκευτικότητα των κατοίκων ενός τόπου και με τον τρόπο που την εκδηλώνουν. Το θρησκευτικό συναίσθημα είναι πιο έντονο στις παραδοσιακές κοινωνίες και στις περιοχές της υπαίθρου κι ενδυναμώνεται από τα ήθη και τα έθιμα, τις παραδόσεις και τον τρόπο ζωής. Οι θρησκευτικοί τουρίστες παρουσιάζουν μεγάλη ηλικιακή, κοινωνική, οικονομική και επαγγελματική διασπορά. Ανήκουν σε όλες τις κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, σε όλες τις ηλικίες και σε όλα τα επαγγέλματα, διότι το θρησκευτικό συναίσθημα είναι πανανθρώπινο (Σφακιανάκης, 2000: 304-305).

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μία μορφή τουρισμού που δεν έχει εποχή και δεν προτιμάει εποχή. Ακολουθεί αυστηρά το θρησκευτικό εορτολόγιο, ανεξάρτητα από τις εποχές του έτους και τις καιρικές συνθήκες. Είναι επίσης η μόνη μορφή που δεν επιλέγει και δεν προτιμάει τουριστικούς προορισμούς, αφού αυτοί είναι οι τόποι όπου εκδηλώνονται οι θρησκευτικές τελετές (Σφακιανάκης, 2000: 305).

Τα χαρακτηριστικά του θρησκευτικού-τουριστικού προϊόντος αποτελούνται από τα καθαρά τουριστικά χαρακτηριστικά και από τα θρησκευτικά. Τα θρησκευτικά είναι αυτά που ικανοποιούν τη θρησκευτική ανάγκη, όπως το είδος και ο τύπος των τελετών, οι συνθήκες προσευχής και κατάνυξης, το τελετουργικό, οι θρησκευτικοί λειτουργοί, το θρησκευτικό περιβάλλον κ.α., χαρακτηριστικά που δεν προσδιορίζονται εύκολα αφού σχετίζονται με την πίστη του κάθε ανθρώπου και εκτιμούνται σύμφωνα με τις προσωρινές αξίες του καθενός (Σφακιανάκης, 2000: 305).

3.8.5. Κοινωνικός τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός είναι μία μορφή κοινωνικής παροχής του κράτους, το οποίο παρέχει δωρεάν ή φθηνότερες διακοπές σε νέους, ηλικιωμένους, πολύτεκνους κ.λπ., οι οποίοι δίχως τη βοήθειά του δεν θα είχαν τη δυνατότητα να τις πραγματοποιήσουν. Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού (BITS = Bureau Internationale de Tourisme Social), κοινωνικός τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και διεργασιών που προκύπτουν από την επιδοτούμενη από την πολιτεία, βάσει ορισμένων προγραμμάτων, συμμετοχή στον τουρισμό των κοινωνικών στρωμάτων με χαμηλό εισόδημα (Βενετσανοπούλου, 2006: 231).

Ο κοινωνικός τουρισμός προέκυψε από τη γενικότερη εκρηκτική αύξηση του τουρισμού. Οι ρίζες του όμως ανάγονται στο 1920, όταν το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILD) οργάνωσε το πρώτο διεθνές συνέδριο για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων και αναγνώρισε το δικαίωμα όλων να κάνουν διακοπές. (Βενετσανοπούλου, 2006: 231-232).

Ο κοινωνικός τουρισμός εισάγεται ως θεσμός για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1982, όταν καθιερώθηκε το επίδομα αδείας και αρχίζουν τα πρώτα πειραματικά προγράμματα κοινωνικού τουρισμού από τον ΕΟΤ, τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, την Εργατική Εστία κ.λπ., τα οποία γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη κυρίως την περίοδο 1984-1985, οπότε πάνω από 200.000 συνολικά άτομα έκαναν χρήση του δικαιώματος αυτού (Βενετσανοπούλου, 2006: 236). Πιο συγκεκριμένα, στο πρόγραμμα κοινωνικού τουρισμού συμμετέχουν με επιδοτήσεις τους ο ΕΟΤ για όλον τον πληθυσμό της χώρας, η Εργατική Εστία για τους ασφαλισμένους στο ΙΚΑ, η Γενική Γραμματεία της Νέας Γενιάς για τη νεολαία της χώρας. Επίσης συμμετέχουν και πολλοί από τους οργανισμούς του Ελληνικού Δημοσίου, όπως η Ολυμπιακή Αεροπορία, ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδας, η αλυσίδα ξενοδοχείων Ξενία του ΕΟΤ, οι κρατικές και ιδιωτικές τράπεζες, διάφορες ιδιωτικές ενώσεις και οργανισμοί κ.λπ., καθώς επίσης και κάθε μορφής καταλύματα, όπως ξενοδοχεία, κάμπινγκ, παραδοσιακοί οικισμοί, αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, κρουαζιερόπλοια κ.λπ., καθώς και τα μέσα μαζικής μεταφοράς (Βενετσανοπούλου, 2006: 237).

Αυτοί οι φορείς συντάσσουν δικά τους προγράμματα, απευθύνονται σε ορισμένες κατηγορίες δικαιούχων και προσφέρουν τα δικά τους τουριστικά προϊόντα. Τα προγράμματα αυτά έχουν συνήθως περιορισμένη χρονική διάρκεια και είναι εκτός της τουριστικής περιόδου. Με τον τρόπο αυτό η διάρκεια των διακοπών του κοινωνικού τουρισμού καθορίστηκε σε επτά ημέρες, με τις αντίστοιχες διανυκτερεύσεις, με δικαίωμα δωρεάν ημιδιατροφής, καθώς και σημαντικές εκπώσεις στα υπόλοιπα γεύματα του ξενοδοχείου, στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στην είσοδο σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, εκθέσεις, κ.λπ. (Βενετσανοπούλου, 2006: 237).

Οι δικαιούχοι του κοινωνικού τουρισμού είναι κυρίως οι εργαζόμενοι και συνταξιούχοι με χαμηλό εισόδημα, οι άνεργοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων και των υπερηλίκων, οι πολύτεκνοι των οποίων το εισόδημα είναι συνήθως ανεπαρκές. Επίσης, ο κοινωνικός τουρισμός απευθύνεται στους πολιτικούς πρόσφυγες, στους αγρότες και στις αγρότισσες των οποίων η πρόσβαση στον τουρισμό είναι δύσκολη λόγω δυσχερειών διότι δεν έχουν την απαιτούμενη πληροφόρηση κι εμπειρία. Τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς αφορούν τους νέους που δεν έχουν δικό τους εισόδημα και τα προγράμματα της εργατικής εστίας αφορούν τους χαμηλόμισθους και συνταξιούχους ασφαλισμένους στο ΙΚΑ (Βενετσανοπούλου, 2006: 233-234).

Οι κοινωνικοί τουρίστες δεν ανήκουν σε ορισμένο κύκλο των τουριστικών ρευμάτων, αλλά τους βρίσκουμε σε όλες τις τάξεις και τις κατηγορίες των τουριστών, δηλαδή και μεταξύ αυτών που ταξιδεύουν ατομικά και μεταξύ αυτών που ταξιδεύουν ομαδικά. Η ασθενής αγοραστική δύναμη των τουριστών και η παροχή σε αυτούς ειδικών διευκολύνσεων προσδιορίζουν τον κοινωνικό τουρισμό (Βενετσανοπούλου, 2006: 234).

Στα πλαίσια του κοινωνικού τουρισμού δημιουργήθηκαν στον τομέα των μέσων υποδοχής τα campings και caravannings (οργανωμένες κατασκηνώσεις), τα οποία αφορούν κυρίως την εξυπηρέτηση όχι μόνο των αδύναμων οικονομικά τουριστών, αλλά κυρίως των τουριστών που ανήκουν στις φοιτητικές τάξεις και οι οποίοι περισσότερο εξυπηρετούνται από μία ειδική οργάνωση, τους ξενώνες νεότητας (youth hostels). Τα campings και τα caravannings, όπως και οι ξενώνες νεότητας, είναι θεσμοί οργανωμένοι

σε διεθνή κλίμακα, βάσει ομοιόμορφων κανόνων, που ρυθμίζουν τόσο τη λειτουργία και τις παροχές όσο και τις υποχρεώσεις των τουριστών (Βενετσανοπούλου, 2006: 235).

Σήμερα ο θεσμός του κοινωνικού τουρισμού στη χώρα μας ενισχύεται, αλλά υστερεί σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες στον αριθμό των δικαιούχων και στο ύψος της επιδότησης (Βενετσανοπούλου, 2006: 237).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Εισαγωγή

Πρωταρχικός σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση και η παρουσίαση της σημερινής τουριστικής κατάστασης της Ελλάδας ως χειμερινός προορισμός. Έπειτα από τη συγκέντρωση των στοιχείων εκείνων που συνθέτουν το χειμερινό τουριστικό προϊόν της χώρας, στόχος είναι να αναδειχθούν οι προοπτικές ανάπτυξης οι οποίες μπορούν να επαναπροσδιορίσουν την τουριστική ταυτότητα της Ελλάδας σε προορισμό τεσσάρων εποχών.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της πτυχιακής εργασίας, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο των συνεντεύξεων σε βάθος σε φορείς τουρισμού θεωρώντας ότι είναι οι πλέον αρμόδιοι για να διαφωτίσουν το αντικείμενο της μελέτης.

4.2. Σκοπός και χρησιμότητα της ποιοτικής έρευνας

Η ουσία της ποιοτικής έρευνας είναι κατεξοχήν διαγνωστική κι αυτό γιατί καταβάλλεται προσπάθεια για την αποκάλυψη των παραγόντων που επηρεάζουν και διαμορφώνουν συγκεκριμένα είδη συμπεριφοράς. Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στην βαθύτερη κατανόηση των μυστικών παραγόντων που επηρεάζουν την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών. Η διαγνωστική φύση της μπορεί να χρησιμεύσει πολλαπλά σε μία τουριστική επιχείρηση εξυπηρετώντας συγκεκριμένους σκοπούς όπως (Χρήστου,1999: 219-220):

- ❖ Τη δημιουργία και δοκιμή υποθέσεων σχετικά με τη συμπεριφορά, τη διάθεση και τη στάση των καταναλωτών.
- ❖ Τον εντοπισμό προβλημάτων τα οποία πρέπει να προσδιοριστούν ποσοτικά, δίνοντας έτσι την κατεύθυνση για μελλοντικές ποσοτικές έρευνες.
- ❖ Τον προσδιορισμό ζητημάτων τα οποία χρήζουν περαιτέρω έρευνας μεγαλύτερης κλίμακας.
- ❖ Την πιλοτική δοκιμή ερωτηματολογίων που θα χρησιμοποιηθούν για τη συγκέντρωση ποσοτικών στοιχείων.
- ❖ Το εντοπισμό ευκαιριών με βάση τις ανάγκες των καταναλωτών για την εξέλιξη νέων τουριστικών προϊόντων, υπηρεσιών και στρατηγικών μάρκετινγκ.
- ❖ Την κατανόηση της διαδικασίας που ακολουθεί ο καταναλωτής για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών.
- ❖ Την αρχική εξέταση και δοκιμή νέων προϊόντων, υπηρεσιών και στρατηγικών μάρκετινγκ.
- ❖ Την αξιολόγηση του μίγματος επικοινωνίας/ προώθησης μιας τουριστικής επιχείρησης.

Η ποιοτική έρευνα της τουριστικής αγοράς εμφανίζει ορισμένα πλεονεκτήματα που πολύ δύσκολα μπορούν να αγνοηθούν (Χρήστου, 1999: 220- 221):

- ❖ Τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας είναι εύκολο να κατανοηθούν.
- ❖ Η μέθοδος αυτή περιγράφει πληρέστερα τις διάφορες μεταβολές της συμπεριφοράς των καταναλωτών στο πέρασμα του χρόνου.
- ❖ Η ποιοτική έρευνα είναι μοναδική για την κατανόηση των βαθύτερων αναγκών, των επιθυμιών και των φιλοδοξιών των καταναλωτών.

4.3. Διαδικασία της ποιοτικής έρευνας

Τα στάδια τη ερευνητικής διαδικασίας, θεωρητικά, είναι δυνατόν να ακολουθηθούν σε οποιαδήποτε ερευνητική προσπάθεια. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι σε αμιγώς ποιοτικές έρευνες η προσέγγιση αυτή συχνά δεν είναι εφαρμόσιμη στην πράξη. Αυτό συμβαίνει διότι λόγω της ρευστής φύσης των ποιοτικών στοιχείων, πολλές φορές δεν είναι εφικτός ο σαφής προσδιορισμός των αντικειμενικών στόχων, δεν μπορεί να καθοριστεί με ακρίβεια ο πληθυσμός που θα εξεταστεί αλλά ούτε και οι ερευνητικές μεθοδολογίες ή τα ερευνητικά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν. (Χρήστου, 1999: 221).

Οι τεχνικές που εφαρμόζονται για την ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζονται από πέντε μορφές (Χρήστου, 1999: 222):

- ❖ τις προσωπικές συνεντεύξεις σε βάθος
- ❖ τις ομάδες εστίασης και τις ομαδικές συνεντεύξεις
- ❖ τις προβολικές τεχνικές
- ❖ τις μελέτες περίπτωσης
- ❖ την συμμετοχική παρατήρηση

4.4. Μεθοδολογία της έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε, για την επίτευξη του σκοπού της πτυχιακής εργασίας, επιλέχθηκε η ερευνητική μέθοδος των συνεντεύξεων σε βάθος με τη χρήση ενός ημιδομημένου ερωτηματολογίου. Για το λόγο αυτό συντάχθηκε ένα «Ερωτηματολόγιο – Οδηγός Συνέντευξης»³⁸ το οποίο αποτελείται από 10 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Πραγματοποιήθηκε μία συνέντευξη με την κυρία Ελευθερία Γκρίμπα, στέλεχος του Υπουργείου Τουρισμού και συν-συγγραφέας του συγγράμματος «Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού» θεωρώντας ότι είναι η καθ' ύλην αρμόδια για να δια φωτίσει το ερευνητικό αντικείμενο.

³⁸ Το ερωτηματολόγιο υπάρχει διαθέσιμο στο Παράρτημα της εργασίας.

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2017 και διήρκησε 60 περίπου λεπτά.

4.5. Περιορισμοί έρευνας

Κατά την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας προέκυψαν σοβαρά οικογενειακά κι επαγγελματικά ζητήματα, που σε συνδυασμό με τον ήδη περιορισμένο προσωπικό χρόνο της ερευνήτριας είχαν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση διεξαγωγής της έρευνας. Επιπλέον, το χρονικό περιθώριο που τέθηκε σχετικά με την ολοκλήρωση και παρουσίαση της πτυχιακής δημιούργησε μεγάλο άγχος στην συγγραφέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Ελλάδα, γνωστή για το ζεστό κλίμα, τα μαγευτικά τοπία, τα νησιωτικά συμπλέγματα και τις ποικιλόμορφες ακτές της, αποτελεί παγκοσμίως έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς κυρίως τους θερινούς μήνες. Πέραν όμως από το κλασικό τρίπτυχο «Ήλιος- Άμμος- Θάλασσα», οι ορεινοί όγκοι της, οι λίμνες και τα ποτάμια προσφέρονται για την ανάπτυξη ποικίλων χειμερινών υπαίθριων δραστηριοτήτων, όπως σκι, ορειβασία, αναρρίχηση, πεζοπορία, ποδηλασία, ιπασία, ράφτινγκ κι άλλων ειδικών μορφών τουρισμού.

Παρά το γεγονός ότι ο χειμερινός τουρισμός έχει κάνει την εμφάνισή του στη χώρα μας αρκετές δεκαετίες πριν, δεν έχει καταφέρει να αναπτυχθεί αλλά και να προβληθεί στον απαιτούμενο βαθμό ώστε να καταφέρει να προσελκύσει ξένους τουρίστες και να συγκριθεί επάξια με την Αυστρία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Κύπρο, Τουρκία και τη Βουλγαρία που αποτελούν τους κύριους ανταγωνιστές της Ελλάδας σε αυτή τη μορφή τουρισμού.

Ο χειμερινός τουρισμός αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο για την Ελλάδα, το οποίο αντιμετωπίζει ποικίλα και σοβαρά προβλήματα, όμως διαθέτει και σημαντικά περιθώρια βελτίωσης κι ανάπτυξης. Η ανάπτυξη και προβολή των χειμερινών προορισμών της Ελλάδας συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αμβλύνοντας την εποχικότητα κι αναδύοντας την Ελλάδα σε ένα δωδεκάμηνο τουριστικό προορισμό. Το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν της χώρας διαφοροποιείται, αναβαθμίζεται ποιοτικά, προσελκύοντας έτσι περισσότερους επισκέπτες ειδικών ενδιαφερόντων και υψηλών εισοδημάτων στη χώρα μας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Εκτός όμως από την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας, ο χειμερινός τουρισμός συμβάλλει στη διάχυση της ανάπτυξης σε ολόκληρη την Ελληνική Περιφέρεια. Τονώνει τις τοπικές κοινωνίες, την τοπική οικονομία και την απασχόληση προσφέροντας ένα επαγγελματικό αδιέξοδο στους νέους της Ελλάδας.

Όπως έχει προαναφερθεί, είναι μία μορφή τουρισμού που αφορά κυρίως τον εγχώριο τουρισμό. Τι συμβαίνει όμως στην Ελλάδα την εποχή του μνημονίου; Στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα χιονοδρομικά κέντρα και γενικότερα τα χειμερινά παραθεριστικά θέρετρα της χώρας σχετικά με τις κτιριακές υποδομές, το μηχανολογικό εξοπλισμό, το διαθέσιμο εκπαιδευμένο προσωπικό, έρχεται να προστεθεί άλλο ένα «καταδικάζοντας» για άλλη μία φορά το χειμερινό τουρισμό της Ελλάδας σε εγχώριο τουρισμό. Οι χειμερινές δραστηριότητες απαιτούν τη δαπάνη αξιοσέβαστων ποσών με αποτέλεσμα όλο και λιγότεροι πολίτες να μπορούν να τις απολαύσουν. Το μεγαλύτερο πλήγμα έχει δεχτεί η χιονοδρομία, η οποία προϋποθέτει μεταξύ άλλων την ύπαρξη σωστής και σύγχρονης υποδομής και ανωδομής και πιο συγκεκριμένα προϋποθέτει άρτια και οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα. Παράλληλα, είναι αδύνατον το οργανωμένο κοινό των χιονοδρόμων να προγραμματίσει τις συχνές του αποδράσεις σε μεγάλα κεντρικά χιονοδρομικά κέντρα χωρίς να υπάρχουν βασικές και ευνόητες παροχές για τους επισκέπτες, οι οποίες είναι και βασικές κοινωνικές παροχές για τους κατοίκους των περιοχών αυτών, π.χ. ερημοποίηση των επαρχιών, χωριών και πόλεων, κλείσιμο των κοντινών νοσοκομείων ή κέντρων υγείας.

Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει εκτεταμένες προσπάθειες για την ενίσχυση του χειμερινού τουρισμού, τόσο από το Υπουργείο Τουρισμού και τον ΕΟΤ, όσο κι από την Εργατική Εστία. Αρκετά από τα χιονοδρομικά κέντρα έχουν εκσυγχρονιστεί μέσω επιδοτήσεων του ΕΣΠΑ και του ΠΕΠ, καθώς και μερικά από αυτά, κυρίως τα μεγάλα κεντρικά χιονοδρομικά κέντρα, ακολουθούν τα πρότυπα των Ευρωπαϊκών προδιαγραφών. Παράλληλα έχουν δοθεί αρκετές επιδοτήσεις σε μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις για τη συντήρηση κι επισκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων, τον εμπλουτισμό των προσφερόμενων υπηρεσιών και για την πρόσληψη του απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού. Εξίσου σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια ενίσχυσης του χειμερινού τουρισμού κατέχει η Εργατική Εστία μέσω της οποίας χορηγούνται επιδοτούμενα προγράμματα διακοπών στα ασθενέστερα οικονομικά άτομα, όπως επίσης και επιδοτήσεις στις τουριστικές επιχειρήσεις για την παροχή εκπτώσεων στους δικαιούχους των προγραμμάτων αυτών. Επιπλέον, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τις οργανωμένες προσπάθειες του Υπουργείου Τουρισμού και του ΕΟΤ με την παροχή

διαφόρων επιδοτούμενων προγραμμάτων διακοπών, αλλά και την προβολή της Ελλάδας ως τουριστικό προορισμό για 365 ημέρες το χρόνο στις διεθνείς εκθέσεις τουρισμού. Επίτευγμα για τη χώρα αποτελεί το άνοιγμα νέων αγορών σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Ρωσίας. Στην Αγγλία, η νέα τάση θέλει τους Βρετανούς να περνούν τις διακοπές των Χριστουγέννων σε μη κλασικούς προορισμούς όπως η Καραϊβική και η Ελλάδα. Επίσης, μεγάλο ενδιαφέρον υπάρχει κι από τη Ρώσικη αγορά για άνοιγμα χειμερινών προορισμών με απευθείας πτήσεις, κυρίως την περίοδο των Ρώσικων Χριστουγέννων (6 Ιανουαρίου), οι οποίοι συνδυάζουν ιαματικό και προσκυνηματικό τουρισμό. Επιπλέον ιδιαίτερο ενδιαφέρον για outdoor activities όλον το χρόνο έδειξε το Ισραήλ και ο Λίβανος. Η ίδια τάση παρατηρείται και στις χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως τα Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία και η Αίγυπτος που απ' ότι φαίνεται έχουν τη δυνατότητα να συνδράμουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού της Ελλάδας.

Ο χειμερινός τουρισμός συμβάλλει στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, στο βαθμό βέβαια που τηρούνται οι προδιαγραφές και οι συνθήκες ανάπτυξης του χωρίς να καταστρέφεται το φυσικό περιβάλλον και προβάλλοντας τις ομορφιές κάθε τόπου. Στον αντίποδα όμως, επηρεάζεται από την παγκόσμια κλιματολογική αλλαγή. Η αύξηση της θερμοκρασίας μπορεί να μεν να οδηγήσει σε επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε κάποιες περιοχές ή ακόμα και μείωση στη δαπάνη ενέργειας για θέρμανση, οδηγεί όμως και στην εξασθένηση του χειμώνα τόσο σε ένταση όσο και σε διάρκεια. Ο χειμερινός τουρισμός είναι εξαιρετικά ευάλωτος στην κλιματική αλλαγή. Ο κλάδος των επιχειρήσεων των χιονοδρομικών κέντρων υιοθέτησε την τεχνολογία τεχνητού χιονιού, με την αποτελεσματικότητά της όμως να περιορίζεται επίσης από κλιματολογικούς παράγοντες. Όσο αυξάνεται η θερμοκρασία, τα κανόνια παράγουν λιγότερο και χειρότερης ποιότητας χιόνι, ενώ οι φυσικές απώλειες λόγω της τήξης του στρωμένου χιονιού μεγαλώνουν. Μελλοντικά ο χειμερινός τουρισμός θα πληγεί σημαντικά και ιδιαίτερα οι δραστηριότητες της χιονοδρομίας. Όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας, κυρίως αυτά που βρίσκονται σε χαμηλό υψόμετρο ή στα νότια τμήματα της, θα αντιμετωπίσουν μεγαλύτερη πίεση και μερικών να κρίνεται ακόμα και η βιωσιμότητά τους. Επίσης, ο συνδυασμός της αύξησης της θερμοκρασίας με τη μείωση της

βροχόπτωσης θα κάνουν τις δασικές περιοχές ξηρότερες και πιο ευάλωτες στις δασικές περιοχές. Τα καιρικά φαινόμενα που θα παρατηρηθούν θα είναι ακραία δημιουργώντας μεγάλες καταστροφές.

Εν κατακλείδι, η ανάπτυξη των ειδικών κι εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι στις προτεραιότητες του Υπουργείου Τουρισμού και ειδικότερα ο χειμερινός τουρισμός, ο οποίος για την περαιτέρω ανάπτυξή του στην Ελλάδα απαιτεί προσέλκυση επενδυτών, επιδοτήσεις στους επαγγελματίες των χειμερινών θέρετρων αλλά και στους επισκέπτες αυτών, παροχή νέων κινήτρων, ανάπτυξη υποδομών ή και βελτίωση των ήδη υπαρχόντων και το βασικότερο απαιτεί αποτελεσματικότερη προβολή τόσο στις «παραδοσιακές» αγορές όσο και στις νέες. Συνήθως, προτιμούνται μορφές σε πλέγματα και συνδυασμός μαζικού τουρισμού με ειδικές κι εναλλακτικές μορφές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα τον σημαντικότερο μοχλό ανάπτυξης και το κύριο μέσο προβολής της διεθνούς εικόνας της χώρας. Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά στην ανάκαμψη της εθνικής οικονομίας, καθώς τα οφέλη του είναι πολλαπλά.

Όσον αφορά όμως το χειμερινό τουρισμό, η Ελλάδα υστερεί ουσιαστικά στην ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στις ελλείψεις των κτιριακών εγκαταστάσεων, του μηχανολογικού εξοπλισμού και του ανειδίκευτου προσωπικού ή γενικότερα των υποδομών, σχετίζεται και με τις αυξημένες απαιτήσεις των επισκεπτών, και τον ανταγωνισμό με τις πιο ανεπτυγμένες σε αυτή τη μορφή τουρισμού χώρες που συνεχώς εντείνεται.

Για την επίτευξη του στόχου της καθιέρωσης της Ελλάδας ως χειμερινού προορισμού και στη συνέχεια ως προορισμού τουρισμού τεσσάρων εποχών, απαιτείται εκτός από τη συνεργασία μεταξύ των επιχειρηματιών, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του ΕΟΤ και των Tour Operators που θεωρείται δεδομένη, πρέπει οι αρμόδιοι φορείς να είναι πλήρως ενημερωμένοι για την πραγματική κατάσταση που επικρατεί ώστε οι ενέργειές τους να είναι πιο αποδοτικές.

Προτεραιότητα είναι ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων και του μηχανολογικού εξοπλισμού των χιονοδρομικών κέντρων, καθώς και η συντήρησή τους να ανατεθεί σε εξειδικευμένους μηχανικούς. Ένα μεγάλο αγκάθι του τουρισμού της χώρας αποτελεί το κακό οδικό δίκτυο το οποίο χρήζει άμεσης επισκευής και συντήρησης ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες που γίνεται άκρως επικίνδυνο.

Παράλληλα θα μπορούσε να εισαχθεί η χιονοδρομική παιδεία στα σχολεία και να δοθούν κίνητρα με ολιγόημερες χειμερινές διακοπές, να καθιερωθούν δηλαδή οι λεγόμενες «Λευκές Εβδομάδες», έτσι ώστε να έρθουν τα παιδιά από μικρή ηλικία σε επαφή με το αντικείμενο.

Επίσης, σημαντικό είναι να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για τη μετρίαση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα χιονοδρομικά κέντρα, αλλά και την ενίσχυση και ανάδειξη των ισχυρών χαρακτηριστικών των ορεινών περιοχών.

Τον σημαντικότερο όμως ρόλο στην ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού καλείται να παίξει μία ολοκληρωμένη και σωστά οργανωμένη προβολή. Ο χειμερινός τουρισμός πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω και να γίνει πιο γνωστός στους ξένους πολίτες ενώ η προβολή των χειμερινών προορισμών να γίνει πιο λειτουργική για αυτούς.

Η έρευνα που διεξήχθη για τις ανάγκες της παρούσας πτυχιακής εργασίας διαπίστωσε ότι τα οφέλη από την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού στην Ελλάδα είναι πολλά, όπως και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή η μορφή τουρισμού στη χώρα μας. Τα αποτελέσματα και οι προτάσεις της είναι διαθέσιμα, προκειμένου να κινητοποιήσουν τους αρμόδιους φορείς, τους επαγγελματίες του χώρου αλλά και τους πολίτες. Καλό θα ήταν τα έπειτα από δύο ή τρία χρόνια να επαναληφθεί η έρευνα για να δούμε κατά πόσο άλλαξε η κατάσταση από την πλευρά των αρμόδιων φορέων. Επίσης, θα μπορούσε να διεξαχθεί έρευνα στους επαγγελματίες που ασχολούνται με το χειμερινό τουρισμό, στα χιονοδρομικά κέντρα και στους κατοίκους των γύρω περιοχών σχετικά με το βαθμό βελτίωσης των εγκαταστάσεων ή και την αύξηση της επισκεψιμότητας. Θα μπορούσε επίσης να διεξαχθεί έρευνα στους επισκέπτες του χειμερινού τουρισμού για να διερευνηθούν τα κίνητρα, οι προσδοκίες και ο βαθμός ικανοποίησής τους από τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ανδριώτης, Κ. (2008). *Αειφορία και εναλλακτικός τουρισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

Βαρβαρέσος, Σ. (2000). *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα. Β' έκδοση*. Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.

Βενετσανοπούλου, Μ. (2006). *Η κρατική συμβολή στον τουρισμό. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ιστορική εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

Ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός: Χιονοδρομικά Κέντρα (2005), εκδόσεις Ωκεανίδα EXPLORER

Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. και Λύτρας, Π. (1998). *Εισαγωγή στον τουρισμό*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας Π. και Γκρίμπα, Ε. (2011). *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Κολτσιδόπουλος, Γ. (2010). *Τουρισμός. Θεωρητική προσέγγιση, Β' έκδοση*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.

Κοτσίνα, Ό. (χ.χ.) *Επισκόπηση των προβλημάτων για την ελληνική χιονοδρομία και των ελληνικών Χιονοδρομικών Κέντρων*. Διαθέσιμο στο: <http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2913>

Κυριακού, Γ. Ε. (2016). *Ιστορία των ιαματικών λουτρών στην Ελλάδα*. Διαθέσιμο στο: <http://bio365.blogspot.gr/2016/07/iamatika-loutra-igia.html>

Λαγός, Δ. (2005). *Τουριστική οικονομική*. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

Λαγός, Δ. και Λιαργκόβας, Π. (2012). *Τουριστική οικονομία*. ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Παπαδημητράκης, Γ. (2016). *Ιαματικός τουρισμός: Μια εναλλακτική μορφή με σημαντικές προοπτικές στην Ελλάδα*. Διαθέσιμο στο: <http://www.taxhorizon.club>

Παυλόπουλος, Π. (2001). *Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα. Ανάλυση-Συμπεράσματα-Προτάσεις*. Αθήνα: ΙΤΕΠ.

Πρωτοπαπαδάκης, Ι. (2013). *Μάρκετινγκ Υπηρεσιών. Εφαρμογή στον τουρισμό*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.

Χρήστου, Ε. (1999). *Έρευνα τουριστικής αγοράς*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

Β. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://ingolden.gr/in/%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BA-%CE%AC%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%88%CF%85%CF%87%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AF%CE%B1/>

http://www.eooa.gr/wp-content/uploads/2010/07/peri_oreivasias.pdf

<http://kynigos.net.gr/diaxirisi/articles/kyn-tourismos.html>

<https://sites.google.com/site/tourismosmarketingellada/analyse-swot>

<http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2913>

<http://www.agrocosmos.com/>

<http://www.anilio-ski.gr>

<http://www.canoekayak.gr/index.php>

www.elatohori-ski.gr

http://www.eooa.gr/wp-content/uploads/2010/07/peri_oreivasias.pdf

http://www.eooa.gr/?page_id=570

<http://www.e4nar.gr/page.php?l=2&pid=387>

<http://www.gtp.gr/>

<http://www.hef.gr/index.php/el/>

<http://www.hotelsline.gr>

<http://www.kaimaktsalan-voras.com>

<http://www.lailias.com>

<http://www.parnassos-ski.gr>

<http://www.pelionski.gr>

<http://www.peripetia.com/rafting>

<http://www.pezoporia.gr/pez/pez.asp?cat=viv&art=1>

<http://www.pezoporia.gr/pez/pez.asp?cat=viv&art=2>

<http://www.protothema.gr/greece/article/523526/cnbc-apeili-gia-ton-elliniko-tourismo-to-prosfugiko>

<http://www.rafting-athletic-center.gr/hotdog.php>

<http://sete.gr/files/Media/Ebook/ELLHNIKOS%20TOYRISMOS%202010%20FINAL.pdf>

<http://www.ski.gr>

<https://www.timbertrail.gr>

<http://www.toxosport.gr>

<http://www.vasilitsa.com>

<http://www.velouxi.gr>

http://www.visitgreece.gr/el/activities/water_sports/canoekayak

http://www.visitgreece.gr/el/activities/land_sports/horseback_riding

<http://www.vorras.gr>

<http://www.xionodromika.gr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**«Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα ως εναλλακτική μορφή τουρισμού.
Διερεύνηση παρούσας κατάστασης και προοπτικών ανάπτυξης»**

Ερωτηματολόγιο – Οδηγός Συνέντευξης

1. Ποιες δραστηριότητες περιλαμβάνει ο χειμερινός τουρισμός;
2. Σε ποιο βαθμό έχει αναπτυχθεί ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα;

3. Ποια είναι τα πλεονέκτημα του χειμερινού τουρισμού σε σχέση με τον μαζικό τουρισμό ή άλλες μορφές τουρισμού; Ποια τα οφέλη από την ανάπτυξή του; (π.χ. επέκταση της τουριστικής σεζόν, αύξηση ανταγωνιστικότητας, διαφοροποίηση και ποιοτική αναβάθμιση προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, ορθολογικότερη χωρική κατανομή της τουριστικής ανάπτυξης, προσέλκυση ποιοτικότερων τουριστών, κλπ)
4. Ποιες είναι οι κύριες ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας σε αυτό το είδος τουρισμού;
5. Σε ποιο βαθμό ο χειμερινός τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα;
6. Σε ποιο βαθμό έχει επηρεαστεί ο χειμερινός τουρισμός από την οικονομική κρίση;
7. Σε ποιο βαθμό έχει επηρεαστεί ο χειμερινός τουρισμός από την κλιματική αλλαγή;
8. Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι κρίσιμοι παράγοντες για την περαιτέρω ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού στην Ελλάδα; (π.χ. προσέλκυση επενδύσεων, επιδοτήσεις, παροχή κινήτρων, ανάπτυξη - βελτίωση υποδομών, αποτελεσματικότερη προβολή, κλπ)
9. Ποια είναι η πολιτική του Υπουργείου Τουρισμού ως προς την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα;
10. Άλλα σχόλια – προτάσεις;

Σας ευχαριστώ για το χρόνο σας!!